

**Copenhagen
Business School**
HANDELSHØJSKOLEN

Empirisk undersøgelse af, hvordan danske virksomheder og regnskabsbrugere ser på væsentlighed

Empirical analysis of Danish companies and users of the financial statement view on materiality

Nick Brix Kjellmann

Kandidatafhandling

Cand.merc.aud.

Copenhagen Business School 2017

Vejleder: Jørgen Valther Hansen

Antal anslag: 180.505

Antal normalsider: 79,3

Afleveringsdato: 15. maj 2017

Executive summary

Materiality is determined by the auditor's supposition and professional judgment of when a misstatement reasonably can be expected to impact the economic choices of users taken on the foundation of the financial statements. The determination of materiality can therefore not be considered as an uncomplicated mechanical formula, but involves the auditor's professional judgments.

The purpose of this thesis is first to clarify whether the current weighting of criteria for determining materiality in the audit of financial statements matches the needs of companies and users of the financial statement. Secondly, discuss whether the concept of materiality can be further improved by implementing additional measures. On the basis of this, a questionnaire survey was conducted to examine how users of the financial statement assess the existing quantitative benchmarks and related percentages as well as the qualitative factors, including the priority of these.

Survey answers from 197 Danish companies and users of the financial statement shows that 79 % of those had prior knowledge of the concept of materiality, and that the respondents gain knowledge of the concept of materiality through either high education or an auditor. For the majority of the companies and users of the financial statement the determination of materiality should continue to impact both quantitative benchmarks and qualitative factors. Additionally, the results showed that respondents were satisfied with the current benchmarks and related percentages as these were evaluated highest in relation to a possible upward or downward adjustment of the current percentages. In relation to the qualitative factors, the company's internal factors were assessed and prioritized to be of greatest importance to the respondents. Particularly qualitative factors such as the company's nature, internal control and accounting policies were considered very significant, while socio-economic factors were assessed to be least significant. Finally the results shows that the respondents wants more transparency and communication in the context of the materiality assessment, as the majority of respondents demand clearer and uniform guidelines as well as disclosure of the auditor's applied materiality level.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 - Indledning.....	4
1.1 Problemstilling.....	4
1.2 Problemformulering.....	5
1.2.1 Underspørgsmål	5
1.3 Afgrænsning.....	5
1.4 Videnskabsteoretiske ståsted.....	6
1.5 Metode	6
1.5.1 Dataindsamlingsmetode.....	6
1.5.2. Kildekritik.....	7
1.6 Struktur.....	8
Kapitel 2 - Teori.....	10
2.1 Hvorfor eksisterer behovet for revision?	10
2.1.1 Principal-agent-teorien.....	10
2.1.2 Koalitionsmodellen	12
2.1.3 Sammenfatning	13
2.2 Hvad er revisors overordnede mål?	15
2.2.1 Revisionsrisiko	16
2.2.2 Sammenfatning	18
2.3 Hvordan fastsættes væsentlighedsbegrebet teoretisk?	19
2.3.1 Definition af væsentlighedsbegrebet	19
2.3.2 Benyttelsen af væsentlighedsbegrebet.....	20
2.3.3 Fastsættelse af væsentlighed	21
2.3.4 Forventningskløften.....	23
2.3.5 Sammenfatning	25
Kapitel 3 - Litteraturstudie	27
3.1 Litteraturstudie i relation til væsentlighed.....	27
3.2 Sammenfatning	30
Kapitel 4 - Empiri	31
4.1 Udvælgelse af populationen og respondenter.....	31
4.1.1 Population	31
4.1.2 Databehandling	32
4.1.3 Respondenterne	33

4.1.4 Besvarelsesprocent.....	33
4.2 Spørgeskemaet	35
4.2.1 Udsendelse	35
4.2.2 Opbygningen af spørgeskemaet.....	35
4.2.3 Pilottests.....	41
Kapitel 5 - Analyse	43
5.1 Kendskabet til væsentlighedsbegrebet	43
5.2 Vurdering af de kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsers indvirkning på væsentlighed	50
5.3 Vurdering af de kvantitative benchmarks procentsatsintervaller.....	51
5.4 Vurdering af de kvalitative overvejelser indvirkning på væsentlighed.....	53
5.5 Prioritering af de kvalitative faktorer	55
5.6 Skalavurdering af de kvalitative overvejelser	57
5.7 Delkonklusion	62
Kapitel 6 - Fyldestgørende eller behov for andre tiltag?.....	63
6.1 Vurdering af udsagnet "Alle fejl og mangler der opdages under revisionen bør rettes..."	63
6.2 Vurdering af udsagnet "Der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer..."	65
6.3 Vurdering af udsagnet "Væsentlighedsniveauet som revisor anvender [...] bør offentliggøres..."	67
6.4 Delkonklusion	71
Kapitel 7 - Konklusion og perspektivering	72
7.1 Konklusion	72
7.2 Perspektivering.....	74
Kapitel 8 - Oversigt over anvendte forkortelser	75
Kapitel 9 - Litteraturliste.....	76
Kapitel 10 - Oversigt over tabeller og figurer	79
Kapitel 11 - Bilag	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
11.1 Bilag 1 - Distributionsmail vedrørende spørgeskemaundersøgelsen.....	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
11.2 Bilag 2 - Spørgeskemaet	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
11.3 Bilag 3 - Resultat af spørgeskemaundersøgelsen	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
11.4 Bilag 4 - Søgeresultater fra virksomhedsdatabase	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.

Kapitel 1 - Indledning

1.1 Problemstilling

Der har efter finanskrisen været et øget fokus på revisionens værdi og revisors funktion (FSR, 2009). Revisor agerer offentlighedens tillidsrepræsentant i forbindelse med revisionen, og skal gennemføre denne i overensstemmelse med god revisorskik jf. Revisorlovens § 16, stk. 1. Revision af årsregnskaber har blandt andet til formål, at øge troværdigheden til årsregnskabet for de pågældende regnskabsbrugere (ISA 200, 2009). Herved har revisor en vedvarende opgave i, at værne om regnskabsbrugernes og offentlighedens tillid.

Tidligere studier og undersøgelser i relation til revisors rolle har konkluderet, at der er forskel på samfundets forventninger til revisors arbejde, og hvad revisor i virkeligheden er forpligtet til (Porter, 1993; Jepsen, 2012). Denne uoverensstemmelse mellem samfundet og revisor bliver betegnet som forventningskløft. En af forventningskløftens væsentligste årsager er en af grundpræmisserne ved revisionens formål, idet revisor ikke skal give fuld sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder fejlinformationer. Revisionens formål er at opnå en høj grad af sikkerhed for, at der ikke er væsentlige fejlinformationer i regnskabet for således, at kunne afgive en konklusion i overensstemmelse med en relevant begrebsramme (ISA 200, 2009).

Væsentlighedsbegrebet bliver anset for, at være et centralt revisionsbegreb af både teoretikere og praktikere (Corte 2010; Keune & Johnstone, 2012; ESMA 2013). Væsentlighed ved revision af årsregnskaber fastlægges på baggrund af revisors faglige vurdering af, hvornår en fejlinformation med rimelighed kan forventes, at have indvirkning på regnskabsbrugers økonomiske beslutninger (ISA 320, 2009).

Flere undersøgelser og studier har igennem tiden vist tydelige forskelle på revisors vurdering af det pågældende væsentlighedsniveau og regnskabsbrugernes forventninger hertil (Iskandar & Iselin, 1999). De forskellige synspunkter og forventninger til væsentlighedsbegrebet hos revisorer, regnskabsbrugere og regnskabsaflæggere bekymrer ligeledes standardsætterne (IAASB, 2013; PCAOB 2013). Denne forskel kan skyldes det faktum, at væsentlighed er en subjektiv vurdering, hvilket kan vurderes forskelligt af revisor og regnskabsbruger. De kvantitative beregninger og kvalitative overvejelser som revisor skal foretage ved fastlæggelsen af væsentlighed ved revisionen, er et spørgsmål om revisors faglige vurdering, hvilket for nogle regnskabsbrugere er et uklart og fejlfortolket koncept (Holstrum & Messier 1982; Edgley 2014).

Endvidere så gennemfører både IAASB og PCAOB projekter, hvis formål er at forbedre revisionsrapporteringen om årsregnskaber, og anbefaler i den anledning mere information om væsentlighed i revisionspåtegningen (IAASB, 2013; PCAOB 2013). Dette kunne indikere, at regnskabsbrugere efterspørger mere gennemsigtighed og kommunikation fra revisor omkring væsentlighedsbegrebet, herunder en beskrivelse af revisors foretagne vurderinger.

1.2 Problemformulering

Ovenstående problemstilling fører til afhandlingens problemformulering:

Hvordan matcher den nuværende vægtning af kriterier for fastlæggelse af væsentlighed ved revision af årsregnskaber med virksomhedernes og regnskabsbrugernes behov, herunder vægtning af kvantitative henholdsvis kvalitative faktorer?

1.2.1 Underspørgsmål

1. Hvordan fastsættes væsentlighedsbegrebet teoretisk?
2. Hvilke resultater viser tidligere undersøgelser omkring væsentlighed?
3. Hvordan opnår virksomhederne og regnskabsbrugerne kendskab til væsentlighedsbegrebet, og hvilke faktorer har indflydelse herpå?
4. Hvilke kvalitative overvejelser har indflydelse på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, og hvordan prioriteres disse af virksomhederne og regnskabsbrugerne?
5. Hvilke andre tiltag kan forbedre væsentlighedsbegrebet, og hvad synes virksomhederne og regnskabsbrugerne om disse?

1.3 Afgrænsning

Ved benævnelsen af "væsentlighed" eller "væsentlighedsniveauet" henvises der til væsentlighed for regnskabet som helhed, med mindre andet er nævnt. Benyttelsen af begrebet væsentlighed tager afsæt i definitionen i ISA 320, som beskrives nærmere i afsnit 2.3.

I en analyse foretaget af AICPA blev det konkluderet, at der ikke var nogen væsentlig forskel mellem ISA 320 og tilsvarende sektion i US GAAS (AICPA, 2014). I relation til sammenligninger af forskelle og ligheder med tidligere undersøgelser, heriblandt amerikanske, vil afhandlingen derfor benytte ISA'erne, og ikke forholde sig til nationale regler og krav.

Ved den generelle anvendelse af begrebet "regnskabsbruger" menes der nærværende afhandling som udgangspunkt Årsregnskabslovens § 12, stk. 2, der definerer begrebet som: *"...personer, virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder m.v., hvis økonomiske beslutninger normalt må forventes at blive påvirket af en årsrapport, herunder nuværende og mulige virksomhedsdeltagere, kreditorer, medarbejdere, kunder, alliancepartnere, lokalsamfundet samt tilskudsgivende og fiskale myndigheder."* Endvidere vil begrebet i afhandlingens empiriske del blive afgrænset til virksomheder, långivere og aktionærer.

Ved benævnelsen af virksomheder, vil afhandlingen kun have fokus på aktive virksomheder, der defineres som virksomheder der er i normal drift, og dermed ikke virksomheder der er under opløsning eller inaktive. Endvidere er virksomhedsformen begrænset til aktieselskaber (A/S) og anpartsselskaber (ApS), og der ses således bort fra holdingselskaber og enkeltmandsvirksomheder.

Afhandlingens empiriske dataindsamling er geografisk afgrænset til Danmark, eksklusiv Færøerne og Grønland.

Begreberne bank, finansieringsinstitut og långiver er i afhandlingen synonymt med hinanden, og der vil dermed ikke blive skelnet imellem betydningen af disse.

En investor og en aktionær er i denne afhandling ligeledes synonymer, og der skelnes ikke imellem professionelle og private, men skal forstås som et udtryk for den undersøgte målgruppe.

Denne afhandling vil ikke omhandle allokering af væsentlighedsniveauet til koncernkomponenter. Der vil i stedet blive fokuseret på væsentlighedsniveauet for regnskabet som en samlet enhed, samt revisors fastsættelse af dette.

Afhandlingen har indsamlet data til og med 17. april 2017. Der vil derfor ikke tages højde for relevant materiale, der er udgivet efter denne dato.

1.4 Videnskabsteoretiske ståsted

Det videnskabsteoretiske ståsted skaber grundlaget for, hvordan verdenen og de omkringliggende fænomener betragtes (Delanty, 2005). Valget af ens paradigme er vigtig, idet videnskaben udvikler sig forskelligt i forhold til valget heraf, dog kan man kun anvende ét paradigme, som grundlag for ens videre forskning (Kuhn, 1973). Dette blev efterfølgende specificeret af professor Guba i følgende definition: *"Et basalt sæt af værdier som styrer vores handlinger – både hverdagshandlinger og handlinger forbundet med disciplinerede undersøgelser."* (Guba, 1990). Videnskaben er dermed styret af de personer, som skaber den.

Denne afhandling udarbejdes med udgangspunkt i det neopositivistiske paradigme (Guba, 1990), som antager, "at virkeligheden eksisterer uafhængigt af vores erkendelse af den" (Voxted, 2006). Paradigmet forudsætter en noget mildere tilgangsvinkel end den rene positivistiske tilgang, hvilket også kan ses på ontologien, som betragtes for at være begrænset realistisk. Dette beror på forudsætningen om, at virkeligheden reelt eksisterer, men at den helt eksakte viden er umulig at opnå, idet mennesket er påvirket af følelser og værdier. Heraf udledes epistemologien, som er modificeret objektiv, hvilket betyder at man på grund af påvirkningen af følelser, normer og værdier ikke kan være fuldkommen objektiv, men kun tilnærmelsesvis. Afslutningsvis er metodologien betegnet som modificeret eksperimentel, hvilket betyder at neo-positivisterne er af den opfattelse, at undersøgelser bør foretages i deres naturlige miljø, og ikke under kontrollerede forhold.

1.5 Metode

1.5.1 Dataindsamlingsmetode

Denne afhandlings datagrundlag er udarbejdet med udgangspunkt i både kvantitativ, kvalitativ, primære og sekundære data. Valget af både primær og sekundær data er taget på baggrund af problemformuleringen, samt hvilke analyse- og fortolkningsprocesser der i afhandlingen vil anvendes.

1.5.1.1 Primær data

Afhandlingens primære data består af en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse. Dette er valgt på grund af spørgeskemaets egenskab til, at nå ud til en langt større population end ved f.eks. interviews. Dette giver

forhåbentligt studiet den mængde af svar, der er nødvendige for, at kunne foretage konklusioner på hele populationen. Da det er umuligt, at nå ud til alle danske regnskabsbrugere, foretages undersøgelsen endvidere ved hjælp af inferens (Andersen, 2009). Der skal hermed forstås, at en repræsentativ del af populationen vil blive spurgt, for dermed at kunne drage konklusioner heraf. Ydermere giver en spørgeskemaundersøgelse mulighed for, at foretage en sammenligning af respondenternes svar, idet de modtager og svarer på de samme spørgsmål.

1.5.1.2 Sekundær data

Afhandlingen benytter sig også af sekundær data i form af videnskabelige artikler, bøger, lovgivning, revisionsstandarder og eksternt udarbejdede rapporter. Derfor har disse data oprindeligt haft et andet formål end denne afhandlings, hvilket betyder at de forskellige forfattere og forskere ikke har haft samme dagsorden omkring emnerne. Dette er blevet anvendt til, at supplere de primære data med relevant og anerkendt teoretisk viden sådan, at afhandlingen opnår et fyldestgørende resultat.

1.5.1.3 Validitet

Validitet vedrører begreberne relevans og gyldighed, hvilket er vigtigt at foretage en vurdering af (Andersen, 2009). Sammenhængen mellem afhandlingens valg af teori og overførslen heraf til den empiriske del af opgaven vurderes, at være både relevant og gyldig. Det vurderes ligeledes, at der er anvendt de mest passende og korrekte metoder og teknikker i analyserne til opnåelse af afhandlingens konklusioner. Spørgeskemaundersøgelsens validitet relaterer sig til, hvorvidt der bliver stillet de relevante og korrekte spørgsmål, samt valget af respondenter og antallet af modtagne svar i forhold til, at kunne konkludere noget ud af den samlede population. Både spørgsmålene, valget af respondenter og antallet af svar vurderes at være relevante og gyldige. Disse vil blive uddybet yderligere i kapitel 4. Samlet set vurderes den omtalte empiri derfor, at være gyldig og relevant i relation til afhandlingens problemformulering.

1.5.1.4 Reliabilitet

Reliabilitet relaterer sig til, hvorvidt opgavens indsamlede data er pålidelige og nøjagtige. Afhandlingens reliabilitet vurderes til at være af høj kvalitet, da afhandlingen i relation til det undersøgte forsøger, at benytte så pålideligt sekundært data som muligt. Hvad angår reliabiliteten for den primære data, så spørgsmålene i spørgeskemaundersøgelsen forsøgt udarbejdet og struktureret så tydeligt som muligt for, at mindske risikoen for misforståelser. Endvidere er spørgeskemaundersøgelsens modtagere blandede regnskabsbrugere med vidt forskellige forudsætninger og viden om revision og regnskabsudarbejdelse, som afforrer at sproget i spørgeskemaundersøgelsen skal være tilpasset dette. Sproget, og således spørgsmålsformuleringen vil så vidt muligt være forståeligt og utvetydigt, dog vil sværere udtryk og begreber blive uddybet (Andersen, 2009). Spørgeskemaundersøgelsens struktur, spørgsmål og sprog vil blive uddybet i afsnit 4.2. Der kan i forbindelse med undersøgelsen opstå en form for frygt hos respondenterne for, at deres svar vil blive offentliggjort, derfor er alle respondenterne blevet lovet fuld anonymitet. På trods af dette løfte, er der stadig en risiko for, at nogle af respondenter vil svare det der forventes at de svarer, frem for hvad de reelt mener. Dette vurderes dog, at være en meget lille del af respondenterne, hvis overhovedet nogen. Det antages derfor, at der ville kunne opnås samme konklusioner, hvis undersøgelsen blev gentaget.

1.5.2. Kildekritik

Ved benyttelse af forskellige kilder er der særligt opmærksomhed på den enkelte kildes troværdighed. I forbindelsen med benyttelsen af rapporter, videnskabelige artikler og des lignende, har der været fokus på

risikoen for, at forfatterens egne synspunkter vedrørende det pågældende materiale, kan være tydeliggjort og fremhævet, samt den forudindtaget opfattelse det vil kunne føre med sig.

Herudover består flere dele af afhandlingens kildemateriale af regulering og lovgivning, herunder revisionsstandarder og vejledninger med videre. Det sikres hermed, at der tages afsæt i aktuelle reguleringer og love. Der er ligeledes foretaget en generel vurdering af kildernes relevans og aktualitet. Det kan i forlængelse heraf nævnes, at der som regel er taget udgangspunkt i det nyest mulige materiale, hvor det er aktuelt. De steder hvor der er benyttet ældre materiale, vurderes specielt aktualiteten, og den potentielle efterfølgende påvirkning dette kan have på afhandlingen.

1.6 Struktur

Denne afhandling består af i alt syv kapitler. For at overskueliggøre afhandlingens struktur, vil den først blive beskrevet og dernæst illustreret.

Første kapitel består af afhandlingens indledning og metode. Afhandlingen indledes med en kort problemstilling af afhandlingens emnevalg, hvorefter afhandlingens problemformulering og dertilhørende underspørgsmål opstilles. Dernæst beskrives afhandlingens afgrænsning, videnskabsteoretiske ståsted samt dataindsamlingsmetode og kvalitetsvurdering.

Afhandlingen vil i det andet kapitel beskrive den basale teori vedrørende revision med fokus på forståelsen af behovet for revision. Dernæst vil væsentlighedsbegrebet blive belyst i et teoretisk perspektiv, heriblandt redegøre for hvordan væsentlighed defineres og fastsættes i relation til ISA 320. Herudover vil forventningskløften imellem regnskabsbrugere og revisors arbejde blive belyst.

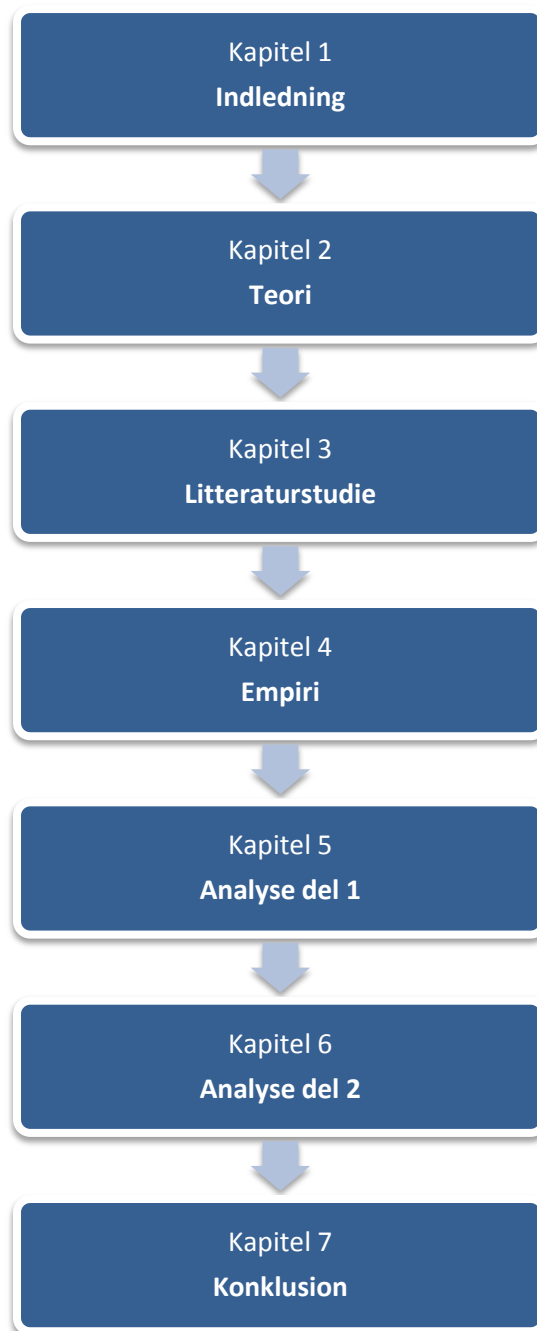
Det tredje kapitel har til hensigt at klarlægge, hvilke eksisterende teorier, undersøgelser, viden og tanker tidligere studier har gjort sig. Litteraturstudiet vil hjælpe afhandlingen til, at opnå en større forståelse for væsentlighedsbegrebet og danne ramme for afhandlingens empiriske undersøgelse. Herudover vil litteraturstudiet fungere som sammenligningsgrundlag i forhold til afhandlingens undersøgelse, for at kunne identificere eventuelle forskelle eller ligheder.

For at skabe indsigt og forståelse for hvordan spørgeskemaundersøgelsen er foretaget, gives der i det fjerde kapitel et overblik om afhandlingens empiriske undersøgelse. Kapitlet vil indeholde en forklaring af de metodiske overvejelser afhandlingen har foretaget sig, herunder udvælgelse af respondenter og opbygningen af spørgeskemaet, samt en gennemgang af samtlige spørgsmål og overvejelser omkring disse.

I kapitel fem og seks vil resultaterne fra afhandlingens empiriske undersøgelse fremstilles og diskuteres. Disse vil yderligere blive sammenholdt med tidligere studiers resultater på området, samt inddragelse af relevant teori. I kapitel fem analyseres respondenternes kendskab til væsentlighedsbegrebet, samt deres vurdering af de kvantitative og kvalitative faktorer i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed. Kapitel seks omhandler, hvordan respondenterne ser på muligheden for at indføre andre tiltag, der kan forbedre væsentlighedsbegrebet.

Afslutningsvis vil der i kapitel syv blive konkluderet på de fremkomne resultater og afhandlingens problemformulering.

Figur 1 – Afhandlingens struktur

Kilde: Egen tilvirkning.

Kapitel 2 - Teori

For at skabe det bedst mulige grundlag til, at kunne besvare problemformuleringens spørgsmål vil der i de følgende afsnit blive redegjort for den nødvendige teoretiske baggrund herfor. Først vil der blive forsøgt redegjort for, hvorfor behovet for revision eksisterer, dernæst hvad revisors overordnede mål er, samt hvordan væsentlighed benyttes og fastsættes teoretisk, til slut vil forventningskløften mellem revisors faktiske udførte arbejde og regnskabsbrugernes forventninger hertil blive belyst.

2.1 Hvorfor eksisterer behovet for revision?

Afhandlingen vil ved hjælp af "principal-agent-teorien" og "koalitionsmodellen" beskrive hvorfor behovet for revision eksisterer.

2.1.1 Principal-agent-teorien

Til at forklare hvorfor behovet for revision eksisterer, er principal-agent-teorien blevet valgt. Historisk set har teorien været benyttet til at forklare og forstå, hvorfor virksomheders ejere, ledelse og andre interessenter er klar til at betale for at få foretaget revision. Teorien beskriver blandt andet, hvor nytten af revision opstår. Desuden giver teorien en forståelse for nytten af revision som et redskab, der ikke kun eksisterer på baggrund af regulatoriske krav (Eilifsen et al, 2014).

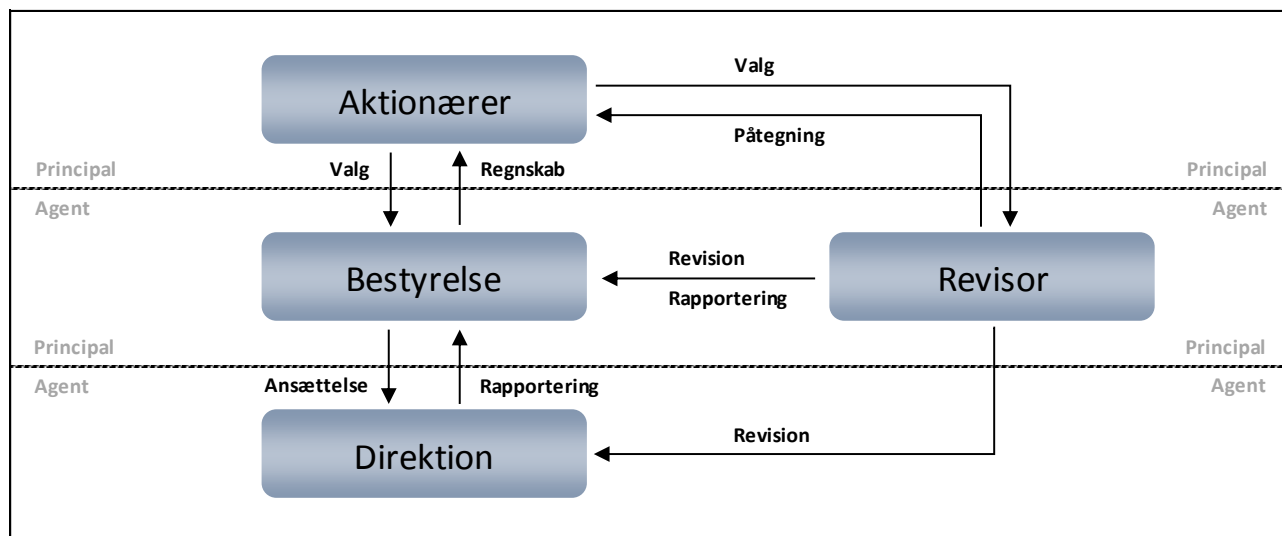
Det er primært ledelsen, som aflægger regnskabet og beretter om specielt virksomhedens økonomiske forhold. Dermed opstår der et asymmetrisk informationsforhold imellem ejere og ledelse.

Principal-agent-teorien omhandler problemstillingen i, at der sker en uddelegering af opgaver fra ejere til ledelsen, som kan defineres således: "en relation mellem en person, principalen, som antager en anden person, agenten, til at udføre en service eller et arbejde på principalens vegne" (Elm-Larsen & Wallace, 2010).

I virksomhedens perspektiv er principalen således virksomhedens ejere (investorer), mens agenten er virksomhedens ledelse (bestyrelse og direktion). Uddelegeringen af opgaverne foregår ved, at der indgås et ansættelsesforhold mellem først; virksomhedens ejere og bestyrelse, og efterfølgende mellem; bestyrelse og ledelse. På baggrund af de indgåede ansættelsesforhold er principal og agent nu økonomisk afhængige af hinanden, og der eksisterer bestemte forventninger til hinanden (Elm-Larsen & Wallace, 2010).

I Danmark har vi det, som minder om et såkaldt tostrengt ledelsessystem, hvilket indebærer, at virksomhedens ledelse er delt op i to niveauer, henholdsvis en bestyrelse, som bliver valgt af generalforsamlingen, og en direktion, som bliver ansat af bestyrelsen, tilsammen danner de ledelsen. Dette medfører, at bestyrelsen har to forskellige funktioner, eftersom de er agenter i forhold til virksomhedens ejere, og principaler i relation til direktionen. Af overskuelighedsårsager er det i nedenstående blevet valgt, at omtale ledelsen som en samlet betegnelse.

Figur 2 – Agentteoretisk model

Kilde: Elm-Larsen & Wallace, 2010. Egen tilvirkning.

Der er forskellige problemstillinger, som påvirker forholdet mellem principal og agent. På baggrund af parternes forskellige roller eksisterer der et asymmetrisk informationsforhold. Ledelsen råder over langt flere informationer end ejerne, da ledelsen er ansat til at styre driften af virksomheden. Desuden må det formodes, at ledelsen har fri dispositionsret over ejernes økonomiske aktiver uden ejernes viden og accept (Moral hazard/Hidden actions) (Elm-Larsen & Wallace, 2010), tillige med at ejerne ikke har komplet information vedrørende ledelsens kompetencer i forhold til at lede virksomheden, før agenten har udført dispositioner i virksomhedsregi (Adverse selection/Hidden information) (Elm-Larsen & Wallace, 2010).

En antagelse for principal-agent-teorien er, at både virksomhedens ejere og ledelse er nyttemaksimerende, hvilket betyder, at de er interesseret i at maksimere alle omstændigheder til egen fortjeneste, dette kan være medvirkende til, at der opstår uoverensstemmende interesser (Elm-Larsen & Wallace, 2010). Motivet for at udnytte alle muligheder til egen vinding kan variere, for eksempel kan ledelsen være stærkt optaget af en øjeblikkelig profitmaksimering, da der kan eksistere en aktie- eller bonusaflønnning, som kan medføre en stor indtjening til den enkelte leder. Selvom ejerne og ledelsen har indgået en kontrakt som fordeler virksomhedens profit, så kan ledelsen på baggrund af sit driftsansvar påvirke sin egen økonomi fordelagtigt og ejernes økonomi ufordelagtigt.

Det faktum, at virksomhedens ejere og ledelse ikke nødvendigvis har de samme interesser, samt at der eksisterer et asymmetrisk informationsforhold, gør at behovet for revision er til stede. Bagved denne erkendelse, ligger der en forudsætning om, at manglende kontrol med ledelsen vil medføre, at ledelsen fejlinformerer vedrørende virksomhedens finansielle præstation (Elm-Larsen & Wallace, 2010). Det er virksomhedsejerne der indgår en kontrakt med revisor, der ikke er afhængig af virksomhedens finansielle resultat, cash-flow eller lign. Efter at denne uafhængighed er skabt, vil revisor ikke have noget incitament til at rapportere fejlagtig til ejerne. Revisors påtegning vil endvidere være gavn for både ejerne og ledelsen, da påtegningen i stor udstrækning er med til at validere og verificere ledelsens rapportering til ejerne. Hermed skabes der en høj grad af sikkerhed for ejerne, men ikke mindst også for ledelsen, da der efterfølgende kan

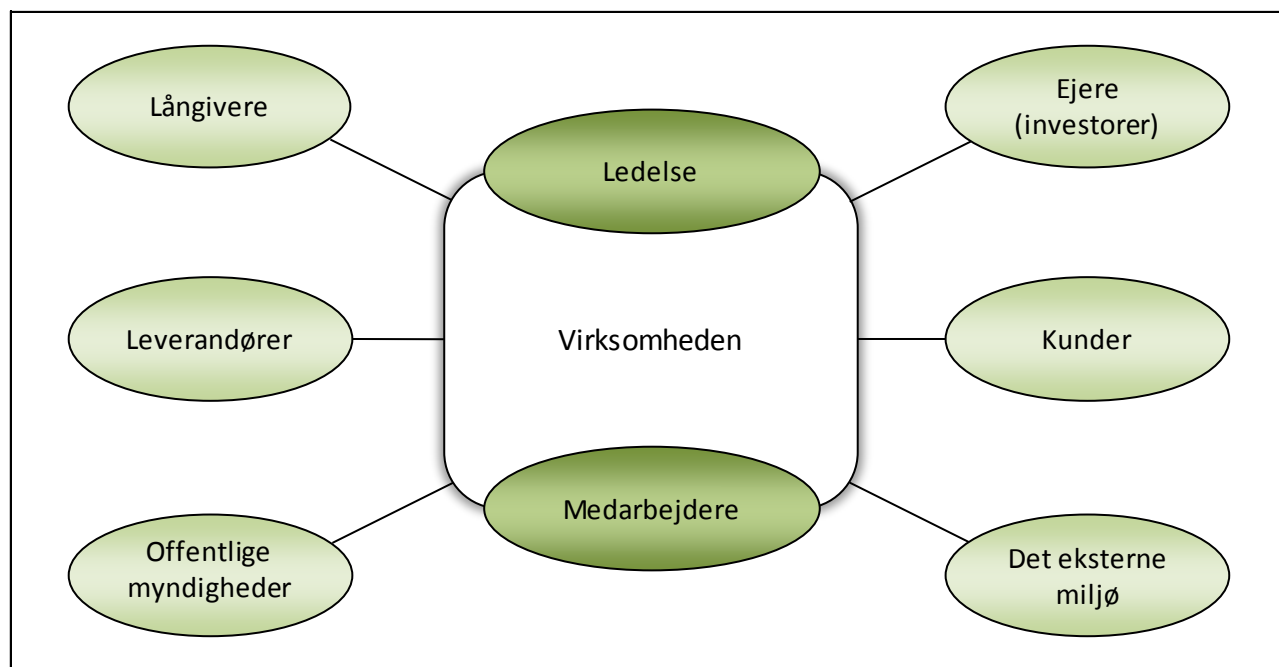
opgøres en rimelig aflønning, som er baseret på et korrekt grundlag (Fisher, 1990), samtidigt med at de kan opbygge eller bevare et godt ry i markedet.

2.1.2 Koalitionsmodellen

Betydningen af revision er, at det ved revisors gennemgang af regnskabet bliver valideret af en uafhængig tredjepart. Regnskabet bliver ofte anvendt som beslutningsgrundlag til forskellige formål. Derfor giver det regnskabsbrugerne en form for tryghed, at de har en vished om, at regnskabet er blevet eftersat af en uafhængig tredjepart. Dette gælder således ikke kun det interne beslutningsgrundlag, men i særdeleshed også for de eksterne interessenter. Dette beror på, at revisor er en del af et såkaldt trepartsforhold imellem virksomhed, revisor og brugerne af regnskabet, samt at regnskabet, og hermed påtegningen, er tilgængelig for offentligheden for virksomheder med flere, jf. Erklæringsvejledningens kap 4, § 1 stk. 1 (E&S, 2008).

Ydermere benyttes regnskaber blandt andet som kreditvurderingsgrundlag for pengeinstitutter- og finansvirksomheder, samt andre kreditorer. Set i lyset af dette er revisors verifikation af regnskabet af stor betydning i forhold til pålideligheden af de fremkomne resultater. En virksomhed har flere forskellige interessenter, som har det tilfælles, at de hver især stiller ressourcer til rådighed for virksomheden, hvorefter de forventer at få en eller anden form for modydelse til gengæld (Elling, 2014). Denne modydelse kan eksempelvis være afgifter eller skatter til de offentlige myndigheder, udbytte til ejerne eller renter og gebyrer til långiverne. Regnskabsbrugerne kan hermed have flere forskellige interesser og hensigter, og er derfor ikke ens. Som følge af dette kan der opstå koalitioner imellem de forskellige interessenter. Disse problemstillinger vil blive beskrevet i følgende afsnit med udgangspunkt i koalitionsmodellen.

Figur 3 – Koalitionsmodellen

Kilde: Elling, 2014. Egen tilvirkning.

De øvrige interessenter kan hermed identificeres som myndigheder, leverandører, kunder, distributører, medarbejdere, långivere med flere. Nedenfor vil revisionens relevans for virksomhedens eksterne interessenter blive gennemgået.

For virksomhedens långivere vil betydningen af et revideret årsregnskab være af kreditmæssig og økonomisk karakter. Ved långivere forstås finansieringsinstitutter og banker. Fælles for disse er, at de yder virksomheden en eller anden form for lån eller økonomisk bistand. Modydelsen til dette vil som regel være renter og gebyrer. Långiverne kan derfor benytte det reviderede årsregnskab som sikkerhed for, at de indeholdende værdier i regnskabet af væsentlig karakter er verificerede. Herefter vil årsregnskabet kunne benyttes til, at foretage en kreditvurdering af virksomheden.

Leverandører har ligeledes en understøttende rolle, i form af varer, tjenesteydelser, kredit mv., som de forsyner virksomheden med. Årsagen til at leverandørerne giver kredit kan være, at de ønsker en øget markedsandel som de opnår ved, at yde virksomheden denne service. Foruden deposita og forudbetalinger, er årsregnskabet ofte den eneste sikkerhed som leverandørerne har, i forhold til den kredit de giver. Det reviderede årsregnskab vil derfor give leverandørerne en sikkerhed for korrektheden heraf.

De offentlige myndigheders interesse i et revideret årsregnskab stammer som udgangspunkt fra et samfundsmæssigt perspektiv. De offentlige myndigheder faciliterer en række foranstaltninger, som eksempelvis transportfaciliteter, uddannet arbejdskraft, infrastruktur, osv., til gengæld forventer de at virksomheden betaler moms, skat og andre afgifter (Elling, 2014).

Et revideret årsregnskabs betydning for kunderne er både af samfundsmæssig og økonomisk karakter. Kunderne kan igennem revisionspåtegningen få sikkerhed om, at moms, skatter og afgifter er blevet indberettet korrekt. Dermed ligger kundens interesse i, at virksomheden aktivt deltager og bakker op om driften af samfundet. Det er desuden vigtigt for kunden at vide om, hvorvidt virksomheden er i stand til at gennemføre ordren. Dette informationsbehov opstår både, hvis kunden betaler på forhånd og ligeledes, hvis der er tale om et permanent kundeforhold, hvor kunden har behov for at holde sig orienteret i virksomhedens generelle økonomiske situation. Dermed har kunden mulighed for, at skabe sig et indtryk af virksomhedens fremtidige formåen i forhold til levering, garantier, osv.

Revisor skal som omtalt, på baggrund af sin faglige vurdering fastsætte niveauet, hvor det med rimelighed kan forventes, at konstaterede fejlinformationer vil påvirke regnskabsbrugernes økonomiske beslutninger, som er foretaget med udgangspunkt i regnskabet (ISA 320, 2009). Regnskabsbrugernes forskellige interesser og hensigter kan således være udfordrende for revisor ved fastsættelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber.

2.1.3 Sammenfatning

Principal-agent-teorien beskriver specielt behovet for revision i større virksomheder, hvor ejer og direktør ikke er en og samme person. Behovet opstår herved, som en konsekvens af at ejerne ikke har mulighed for eller er i besiddelse af de nødvendige kompetencer der skal til, for at kontrollere ledelsens arbejde. Der er således behov for, at en ekstern og uafhængig kontrolmyndighed i skikkelse af en revisor, gennemgår og kontrollerer regnskabet, for til slut at afgive en revisionspåtegning med en høj grad af sikkerhed.

Koalitionsmodellen er endvidere relevant for alle virksomheder, store som små. Modellen beskriver ikke kun ejernes behov for revision, men også samfundet og virksomhedens interessenters behov. Revisor skal ved udformningen af sin påtegning, således tage hensyn til de omstændigheder, der med rimelighed kan forventes, at påvirke regnskabsbrugernes økonomiske beslutningskompetence.

2.2 Hvad er revisors overordnede mål?

Der vil i følgende afsnit blive gennemgået det teoretiske grundlag for revision. Formålet med dette er, at bidrage til forståelse af begrebet væsentlighed.

Revisors arbejde tager sit afsæt i "de internationale standarder om revision, review, andre erklæringsopgaver og beslægtede services", hertil kommer nogle yderligere danske krav, som fremgår af revisorloven (Revisorloven, 2008) og erklæringsbekendtgørelsen (Erklæringsbekendtgørelsen, 2013). Følgende gennemgang tager dog i overvejende grad sit udgangspunkt i ISA 200, da denne standard beskriver revisors overordnede mål ved revision.

Ifølge ISA 200 er revisors overordnede mål ved revision af regnskaber:

- (a) *"at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl, således at revisor er i stand til at udtrykke en konklusion om, hvorvidt regnskabet i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med en relevant regnskabsmæssig begrebsramme, og*
- (b) *at forsyne regnskabet med en erklæring og kommunikere som krævet af ISA'erne i overensstemmelse med revisors observationer."*

Revision af regnskaber har således til formål, at øge troværdigheden til regnskabet for de pågældende regnskabsbrugere, og revisionspåtegningen skal således bruges som et kommunikationsredskab for revisors observationer til regnskabsbrugerne (ISA 200, 2009).

Revisor er som tidligere nævnt også underlagt revisorloven, vis grundlæggende anvendelsesområde er ved revisors afgivelse af revisionspåtegningen på årsregnskabet, eller ved afgivelse af anden erklæring med sikkerhed, som ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget brug. Endvidere er revisor, ifølge revisorloven, offentlighedens tillidsrepræsentant ved afgivelse af en påtegning på et årsregnskab, og skal i den forbindelse foretage opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, heriblandt udvise den nødvendige hurtighed og nøjagtighed jf. Revisorlovens § 16, stk. 1. Ved hurtighed skal der forstås, at revisionen skal udføres effektivt af revisor, og ved nøjagtighed refereres der til den præcision som revisor skal udvise, inden for de rammer opgaverne tillader.

Revisor benævnes lovmæssigt som "offentlighedens tillidsrepræsentant", hvilket skyldes at revisionens formål er, at øge troværdighed i forhold til regnskabsbrugerne. Denne troværdighed skabes på baggrund af, at revisor som uafhængig tredjepart undersøger og kontrollerer regnskabet samt de omstændigheder og oplysninger, der danner grundlag for regnskabet. Det er således helt centralt, at der ikke sås tvivl om, at det er offentligheden som revisor arbejder for. Eksisterede der ikke denne klare adskillelse mellem revisor rolle og virksomhedens interesser, så ville det reviderede regnskab miste sin troværdighed (FSR, 2014).

Ved udførelsen af revision af regnskabet er revisor, i sammenhold med ISA'erne, underlagt de krav som er anført i ISA 200. Disse krav indeholder følgende faktorer:

- Etiske krav
- Professionel skepsis
- Faglig vurdering
- Tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis samt revisionsrisiko

- Revisionens gennemførelse i overensstemmelse med ISA'er

Revisor skal i henhold til ISA 200 overholde en række relevante etiske krav i tilknytning til revision af regnskaber. Af de etiske regler fremgår det, at revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant, skal være uafhængig i forhold til den pågældende virksomhed. Ved uafhængighed forstås der både uafhængig i fremtoning og i sin opfattelse. Herudover skal revisor overholde de grundlæggende principper omkring fortrolighed, objektivitet, professionel adfærd, integritet, faglig kompetence og fornøden omhu (ISA 200, 2009). De etiske krav ved revision af regnskaber, er i relation til revisorloven, også kendt som god revisorskik, jf. Revisorlovens § 16.

Det er ligeledes et krav til revisor, at udvise professionel skepsis, i forhold til både planlægningen og udførelsen ved revision af regnskabet. Dette skyldes, at der kan forekomme omstændigheder, der kan betyde, at regnskabet indeholder risici for væsentlig fejlinformation (ISA 200, 2009).

Revisor skal herudover benytte sig af sine faglige vurderinger i forbindelse med revision af regnskaber. Den faglige vurdering er af afgørende betydning for, at revisionen gennemføres korrekt. Den faglige vurdering anvendes gennem hele revisionen, som revisor anvender på baggrund af sin relevante erfaring og viden vedrørende forskellige omstændigheder og fakta. Nogle af de vigtigste områder, hvor revisor anvender sin faglige vurdering, er ved vurdering af revisionsrisiko og fastsættelse af væsentlighed (ISA 200, 2009). Revisionsrisikoen vil i afsnit 2.2.1 blive belyst nærmere, og væsentlighedsbegrebet uddybes tillige i afsnit 3.2.

Som offentlighedens tillidsrepræsentant har revisor et ansvar i forhold til god revisorskik, men det er virksomhedens ledelse, der har ansvaret for, at det udarbejdede regnskab giver et retvisende billede i overensstemmelse med begrebsrammen (FSR, 2014). Efter virksomhedens ledelse har godkendt årsregnskabet, skal revisor afgive sin revisionspåtegning til gavn for regnskabsbrugerne. Revisionspåtegningen skal endvidere indeholde revisors konklusion om regnskabet. Revisionspåtegningens indhold og form er fastsat de internationale standarder og derudover krav efter dansk lovgivning.

Revisor skal ydermere udarbejde revisionspåtegningen uafhængigt af hvervgiver. I påtegningen skal revisor tage de forhold i betragtning, som revisor med rimelighed kan forvente, at regnskabsbrugerne vil anse for at have betydning, når de træffer beslutninger. Revisor skal således forholde sig til alle væsentlige omstændigheder i tilknytning til erklæringens formål og mulige lovkrav med videre. Endvidere skal revisor udforme sin påtegning og udtalelser i et entydigt og let forståeligt sprog (Erklæringsbekendtgørelsen, 2013).

2.2.1 Revisionsrisiko

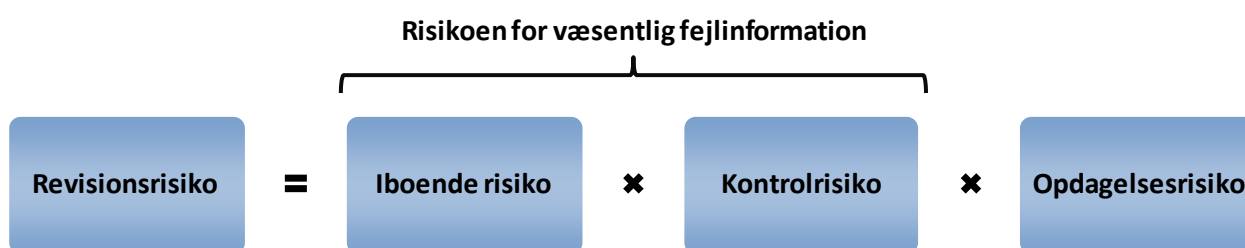
I henhold til ISA 200 er revisionsrisikoen defineret som:

”risikoen for, at revisor udtrykker en upassende revisionskonklusion, når regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation. Revisionsrisiko er en funktion af risiciene for væsentlig fejlinformation og opdagelsesrisikoen.”

Dermed hænger revisionsrisikoen sammen med væsentlighedsbegrebet, da revisor ved planlægningen og udførelsen af revisionen udfører handlinger til, at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau, der stemmer overens med revisionens formål.

Revisionsrisikoen er således en kombination af de tre underliggende risici; den iboende risiko, kontrolrisikoen og opdagelsesrisikoen (ISA 200, 2009). Tilsammen danner disse risici grundlag for vurderingen af revisionsrisikoen, herunder er den iboende risiko og kontrolrisikoen defineret som risiciene for væsentlig fejlinformation.

Figur 4 – Revisionsrisikomodellen

Kilde: Eilifsen et al, 2014; ISA 200, 2009. Egen tilvirkning.

For at kunne fastlægge hvilke revisionshandling, der er nødvendige at foretage, i forhold til at klarlægge om der eksisterer væsentlige fejlinformationer for regnskabet som helhed, skal revisor vurdere risiciene for væsentlig fejlinformation på to niveauer (ISA 200, 2009):

- På det overordnede regnskabsniveau og
- På revisionsmålsniveauet for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger

På det overordnede regnskabsniveau, relaterer risiciene for væsentlig fejlinformation sig til regnskabet som helhed og påvirker potentielt flere revisionsmål. De relaterede risici for væsentlig fejlinformation på revisionsmålsniveauet for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger, skal vurderes for at fastsætte arten, den tidsmæssige placering og omfanget af de yderligere revisionshandling, som er nødvendige for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis (ISA 200, 2009).

Vejledning til at identificere og vurdere risiciene for væsentlige fejlinformationer på både regnskabs- og revisionsmålsniveau fremføres i ISA 315 (ISA 315 (ajourført), 2013).

Den iboende risiko er den sårbarhed, som et revisionsmål har for fejlinformation, der enten individuelt eller sammen med anden fejlinformation kan være væsentlig, før mulige relaterede kontroller overvejes. Kontrolrisikoen er den risiko, der relaterer sig til, at mulig væsentlig fejlinformation, som kan forekomme på revisionsmålsniveau, ikke bliver opdaget eller forhindret og dermed ikke rettes i tide af virksomhedens interne kontroller.

Den iboende risiko og kontrolrisikoen er virksomhedens risici, som således er en afledning af virksomhedens omgivelser, der forekommer uafhængigt af revisionen af regnskabet. Revisor kan dermed ikke styre disse risici (ISA 200, 2009).

Opdagelsesrisiko relaterer sig til risikoen for, at revisors konkrete handlinger vedrørende redueringen af revisionsrisikoen, ikke afslører tilstedeværende væsentlig fejlinformation. På grundlag af opdagelsesrisikoen, fastsætter revisor den tidsmæssige placering, art og omfanget af revisionshandlingerne, hvis formål er at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau (ISA 200, 2009).

De revisionshandling som revisor udformer, er på en måde hvorpå, opdagelsesrisikoen formindskes ud fra den pågældende iboende risiko og kontrolrisiko, for at sikre sig et acceptabelt lavt niveau i forhold til revisionsrisikoen. Desto større revisor mener risiciene for den iboende risiko og kontrolrisikoen er, tilsvarende mindre er den opdagelsesrisiko, som kan accepteres, og der skal af revisor derfor påkræves et endnu stærkere revisionsbevis. På baggrund af en revisions iboende begrænsninger kan opdagelsesrisikoen dermed ikke elimineres, men kun reduceres. Det er således ikke muligt for revisor at opnå fuld sikkerhed for, regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation (ISA 200, 2009).

2.2.2 Sammenfatning

Det overordnede formål med revisionen er, at forsyne de tiltænkte brugere af regnskabet med en høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Revisor fungerer således som offentlighedens tillidsrepræsentant. Revisor skal udføre revisionen i overensstemmelse med god revisorskik, samt benytte sin faglige vurdering og professionelle skepsis, dog ligger ansvaret for at regnskabet er retvisende hos virksomhedens ledelse.

Revisionsrisikoen er en funktion af risikoen for væsentlig fejlinformation og opdagelsesrisikoen, og kan beskrives som risikoen for, at revisor afgiver en upassende konklusion, selvom regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation. Væsentlighedsniveauet og revisionsrisikoen hænger sammen, da revisor planlægger og gennemfører revisionen med det mål, at mindske revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau. Der opnås således en høj grad af sikkerhed, når revisor fagligt vurderer, at der er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at revisionsrisikoen er mindsket til et acceptabelt lavt niveau.

2.3 Hvordan fastsættes væsentlighedsbegrebet teoretisk?

Formålet med dette afsnit er at klarlægge begrebet væsentlighed, herunder at give en forståelse for definitionen, fastsættelsen og benyttelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber i henhold til de internationale revisionsstandarder. Forventningskløften mellem revisors arbejde og regnskabsbrugernes forventninger hertil vil ligeledes blive forsøgt anskueliggjort.

2.3.1 Definition af væsentlighedsbegrebet

Det er vigtigt at få defineret væsentlighedsbegrebet for, at være i stand til at vurdere, hvad der er væsentligt og hvad der er uvæsentligt. ISA 320 omhandler væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision, og der vil derfor tages afsæt i denne revisionsstandard til at definere væsentlighedsbegrebet. Det er heri angivet, at revisor skal benytte definitionen i den pågældende regnskabsmæssige begrebsramme. Hvis der ikke er indeholdt en definition af væsentlighedsbegrebet i den pågældende regnskabsmæssige begrebsramme bør definitionen i ISA 320 benyttes. Det fremgår således af ISA 320.2, at den generelle definition er:

- *"fejlinformationer, herunder udeladelser, betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller tilsammen påvirker de økonomiske beslutninger, som brugere træffer på grundlag af regnskabet"*
- *vurderinger vedrørende væsentlighed foretages under de givne omstændigheder og påvirkes af størrelsen eller arten af en fejlinformation eller en kombination af begge, og*
- *vurderinger vedrørende forhold, der er væsentlige for regnskabsbrugere, er baseret på overvejelser om de almindelige behov for finansielle oplysninger hos brugere som en samlet gruppe. Der tages ikke hensyn til fejlinformationens mulige indvirkning på bestemte individuelle brugere, hvis behov kan variere meget."*

Hermed definerer ISA 320.2 sammenfattende væsentlighed som fejlinformationer i regnskabet, til hvormed det med rimelighed kan forventes, at de vil have indvirkning på regnskabsbrugers økonomiske beslutninger. Revisor fastsætter væsentlighed ved hjælp af sin faglige vurdering, og influeres af sin forståelse af regnskabsbrugernes behov for finansielle informationer.

Hverken erklæringsbekendtgørelsen eller revisorloven indeholder bestemmelser omkring fastsættelsen af væsentlighed. Endvidere er der i erklæringsvejledningen, som er Erhvervsstyrelsens vejledning til erklæringsbekendtgørelsen en henvisning til den generelle forklaring i ISA 320 (Erklæringsbekendtgørelsen, 2013). Ydermere henviser Erklæringsvejledningen til Fondsrådets notat fra 2008 - *"Fondsrådets generelle overvejelser og afvejninger ved vurdering af væsentlighed i forbindelse med regnskabskontrol"* (Fondsrådet, 2008) ¹. Om end væsentlighed ved revisions af årsregnskaber ikke er udtrykkeligt defineret i årsregnskabsloven, så forudsættes det i praksis, at stemme overens med det IFRS benytter. Fondsrådets notat omkring deres overvejelser i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed, var oprindeligt udarbejdet til internt brug, men blev også offentliggjort således, at regnskabsaflæggere- og brugere kunne få indblik i Fondsrådets generelle betragtninger herom. Herudover fandt Fondsrådet i deres notat ingen nævneværdige forskelle i definitionen af væsentlighed mellem ISA 320 og IFRS (Fondsrådet, 2008).

¹ Fondsrådet blev nedsat til, at føre uafhængig regnskabskontrol med børsnoterede virksomheder.

2.3.2 Benyttelsen af væsentlighedsbegrebet

Revisor er nødsaget til at benytte væsentlighedsbegrebet ved planlægning og udførelse af revision af et regnskab (ISA 320, 2009). Det fremgår endvidere af ISA 320.5, at revisor skal benytte væsentlighed ved:

”Planlægningen og udførelsen af revisionen, vurdering af indvirkningen på revisionen af konstaterede fejlinformationer under revisionen, samt ved vurdering af indvirkningen af eventuelle ikke-korrigerede fejlinformationer på regnskabet og udformningen af konklusionen i revisors erklæring.”

Ved fastsættelsen af væsentlighed, kræver det af revisor, en hensyntagen til og opmærksomhed på regnskabsbrugernes behov for finansielle information, deriblandt hvor følsomme regnskabsbrugernes beslutningstagen er på grundlag af regnskabet. Ved fastsættelsen af væsentlighed skal revisor dermed identificere de forhold, som med rimelighed kan forventes at påvirke regnskabsbrugernes økonomiske beslutninger. Det bevirker, at revisor skal vurdere væsentlighed i tilknytning til både kvantitative og kvalitative overvejelser, ligesom arten og omfanget af disse overvejelser påvirkning på regnskabsbrugerne og selve regnskabet (ISA 320, 2009). Det kan være svært, at vurdere fastsættelsen af væsentlighed ved revision af regnskaber, hvorfor revisor i høj grad skal gøre brug af sin faglige vurdering i fastsættelsen heraf.

Fastsættelsen af væsentlighed kan ikke udelukkende kvantificeres, idet risiciene for væsentlig fejlinformation kan tilskrives diverse forhold, som eksempelvis udskiftning i ledelsen, fejlagtige regnskabsmæssige skøn, besvigelser, manglende periodisering og regnskabsmanipulation mv.

Det er således vigtigt, at revisor får en forståelse af virksomheden og dens omgivelser, heriblandt vigtige brancheforhold, virksomhedens anvendte regnskabspraksis, regnskabsmæssige præstation, interne kontroller, mål og strategier, samt forretningsrisici mv. jf. ISA 315.11-12. I forbindelse med at revisor opnår en forståelse for virksomheden, så dannes der samtidig en referenceramme til anvendelse for planlægningen og udførelsen af revisionen, heriblandt til benyttelsen for fastsættelsen af væsentlighed. Den påkrævede forståelse af virksomheden og dens omgivelser, omhandler særligt identifikationen og vurderingen af de risici, som er til stede i virksomheden og dens omgivelser. Revisor skal på baggrund heraf udforme og iværksætte reaktioner på de vurderede risici for væsentlig fejlinformation (ISA 315 (ajourført), 2013).

Vurderingerne heraf foretages allerede i den indledende del af revisionsplanlægningen, og er ligeledes en del af revisors risikovurderinger, der skal bidrage til, at revisor kan fastlægge den overordnede revisionsstrategi og den detaljerede revisionsplan (ISA 300, 2009). En velplanlagt og hensigtsmæssig revisionsplan fremmer revisionen af regnskabet. Den er således også medvirkende til, at revisor kan gennemføre revisionen i overensstemmelse med revisorlovens § 16, som siger at revisor skal løse opgaven i overensstemmelse med god revisorskik, heriblandt udvise den fornødne hurtighed og nøjagtighed.

Igennem revisionsforløbet har væsentlighedsbegrebet dermed forskellige funktioner, som er medvirkende til at vanskeliggøre væsentlighedsbegrebet, og dermed give revisor udfordringer i fastsættelsen heraf. Væsentlighed er relevant i forbindelse med, at revisor fastlægger arten, den tidsmæssige placering og omfanget af revisionshandling (ISA 330, 2009). Væsentlighed er også vigtig, ved den efterfølgende vurdering af, om hvorvidt regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation. Der skal således foretages en vurdering af, hvad der betragtes som væsentligt, og derefter fastlægge hvilke risici der eksisterer. Fastsættelsen af væsentlighed er derfor også nødvendig for, at revisor kan afgive sin påtegning.

2.3.3 Fastsættelse af væsentlighed

Som omtalt i ovenstående afsnit, så skal væsentlighed vurderes i forbindelse med planlægningen og udførelsen af revisionen. Dog er vurderingen af væsentlighed vigtig i flere af revisionens faser. Væsentligheden bliver derfor ikke endeligt fastlagt ved begyndelsen af revisionen, men skal genovervejes efterhånden som revisionsprocessen skrider frem, herunder i relation til vurderingen af potentielle fejlinformationer, samt i forbindelse med revisors afgivelse af påtegningen (ISA 320, 2009).

2.3.3.1 Fastsættelse af væsentlighed for regnskabet som helhed

Som en del af den overordnede revisionsstrategi, skal revisor fastsætte væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed. Ved fastsættelsen af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, er det påkrævet, at revisor anvender sin faglige vurdering, der ofte foretages med udgangspunkt i en procentsats af et valgt benchmark (ISA 320, 2009).

Valget af benchmarks

Et benchmark i forhold til væsentlighed, kan beskrives som en bestanddel eller element fra regnskabet, hvortil et procentsatsinterval er tilknyttet, som benyttes til beregning af væsentlighedsniveauet. Det fremgår endvidere af ISA 320, at eksempler på benchmarks kan være:

- Resultat før skat
- Omsætning
- Resultat af ordinær drift
- Omkostninger
- Egenkapital
- Værdien af nettoaktiver

Det kan således på baggrund af ovenstående konkluderes, at de opstillede benchmarks især er baseret på kvantitative regnskabsmæssige data, som skildrer virksomhedens økonomiske stilling. Der er dog andre faktorer, der kan influere revisors faglige vurdering i identifikationen af hvilket benchmark, som er mest passende at benytte. Der skal eksempelvis tages højde for, om der er nogle særlige forhold for regnskabsbrugerne, virksomhedens ejerforhold og art (ISA 320, 2009).

Procentsatserne

Efter revisor har valgt hvilket benchmark, der er mest passende at benytte for den pågældende virksomhed, anvender revisor som regel en procentsats, til benyttelsen af fastsættelsen af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed. Det er her af afgørende betydning, at der anvendes den korrekte procentsats, som udvælges af revisor på baggrund af sin faglige vurdering.

Endvidere fremgår det ikke af retningslinjerne i ISA 320, hvilket konkret procentinterval inden for de forskellige benchmarks, som revisor har at arbejde indenfor. Det fremføres kun, at fastsættelsen af procentsatsen medfører, at revisor skal udøve faglig vurdering. Desuden bliver det omtalt, at der skal være tilknytning mellem det pågældende benchmark og den bestemte procentsats. Ydermere bliver det dog eksemplificeret, at ved valget af benchmarket resultat før skat kan der benyttes en procentsats på 5 %, og ved omsætningen kan der benyttes en procentsats på 1 % (ISA 320, 2009).

Faglig vurdering

Man kan i forbindelse med den ovennævnte fremgangsmåde få det indtryk, at fastsættelsen af væsentlighed alene er en automatisk og statisk beregning. Dette er dog bestemt ikke tilfældet, og det er af IAASB's bekendtgjorte revisionsstandarder da også udtrykkeligt benævnt, at det ikke hænger sådan sammen (ISA 320, 2009).

Det er vigtigt, at revisor tager stilling til væsentlighed, og at det ikke alene er en automatisk og statisk beregning, som eksisterer på baggrund af et allerede fastlagt benchmark. Fastsættelsen af væsentlighed kan således være en svær disciplin, som både kræver revisors faglige vurdering og professionelle dømmekraft. Dermed kan væsentlighed ikke objektiviseres, da revisor skal benytte sin faglige vurdering og den dertil hørende subjektivitet.

Kvalitative overvejelser

Allerede i et tidligt studie foretaget af Pattillo og Siebel i 1974, blev det konkluderet at andre forhold, som eksempelvis kvalitative og ikke-finansielle faktorer var mindst lige så vigtige, at have med i sine overvejelser ved fastsættelsen af væsentlighed (Iskandar & Iselin, 1999). Der er således flere forskellige kvalitative faktorer, som har indvirkning på fastsættelsen af væsentlighed. Det fremgår endvidere af ISA 320.A3, at revisor bør have følgende kvalitative faktorer med i sine overvejelser ved fastsættelsen af væsentlighed:

- Virksomhedens branche
- Virksomhedens art
- Virksomhedens ejerforhold
- Virksomhedens økonomiske miljø
- Virksomhedens regnskabsmæssige elementer

2.3.3.2 Væsentlighed ved udførelsen

Efter fastsættelsen af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, skal revisor fastsætte væsentlighedsniveauet ved udførelsen, hvilket er lavere end væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed. Formålet med dette er at mindske risikoen for, at den samlede størrelse af uopdagede og ikke-korrigerede fejlinformationer overgår væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed. Niveauet fastsættes desuden for at afholde, at den samlede størrelse af uopdagede og ikke-korrigerede fejlinformationer bliver til væsentlige fejl og mangler for regnskabet som helhed (ISA 320, 2009).

Ved fastsættelsen af væsentlighed ved udførelsen, tages der som regel afsæt i væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, hvorfra der så fratrækkes en smule. Dette har således til hensigt at bevirke, at væsentlighed ved udførelsen mindskes, og dermed kan benyttes til de førnævnte formål.

Det er dog ikke lige så nemt som det lyder, idet fastsættelsen af væsentlighed ved udførelsen ikke er en simpel beregning, men en faglig vurdering foretaget af revisor (ISA 320, 2009). Hertil er det helt centralt, at revisors forståelse af virksomheden, som er opnået på baggrund af de udførte risikovurderingshandlinger, bliver inddraget op taget i betragtning ved vurderingen.

2.3.3.3 Genovervejelse gradvis som revisionen udvikler sig

Det er et vilkår, at revisor genovervejer væsentlighed gradvis som revisionen udvikler sig. Revisor skal under revisionen eksempelvis, vurdere om virksomhedens faktiske regnskabsmæssige resultat adskiller sig væsentligt fra det antagende resultat ved periodens slutning. Herudover indebærer genovervejelsen, hvorvidt nye informationer eller forandringer i revisors opfattelse af virksomheden, kan føre til en ændring af væsentligheden for regnskabet som helhed (ISA 320, 2009).

2.3.3.4 Opsummering af fundne fejlinformationer

Revisor har et ansvar for, at bedømme de samlede fejlinformationer, der er fundet ved udførelsen af revisionen. Dette gælder dog ikke fejlinformationer, som bliver bedømt til at være klart ubetydelige (ISA 450, 2009). Revisor har mulighed for, at fastsætte et niveau for, hvad der bør anses for at være klart ubetydelige fejlinformationer, og dermed ikke skal opsummeres. Der er således stor forskel på klart ubetydelige og ikke væsentlige fejlinformationer.

Revisor har ligeledes et ansvar for, at bedømme de ikke-korrigerede fejlinformationers effekt på regnskabet. Revisor skal inden bedømmelsen af de ikke-korrigerede fejlinformationers indvirkning, overveje, hvorvidt det fastsatte væsentlighedsniveau i overensstemmelse med ISA 320 stadigvæk er passende. Efterfølgende skal revisor beslutte, om de ikke-korrigerede fejlinformationer enkeltvis eller samlet er væsentlige. Ydermere skal de ikke-korrigerede fejlinformationer, samt deres indvirkning på regnskabet altid meddeles til den øverste ledelse af revisor (ISA 450, 2009).

2.3.4 Forventningskløften

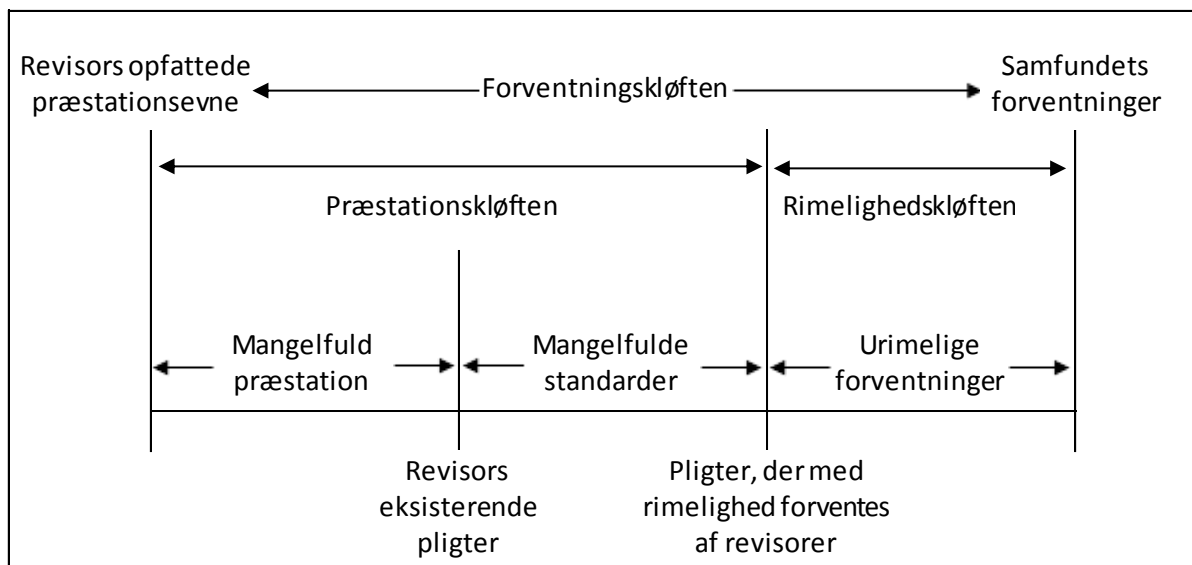
2.3.4.1 Generelt om forventningskløften

Regnskabsbrugernes opfattelse og forståelse af væsentlighed, samt revisors fastsættelse og benyttelse heraf, kan være medvirkende til, at der kan opstå problemer. Et af problemerne bliver betegnet som forventningskløften. Begrebet forventningskløften er internationalt betegnet som "Expectation gap". Begrebet stammer helt tilbage fra 1970'erne, hvor begrebet første gang blev taget i brug af Liggio i 1974. Liggio definerede på daværende tidspunkt forventningskløften, som værende forskellen mellem den uafhængige revisors og regnskabsbrugernes forventninger til revisors udførte arbejde (Porter, 1993). Denne definition blev videreforarbejdet af The Cohen Commission i 1978, som var blevet nedsat til, at undersøge om der eksisterede en kløft imellem, hvad offentligheden havde af forventninger, og hvad der med rimelighed kunne og skulle forventes af revisor (Porter, 1993). I 1993 blev disse definitioner dog yderligere udviklet af Brenda Porter, som mente de var for snævret formuleret, og ikke overvejede, hvorvidt revisor i visse tilfælde ikke opfylder det der kan forventes, eller hvad de bør eller kan udføre (Porter, 1993). Løsning var ifølge Porter, at udarbejde en definition, som gav forventningskløften en mere tydelig struktur og dermed gav mulighed for, at identificere dens forskellige komponenter. Porters definition lyder således:

"The audit expectation-performance gap, is defined as the gap between society's expectations of auditors and auditors' performance, as perceived by society." (Porter, 1993:50)

Dette studie vil tage udgangspunkt i Porters teori, idet den giver en god forståelse af og er meget anvendelig til, at beskrive forventningskløften.

Figur 5 – Forventningskløften

Kilde: Porter, 1993. Egen tilvirkning

Som beskrevet i Porters definition og figur ovenfor, er forventningskløften således forskellen mellem, hvad samfundet har af forventninger til revisor og revisors præstation, og hvad der af samfundet med rimelighed forventes af revisor. Forventningskløften kan dermed deles op i to dele, henholdsvis præstationskløften og rimelighedskløften.

Rimelighedskløften bliver nogle gange også betegnet som urimelighedskløften, da samfundet ofte ikke er klar over de begrænsninger en revision er underlagt. På baggrund heraf opstår der i visse tilfælde urimelige forventninger til revisor og revisors arbejde, hvilket revisor ikke kan efterleve, og dermed opstår rimelighedskløften.

Præstationskløften opstår ved, at samfundets forventninger til revisor og revisors præstation ikke opfyldes, som konsekvens af en mangelfuld regulering eller utilstrækkeligt arbejde fra revisor. Såfremt revisor følger og opfylder den pågældende regulerings anbefalinger, men alligevel bliver vurderet utilfredsstillende af regnskabsbrugerne, kan revisor ikke stilles til ansvar herfor, og i stedet ligger ansvaret hos lovgiverne. Derimod kan revisor godt holdes ansvarlig, hvis det er revisors arbejde, som ikke er opfyldt i overensstemmelse med den pågældende regulering (Porter, 1993).

2.3.4.2 Forventningskløften i relation til væsentlighed

Baggrunden for at forventningskløften eksisterer, kan skyldes, at regnskabsbrugerne har en forventning om, at revisor giver fuld sikkerhed for at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation, hvilket betyder at de forventer, at revisor har undersøgt og eftersat alle regnskabsposterne, og at regnskabet dermed er uden fejlinformationer. Dette står dog i skarp kontrast til virkeligheden, idet revisor kun er forpligtet til, at give en udtalelse med høj grad af sikkerhed. Eftersom revisor både skal gennemføre revisionen i henhold til god revisorskik, hvoraf det fremgår, at revisor skal udvise den fornødne hurtighed og nøjagtighed jf. Revisorloven § 16, stk. 1, samt udføre den effektivt jf. ISA 300.4, så kan revisor ikke

gennemgå alle regnskabsposterne, men blot teste og gennemgå disse stikprøvevis. Hermed opstår denne forventningskløft, selvom revisor i relation til fastsættelsen af væsentlighed skal forudsætte, at regnskabsbrugerne har en forståelse af, at regnskabet revideres ud fra niveauer af væsentlighed (ISA 320, 2009). Netop dette forhold kan indikere, at forventningskløften kan opstå på baggrund af regnskabsbrugernes manglende viden om revisionsforløbet.

Da der ofte er flere forskellige typer af regnskabsbrugere, der benytter sig af revisionspåtegningen som bevæggrund for deres økonomiske beslutningstagen, er der også mange forskellige holdninger og forventninger til revisors overvejelser i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed. Ifølge ISA 320 er revisor dog kun forpligtet til, at vurdere væsentlighed i forhold til det almene behov for finansielle informationer hos regnskabsbrugerne som en samlet enhed. Dermed er revisor ikke nødsaget til, at have alle regnskabsbrugernes individuelle behov med i betragtning, ved vurderingen af mulige fejlinformationers påvirkning, da deres behov kan være meget varierende. Endvidere kan det dog være vanskeligt nok, at vurdere væsentligheden for den samlede enhed, som fortsat ligeledes kan være medvirkende til forventningskløften.

Regnskabsbrugerne har ikke mulighed for, at se hvilke antagelser og handlinger, som revisor har foretaget sig i forbindelse med udførelsen af revisionen, men kun selve revisionspåtegningen. Regnskabsbrugerne får dermed ingen oplysninger om, hvilke væsentlighedsbetragtninger revisor har foretaget sig, ligesom de heller ikke får oplysninger om, hvilke fejl og mangler revisor har identificeret og korrigeret. Dermed får regnskabsbrugerne heller ingen oplysninger om, hvilke faglige vurderinger revisor har foretaget sig i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet (ISA 700 (ajourført), 2015).

Desuden kan forventningskløften fremkomme ved, at regnskabsbrugerne regner med, at revisor er forpligtet til at forebygge og konstatere besvigelser. Det grundlæggende ansvar for, at forebygge og konstatere besvigelser ligger dog hos den pågældende virksomheds daglige ledelse og øverste ledelse (ISA 240, 2009). I revisionsplanlægning er revisor imidlertid forpligtet til, at vurdere og identificere risiciene for væsentlig fejlinformation i regnskabet, hvilket kan bero på besvigelser. Revisor skal endvidere opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis af de vurderede risici, ved at gennemføre passende handlinger, og ligeledes reagere på passende vis i relation til besvigelser eller mistanken derom. Som nævnt tidligere er revisor kun ansvarlig for, at opnå en høj grad af sikkerhed for at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation, lige meget om disse beror på fejl eller besvigelser.

I yderste konsekvens kan forventningskløften være medvirkende til, at revisors funktion som offentlighedens tillidsrepræsentant svækkes, selvom revisor i virkeligheden udfører et professionelt stykke arbejde efter gældende love og reguleringer.

2.3.5 Sammenfatning

Forventningskløften er forskellen mellem, hvad samfundet har af forventninger til revisor og revisors præstation, og hvad der af samfundet med rimelighed forventes af revisor. Forventningskløften kan opstå ved, at revisor ikke følger og opfylder gældende standarder og lovgivning, eller ved at de pågældende standarder og love ikke er fyldestgørende nok i forhold til regnskabsbrugernes behov, selvom revisor følger og opfylder alle deres krav. Forventningskløften kan således også opstå på baggrund af regnskabsbrugernes

urimelige forventninger til eller manglende forståelse af, hvilke krav revisor er pålagt i henhold til revisionens mål.

Det er påvirkningen af regnskabsbrugernes økonomiske beslutningskompetences på baggrund af regnskabet, der ligger til grund for vurderingen af hvorvidt noget kan betegnes som væsentligt.

Der bliver i revisionsstandarden udtrykkeligt nævnt, at fastsættelsen af væsentlighed ikke kan beregnes ud fra en mekanisk formel, men derimod fastsættes ved hjælp af revisors faglige vurdering. Ved fastsættelsen af væsentlighed for regnskabet som helhed, bliver der dog ofte anvendt et benchmark og en procentsats. Revisor skal ved valget af benchmark og procentsats anvende sin faglige vurdering, ligesom revisor fagligt skal vurdere hvilke kvalitative forhold, der gør sig gældende for den pågældende virksomhed og dens regnskabsbrugeres behov for finansielle informationer.

Revisor skal efter fastsættelsen af væsentlighed for regnskabet som helhed, foretage en fastlæggelse af væsentlighed ved udførelsen. Væsentlighed ved udførelsen er på et lavere niveau end væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, og benyttes i forbindelse med revisionen af de enkelte regnskabsposter. Det lidt lavere niveau fungerer desuden som en ekstra sikkerhed for, at eventuelle uopdagede og ikke-korrigerede fejlinformationer udvikler sig til væsentlige fejl og mangler for regnskabet som helhed. Revisor skal herudover opsummere fundne fejlinformationer, og har i den anledning mulighed for, at fastsætte et niveau for klart ubetydelige fejl, som således ikke skal opsummeres.

Fastsættelsen af væsentlighed er ofte præget af forandring og udvikling. Derfor skal revisor gradvis som revisionen udvikler sig genoverveje væsentlighedsniveauet, og foretage en ændring af niveauet hvis det er nødvendigt.

Kapitel 3 - Litteraturstudie

I dette kapitel vil eksisterende viden og tidligere resultater, som findes indenfor væsentlighed blive præsenteret. I diskussionen omkring fastsættelsen af væsentlighed ved revision af regnskaber, er der foretaget mange undersøgelser omkring, hvordan væsentlighed bliver fastsat af revisorer og regnskabsbrugere, herunder hvilke kvantitative benchmarks og procenter, kvalitative overvejelser og andre faktorer der har indflydelse herpå. Disse emner inden for væsentlighed vil blive gennemgået og belyst via ti af de mest anerkendte studier og artikler på området. Gennemgangen af de tidligere resultater vil blive struktureret i en kronologisk rækkefølge.

3.1 Litteraturstudie i relation til væsentlighed

Woolsey (1954a, b) undersøgte via en spørgeskemaundersøgelse grundlaget for, hvordan revisionsfirmaer og andre persongrupper, herunder økonomichefer, bankfolk, finansanalytikere og akademikere fastlagde væsentlighed. Resultaterne af undersøgelsen viste, at væsentlighedsniveauet hovedsageligt blev fastsat ud fra benchmarket resultatet før skat. Væsentlighedsniveauet blev foreslået til at være imellem 5 % og 15 % af resultatet før skat. I forbindelse hermed fandt studiet frem til, at der både var forskel på de procentsatser revisorerne imellem anvendte og at revisorerne generelt anvendte en væsentlig højere procentsats i det foreslåede interval, end hvad regnskabsbrugerne kom frem til at anvende (Iskandar & Iselin, 1999).

Bernstein (1967) undersøgte på baggrund af et arkivstudie begrebet væsentlighed, herunder hvordan det defineres og hvordan det fastsættes. Bernsteins fokus var specielt på manglen af guidelines i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed. Resultaterne af studiet viste, at anvendelsen af væsentlighedsbegrebet i praksis varierede meget. Bernsteins konklusion var, at der manglede nogle klare retningslinjer der kunne anvendes af revisorer og andre, samt en mere specifik definition af begrebet væsentlighed for at revisor kunne udøve sin faglige vurdering. Væsentlighedsretningslinjerne skulle indeholde en specifik grænseværdi, for at skabe grundlag for en større ensartethed i rapporteringen (Bernstein, 1967).

Pattillo og Siebel (1974) undersøgte ved hjælp af en spørgeskemaundersøgelse, hvordan finansielle ledere og statsautoriserede revisorer fastsatte væsentlighed i forbindelse med revision af regnskaber, for at identificere hvilke faktorer, der påvirkede fastsættelsesprocessen. Faktorerne var inddelt i tre kategorier, som bestod af henholdsvis finansielle relaterede kvantitative faktorer, finansielle relaterede kvalitative faktorer, samt ikke-finansielle relaterede kvantitative og kvalitative faktorer. De ikke-finansielle relaterede kvantitative og kvalitative faktorer refererer eksempelvis til virksomhedens og branchens særlige karakteristika, de generelle økonomiske forhold, ledelsens evner, behov og ønsker fra topledelsen, regnskabspersonalet og de eksterne revisorer. Undersøgelse fandt ud af, at der var flere lige vigtige faktorer i vurderingen omkring fastsættelsen af væsentlighed, hvoraf nogle af dem var ikke-finansielle faktorer (Iskandar & Iselin, 1999).

Dyer (1975) benyttede sig af samme metode som Woolsey (1954a, b), altså en spørgeskemaundersøgelse, som ligeledes havde til formål, at undersøge hvordan revisionsfirmaer og andre persongrupper fastlagde væsentlighedsniveauet. Resultaterne viste at væsentlighedsniveauet stadigvæk hovedsageligt blev fastsat ud fra benchmarket resultat før skat. Ydermere viste resultaterne, at det anvendte væsentlighedsniveau for revisorerne var faldet drastisk, i forhold til Woolsey (1954a, b). Dermed var forskellen på revisorerne og regnskabsbrugernes anvendte procentsatser blevet stærkt indsnævret. Baggrunden for denne reduktion

blev vurderet til, at være ændringer i omverden og en større bevidsthed om juridiske konsekvenser. Endvidere foreslog Dyer (1975), at revisorerhvervet kraftigt burde søge efter objektive væsentlighedsnormer (Iskandar & Iselin, 1999).

Holstrum & Messier (1982) foretog ved hjælp af et arkivstudie, en gennemgang og integration af empirisk forskning vedrørende væsentlighed. Studiets resultater viste, at der i tidligere studier gentagne gange var konkluderet, at der var forskel på regnskabsbrugernes, regnskabsaflæggernes og revisorernes væsentlighedsniveau. Regnskabsbrugerne benyttede det laveste væsentlighedsniveau på tværs af disse grupper. Indenfor gruppebetegnelsen "regnskabsbrugere" benyttede analytikerne det laveste og bankerne det højeste. Studiet viste endvidere, at der var begyndt, at blive udviklet vejledningsmanualer til fastsættelse af væsentlighed for offentlige virksomheder og til industrielle virksomheder, men ingen eller meget lidt vejledning til fastsættelsen af væsentlighed for andre typer af virksomheder (Holstrum & Messier, 1982).

Krogstad et al. (1984) undersøgte indvirkningen af henholdsvis ikke-finansielle faktorer og revisorers erhvervs erfaring til, at vurdere hvordan revisorer fastsatte væsentlighedsniveauet. Undersøgelsen blev foretaget som et eksperimentelt studie. De ikke-finansielle faktorer var opdelt i fem forskellige faktorer: Branchens tendenser, ledelsens samarbejdsevne, de interne kontrollers tilstand, de forventede regnskabsbrugere og ledelsens regnskabsprincipper, herudover var der tre finansielle variable. Revisorernes erhvervs erfaring blev inddelt i tre forskellige niveauer, som var partnere, seniors og senior studenter. Testpersoner blev stillet overfor toogtredive hypotetiske revisionssager, som var sammensat af de fem ikke-finansielle og tre finansielle variable. Resultaterne viste, at både revisionspartnere, seniors og senior studenter benyttede sig af ikke-finansielle information til vurdering af væsentlighedsniveauet. Der var flest ligheder mellem revisionspartnerne og seniors. Studenterne havde en større tendens til, at stole på den ikke-finansielle information, end revisorerne. Resultaterne viste dog ikke, hvilke specifikke ikke-finansielle faktorer der var mest betydningsfulde for testpersonerne. Generelt viste undersøgelsen, at der var en høj grad af konsensus i blandt revisorerne. Endvidere var niveauet af konsistens og konsensus højest blandt de erfarne revisorer (Krogstad et al., 1984).

Steinbart (1987) konstruerede et regelbaseret ekspert system kaldet AUDITPLANNER, som var udarbejdet på baggrund af nogle af de store revisionsfirmaers vejledninger, til brug for vurderingen af væsentlighed på planlægningsstadiet. AUDITPLANNER blev testet på 13 klienter, og undersøgte hvordan forskellige kvantitative og kvalitative oplysninger om revisionsklienten havde indflydelse på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet i planlægningsfasen. Systemet benyttede sig af Hvis-så regler til at repræsentere domæneviden, som både gør den rolle som forskellige informationstyper spiller, og årsagen til at bruge disse oplysninger eksplicitte. Vidensbasen i AUDITPLANNER bestod af 95 regler for vurdering af et firma med baggrund i otte faktorer, som den anvendte til, at vurdere væsentlighed i planlægningsfasen. Disse otte faktorer var: Fremtidige finansieringsplaner, finansielle karakteristika, brancheklassifikation, type forretningsenhed, regnskabsbrugernes forventede behov, den påtænkte anvendelse af årsregnskabet, tidligere erfaringer med firmaet og tidligere års væsentlighedsniveau. De første fem faktorer relaterede sig til valget af den passende base til beregning af væsentligheden, og de resterende faktorer relaterede sig til udvælgelsen af procentsatsen, samt til at modificere den endelige udregning. Undersøgelsen viste at fastlæggelsen af væsentlighed involverede to separate underafgørelser; valget af den passende base til beregning af væsentlighed og udvælgelsen af en procentsats for at multiplicere med den pågældende base.

Valget af den passende base, konkluderes i undersøgelsen, at være afhængig af regnskabsbrugernes forventede behov og de objektive karakteristika af klienten, herunder brancheklassifikation, type forretningsenhed og finansielle karakteristika (Steinbart, 1987).

Iskandar & Iselin (1999) undersøgte tidligere studier, som har behandlet væsentlighedsbegrebet på den ene eller anden måde, gennem et arkivstudie. Resultaterne af undersøgelsen viste, at der var uoverensstemmelser mellem, hvordan revisorer, regnskabsaflæggere og regnskabsbrugere fastsatte væsentlighed. Generelt set benyttede regnskabsbrugerne et lavere væsentlighedsniveau end revisorerne og regnskabsaflæggerne. Dog viser studiets resultater også modstridende konklusioner fra tidligere studier på dette område, idet væsentlighedsniveauet for regnskabsaflæggere i forhold til revisorer viser sig at være forskelligt. Resultaterne viser ligeledes, at der er forskelle på fastsættelsen af væsentlighed indenfor samme gruppe. Ifølge studiet kan dette skyldes behovet for en samlet væsentlighedsvejledning, der er skræddersyet til den bestemte kontekst. Ydermere viser studiets resultater, at en virksomheds branche er en vigtig ikke-finansiell variabel i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed. Andre faktorer såsom revisors personlighed, revisionsfirmaets struktur og kontekstuelle forskelle har også indflydelse på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet (Iskandar & Iselin, 1999).

Messier et al. (2005) undersøgte via et arkivstudie, hvordan udviklingen indenfor væsentlighed havde været siden deres første arkivstudie i 1982. Der var siden dengang foretaget adskillige studier vedrørende væsentlighed, og nye problematikker var kommet frem. Undersøgelsen viste at de store revisionsfirmaer var begyndt, at udvikle og bruge revisionsmanualer til, at fastsætte væsentlighedsniveauet ud fra. Disse manualer indeholdte vigtige oplysninger, idet man nu kunne identificere variabiliteten af revisionsfirmaernes tilgang til væsentlighed. Der viste sig flere forskelle og ligheder i de forskellige firmaers tilgang hertil. Størstedelen af manualerne viste, at væsentlighedsniveauet blev fastsat ud fra 5 % af resultatet før skat. Der var dog forskelle på, hvordan de fastsatte grænsen for ubetydelig fejlinformation. Studiet konkluderede at forskellene i manualerne kunne påvirke effektiviteten fra revisor til revisor, og at der dermed kunne være forskel på revisors arbejde (Messier et al., 2005).

Eilifsen & Messier (2015) undersøgte, ved hjælp fra otte af de største revisionsfirmaer i USA, de væsentlighedsvejledninger som de anvendte til fastsættelsen af væsentlighed. Undersøgelsen anvendte kun informationer vedrørende fastlæggelsen for profit-orienterede virksomheder. Gennemgangen og resultaterne viste, at ved fastsættelsen af væsentlighed for regnskabet som helhed anvendte syv ud af de otte firmaer resultat før skat som benchmark, hvorimod det sidste firma anvendte resultat efter skat. Ved valget af hvilken procentsats der skulle anvendes til benchmarket, foreslog seks af de otte firmaer, at benytte 5 % af resultat før skat, mens de sidste to foreslog henholdsvis 5-10 % af resultat før skat og en fakta og omstændigheder baseret vurdering. Herudover undersøgte studiet firmaernes vejledning til evaluering af opdagede fejlinformationer, herunder kvalitative faktorer, samt fastsættelsen af grænsen for klart ubetydelig fejlinformationer. Resultaterne viste generelt set, at firmaerne i høj grad havde forsøgt, at udforme deres vejledninger efter gældende regler og standarder, og at der var høj konsistens på tværs af firmaerne (Eilifsen & Messier, 2015).

3.2 Sammenfatning

Gennemgangen af de tidligere forskningsresultater viser generelt en stor udvikling inden for væsentlighed. Nogle undergrupper eller dele af væsentlighedsbegrebet er blevet udviklet meget igennem tidens løb, og nye betragtninger har set dagens lys, der er dog også andre områder der ikke har udviklet sig særlig meget.

Den tidligste forskning på området viste, at revisorer og regnskabsbrugere hovedsageligt anvendte benchmarket resultat før skat, men benyttede sig af forskellige procentsatser indenfor intervallet 5-15 %, hvoraf revisorerne lå i den høje ende og regnskabsbrugere i den lave ende af intervallet. Resultaterne viste også, at der inden for revisorerne og regnskabsbrugere var en betydelig forskel i deres anvendte procentsatser. Senere forskningsresultater bekræftede dette, imidlertid var intervallet indsnævret til omkring 5-10 %, og forskellen på revisorerne og regnskabsbrugernes anvendte procentsatser var ikke længere langt fra hinanden, dog var der stadig en forskel. Den nyeste forskning viser endvidere, at der er stor kontinuitet og konsistens på tværs af revisorerne i de største revisionsfirmaer, ved fastsættelse af væsentlighed, dog siger undersøgelsen ikke noget om de mindre revisionsfirmaer, eller sammenligningen mellem store og små revisionsfirmaer. Resultaterne viser desuden, at der som tommelfingerregel anvendes 5 % af resultatet før skat ved fastsættelsen af væsentlighed for regnskabet som helhed.

De tidligere studier af væsentlighed havde deres fokus på kvantitative benchmarks og procentsatser som de vigtigste faktorer, der påvirker fastsættelsen af væsentlighed. Endvidere blev det på et tidligt tidspunkt også konkluderet, at ikke-finansielle faktorer i lige så høj grad havde indvirkning på fastsættelsen af væsentlighed. De første resultater på dette område viste, at faktorer som virksomhedens særlige karakteristika, generelle økonomiske forhold, regnskabspersonalet og topledelsens behov og ønsker havde en indvirkning. Nyere forskningsresultater har vist, at yderligere faktorer er kommet til, og nu består af f.eks. branchens karakteristika, regnskabsbrugernes forventninger, fremtidige finansieringsplaner, anvendte regnskabsprincipper og finansielle karakteristika.

Udviklingen indenfor væsentlighed viser, at nyere forskning i højere grad fokuserer på en større ensartethed ved fastsættelsen af væsentlighed. Her viser resultaterne, at virksomhedernes øgede kompleksitet og forskellene herpå, samt revisors personlighed og revisionsfirmaets struktur har indflydelse på vurderingen af væsentlighed. I den anledning har flere studier således konkluderet, at der er brug for en mere specifik væsentlighedsvejledning således, at man kan mindske forskellene på revisorerne og regnskabsbrugernes forventninger. Som tidligere nævnt viser den nyeste forskning dog, at der er stor ensartethed blandt de største revisionsfirmaer.

Kapitel 4 - Empiri

De metodiske overvejelser der ligger til grund for afhandlingens empiriske undersøgelse vil i nærværende kapitel blive gennemgået. Afhandlingens primære empiri består som tidligere nævnt af en spørgeskemaundersøgelse. Populationen omfatter danske regnskabsbrugere, i form af aktionærer, långivere og virksomheder. Disse er blevet identificeret ved hjælp af oplysninger fra virksomhedsdatabaser. Spørgeskemaet er blevet udarbejdet, pilottestet og tilrettet, hvorefter det er blevet udsendt via spørgeskemaundersøgelsesprogrammet Online Undersøgelse. Dette program er blevet benyttet under hele forløbet omkring spørgeskemaet, herunder strukturering og design af spørgsmålene, samt behandling af besvarelsenerne. Endelig er analysearbejdet og behandlingen af data bearbejdet i Excel.

4.1 Udvælgelse af populationen og respondenter

Undersøgelsen tager udgangspunkt i flere forskellige typer af regnskabsbrugere, hvorfor det derfor var nødvendigt, at udvælge de forskellige typer af populationen på forskellige måder. Dette blev gjort med det formål, at få et så repræsentativt udsnit af den samlede gruppe af regnskabsbrugere som muligt. Alle regnskabsbrugere er dog ikke taget med i denne undersøgelse, hvilket også er nævnt i afhandlingens afgrænsning. Undersøgelsen har forsøgt, at udvælge en præcis og veldefineret målgruppe indenfor hver af de forskellige typer regnskabsbrugere, som henholdsvis er virksomheder, aktionærer og banker. Da afhandlingen gerne ville opnå et tilfredsstillende antal svar fra respondenterne, var målet at sende spørgeskemaundersøgelsen ud til 1.500 virksomheder, heraf 500 i hver "gruppe", 500 professionelle investorer, 500 banker, sparekasser og andelskasser (der var dog kun 318 med e-mail adresser oplyst) og et ukendt antal private investorer. Undersøgelsen har udvalgt og fundet sine respondenter på følgende måder:

4.1.1 Population

Virksomheder:

Afhandlingen har benyttet virksomhedsdatabaserne Bisnode Marketprofile og CVR – Det Centrale Virksomhedsregister til, at finde de ønskede virksomheder. Der er endvidere blevet opstillet følgende kriterier for de udvalgte virksomheder:

1. Er aktive og i normal drift
2. Er af virksomhedsformen aktieselskab (A/S) eller anpartsselskab (ApS)
3. Er beliggende i en af følgende danske regioner: Nordjylland, Midtjylland, Syddanmark, Hovedstaden eller Sjælland.
4. Er ikke et holdingselskab, idet den eneste aktivitet normalvis er, at besidde aktier eller anparter i et driftsselskab.
5. Herefter blev virksomhederne inddelt i tre grupper. Inddelingen er blevet foretaget på baggrund af virksomhedernes størrelser målt på omsætning og aktiver. Kriterierne for de tre grupper er de samme som regnskabsklasserne i forhold til omsætning og aktiver:
 - Gruppe 1: Omsætning over 89 mio. kr. og Aktiver i alt over 44 mio. kr.
 - Gruppe 2: Omsætning under 89 mio. kr. og Aktiver i alt under 44 mio. kr., men omsætning over 5,4 mio. kr. & Aktiver i alt over 2,7 mio. kr.
 - Gruppe 3: Omsætning under 5,4 mio. kr. og Aktiver i alt under 2,7 mio. kr.
6. Har oplyst en e-mail adresse og er tilgængelig via denne. Af de virksomheder, der opfylder kravene fra 1-5 viser det sig, at det sidste krav omkring e-mail adresse sorterer en del fra. Dette krav er

imidlertid nødvendigt, idet studiet ønsker at distribuere spørgeskemaundersøgelsen ud til mange virksomheder. Det må derfor accepteres, at der er en stor del der falder fra. Eftersom disse virksomheder opfylder alle kravene fra 1-5, vil de konklusioner og resultater, der på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen drages, til en vis grad kunne overføres til denne gruppe, da det eneste krav de ikke opfylder, er e-mail kravet. Det kan ikke endvidere ikke udelukkes, at der er bestemte virksomhedstyper eller brancher der i større udstrækning end andre ikke ønsker at oplyse deres e-mail. I relation til virksomhedens størrelse, så kan det konkluderes, at jo mindre virksomheden er desto færre oplyser deres e-mail. Der ligger sikkert flere ting til grund for dette, men et af dem er helt sikkert, at der er flere ressourcer til rådighed i de større virksomheder.

Långivere:

For at sikre, at bankerne/långiverne var repræsenteret i undersøgelsen, så er der i afhandlingen valgt, at inkludere denne specifikke branche. Afhandlingen har benyttet stort set samme fremgangsmåde ved udvælgelsen af bankerne, som ved udvælgelsen af virksomhederne. Det eneste kriterie som afviger fra valget af virksomheder er, at der i stedet for kriterie 5 er valgt branchekoden 641900, som er banker, sparekasser og andelskasser.

Aktionærer:

Afhandlingen har ligesom ved den specifikke udvælgelse af bankerne valgt, at inkludere aktionærerne/investorerne. Denne gruppe er delt op i private investorer og professionelle investorer. Idet de private investorer er umulige, at få fat i via en virksomhedsdatabase, er der i stedet valgt at sende e-mail med undersøgelsen ind til Dansk Aktionærforening, som blev bedt om at sende den videre til deres medlemmer. De professionelle investorer er blevet udvalgt på samme grundlag som bankerne, ved hjælp af deres branchekode. De valgte branchekoder er henholdsvis 643000 investeringsforeninger og investeringsselskaber, samt 653010 pensionskasser.

4.1.2 Databehandling

Størstedelen af den udvalgte population er som nævnt ovenfor fremkommet ved brug af virksomhedsdatabaserne Bisnode Marketprofile og CVR – Det Centrale Virksomhedsregister. Disse er blevet udvalgt, da de er pålidelige og har de ønskede udvælgelseskriterier. Databehandlingen er udført i Excel, hvor der er foretaget en sammenfletning af resultaterne fra de to databaser. Før overførslen til Excel blev en del af respondenterne sorteret fra, da de var reklamebeskyttede og ikke ønskede, at modtage e-mails. Søgningresultaterne fra Bisnode er anvist i bilag 4, det var på samme måde ikke muligt, få et overblik over søgningen i CVR, før resultaterne blev overført til Excel. Selvom størstedelen af søgningresultaterne var dubletter fra de to databaser, så gav søgningen dog generelt flere resultater i CVR end i Bisnode. Datasættet indeholdte efter sammenfletningen af de to databasers resultater flere linjer med samme oplysninger. Først blev dubletter på virksomhedsnavn fjernet, og derefter blev dubletter på e-mail adresser fjernet, idet flere virksomheder havde samme e-mail adresse. Afslutningsvis blev tomme felter i CVR-kolonnen slettet, ligesom virksomhedsnavne indeholdende "revisor" og "revision" også slettet, da undersøgelsen ikke omhandler revisorer.

For at opnå en så repræsentativ og tilfældig udvælgelse som muligt, er Excel funktionen "Dataanalyse" under fanebladet "Data" blevet anvendt. Der kunne ved hjælp af denne funktion udvælges en stikprøve af 500 tilfældige virksomheder indenfor hver af regnskabsklasse grupperne, som nævnt i punkt 5, for at opnå en så ligelig fordeling af virksomhederne som mulig. Samme metode er blevet benyttet ved udvælgelse af de professionelle investorer. Da der kun var 318 banker og filialer blev alle disse inkluderet undersøgelsen.

4.1.3 Respondenterne

Spørgeskemaet retter henvendelse til den eller de personer der er økonomiske beslutningstagere for deres virksomhed. Distributionsmailen er blevet sendt ud til den e-mail, der af den pågældende virksomhed er blevet oplyst i virksomhedsdatabaserne. Der er i virksomhedsdatabaserne således ikke lavet en afgrænsning af, hvem eller hvilke personer i virksomheden, der skal besvare spørgeskemaundersøgelsen. Dette er ikke gjort af hensyn til 1) at personer svarer, selvom de ikke er den økonomiske beslutningstager for virksomheden, 2) at personen har skiftet stilling eller 3) at personen er stoppet. Dette medfører imidlertid, at mange af virksomhedernes oplyste e-mail adresser er en form for infomail eller funktionspostkasse, hvorfor der i e-mailen blevet gjort opmærksom på at sende den videre til rette vedkommende. Dette er blevet gjort med henblik på, at mindske risikoen for misvisende svar. Se i øvrigt distributionsmailen til virksomhedslederne i bilag 1.

4.1.4 Besvarelsesprocent

Betingelsen for, hvornår en respondents besvarelse af spørgeskemaet tæller med er, når alle spørgsmål i spørgeskemaet er blevet besvaret. I alt gennemførte 141 virksomheder og långivere samt 56 aktionærer spørgeskemaet. I forbindelse med udsendelsen af spørgeskemaet og respondenternes efterfølgende tilbagemeldinger, gav det anledning til at foretage en korrektion af populationen, og således en påvirkning af svarprocenten. Der vil nedenfor blive redegjort for denne korrektion og den efterfølgende udregning af besvarelsesprocenten. Idet afhandlingen ikke kender den nøjagtige population for de private aktionærer, vil disse blive undladt.

Før spørgeskemaet blev sendt ud til de udvalgte respondenter, blev der foretaget flere forskellige tiltag, som skulle være med til at øge besvarelsesprocenten. Det første tiltag var, at besvarelsen af spørgeskemaet maksimalt måtte tage 10 minutter at besvare. Dette blev også nævnt i distributionsmailen, da respondenterne således kunne vurdere, hvorvidt de havde lyst til at deltage i undersøgelsen. Distributionsmailen er endvidere blevet forsøgt gjort så seriøs og officiel som muligt. Dette ses bl.a. ved benævnelsen af Copenhagen Business School i emnefeltet samt den korte og præcise beskrivelse af undersøgelsen emnefelt. Ydermere er spørgeskemaet blevet pilottestet for, at identificere eventuelle u hensigtsmæssigheder i forbindelse med spørgeskemaets formuleringer, forståelighed, opbygning, relevans og layout.

4.1.4.1 Korrektion af populationen

Respondenterne havde mulighed for, at besvare både distributionsmailen og rykkermailen, ligegyldigt om de var påbegyndt spørgeskemaet eller ej. Der blev i alt modtaget 472 returmails. Dette antal er dog langt fra et udtryk for, hvor mange respondenter der reelt har skrevet en returmail. Hovedparten af de modtagne

returmails var således enten auto-genererede svar fra info- og funktionspostkasser eller automatisk svar pga. "delivery failed" (leveringen af e-mailen mislykkedes). Der blev desuden modtaget adskillige automatiske "ikke til stede" returmails, hvilket kan skyldes udsendelsestidspunktet i midten af april, lige omkring påsken og i restferie afholdelsesperioden. Den resterende del af de modtagne returmails gav anledning til flere forskellige overvejelser omkring korrektionen af populationen. I nedenstående figurfremgår den korrigerede population efter frafaldet af respondenter.

Figur 6 – Den korrigerede population efter udsendelsen af spørgeskemaundersøgelsen

	Antal respondenter
Den antagende population efter databehandlingen jf. afsnit 4.1.2	2.318
Opfylder ikke populationens kriterier jf. afsnit 4.1.1	217
- Frasortet pga. returmail svar "delivery failed"	
Opfylder ikke populationens kriterier af andre årsager	6
- Virksomhed er ikke aktiv længere jf. afsnit 4.1.1	
- Revisionsvirksomhed	
Den korrigerede population	2.095

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

I alt var der 217 respondenter med en e-mail adresse, der automatisk returnerede en e-mail med beskeden om, at leveringen af e-mailen mislykkedes. Disse respondenter er blevet taget ud af populationen, idet de ikke opfyldte kravet om, at være tilgængelige via en e-mail adresse.

Endelig gav 6 respondenter udtryk for, at de på den ene eller anden måde ikke skulle være en del af undersøgelsen. Dette var virksomheder der ikke længere var aktive, personer der var gået på pension og revisorer der oplyste, at de gik ud fra at de ikke skulle deltage i undersøgelsen. Selvom afhandlingen i databehandlingen forsøgte, at frasortere revisionsfirmaer, sneg der sig alligevel to igennem.

Med udgangspunkt i den korrigerede population kunne besvarelsesprocenten herefter udregnes.

Figur 7 – Udregning af besvarelsesprocenten

	Antal respondenter
Spørgeskemaundersøgelsens population jf. Figur 6	2.095
Antal gennemførte besvarelser	141
Besvarelsesprocent	6,73 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Antallet af respondenter der har gennemført hele spørgeskemaet og besvarelsesprocenten er nogenlunde som forventet, og findes tilfredsstillende i relation til, at kunne konkludere noget på hele populationens vegne. Ud over de 141 virksomheder og banker, der gennemførte spørgeskemaet, var der 56 aktionærer. Af de samlede 197 respondenter der gennemførte spørgeskemaet var der yderligere 55, som påbegyndte spørgeskemaet og afgav nogle svar, men aldrig gennemførte hele spørgeskemaet.

4.1.4.2 Usikkerhed og fejlkilder

I relation til afhandlingens dataindsamling og fremgangsmåde i det hele taget, har der været et særligt fokus på, at opnå en så høj troværdighed af de indsamlede data som muligt. Det er dog praktisk talt umuligt, at sikre afhandlingen for usikkerhed og fejlkilder, hvorfor disse selvfølgelig skal nævnes.

Først og fremmest kan det ikke afvises, at populationen faktisk består af færre respondenter, idet der var 93,27 % af respondenterne der hverken sendte en returmail eller besvarede spørgeskemaet. Det vides ikke, om den manglende besvarelse skyldes, at de ikke synes spørgeskemaet er interessant, fordi de ikke er en del af målgruppen og således har forbigået e-mailen eller om det er på grund af, at de ikke har haft tid eller ønsker at deltage.

På trods af, at der i e-mailen er sendt et unikt link ud til de pågældende respondenter, så giver dette ikke sikkerhed for, at det reelt er den rette person der besvarer spørgeskemaet. Modtageren af e-mailen bliver bedt om, at videresende den til rette vedkommende, men kan i virkeligheden sende den videre til hvem som helst. Skulle man have fuldstændig sikkerhed for, at det var rette vedkommende, der besvarede spørgeskemaet, skulle man have været fysisk til stede og observeret respondenteren udfylde spørgeskemaet.

Risikoen for, hvorvidt det er den korrekte person der udfylder spørgeskemaet er endnu større i forbindelse med videredistribution af e-mailen, som tilfældet er det ved de private aktionærer. Risikoen er således vokset yderligere, idet der er en "mellemmand", som videreformidler spørgeskemaet. Afhandlingen kan derfor ikke være sikker på hvem det er, som besvarer spørgeskemaet.

4.2 Spørgeskemaet

Dette afsnit omhandler de overvejelser, der er foretaget i forbindelse med udarbejdelsen af spørgeskemaets struktur og indhold.

4.2.1 Udsendelse

De udvalgte respondenter modtog distributionsmailen med indeholdende link til spørgeskemaundersøgelsen tirsdag den 18. april 2017. Der blev yderligere sendt en rykkermail d. 28. april 2017, hvorefter undersøgelsen blev endeligt afsluttet den 3. maj 2017.

4.2.2 Opbygningen af spørgeskemaet

4.2.2.1 Indledning

Spørgeskemaet er delt op i flere forskellige dele og strækker sig over forholdsvis mange sider, hvilket fremgår af bilag 2, hvor spørgeskemaet og svar kan ses i sin fulde længde. Årsagen til dette er, at gøre hver enkelt side mere overskuelig, så man eksempelvis ikke skal bladere nedad for, at se næste spørgsmål. Dette er også valgt for ikke, at blande spørgsmål sammen, der omhandler forskellige ting, og dermed forvirre respondenterne. Respondenterne skal i alt besvare mellem 16 og 23 spørgsmål alt efter, hvilken type af regnskabsbruger det er der svarer, samt hvilke svarmuligheder de vælger på bestemte spørgsmål. Eftersom det ikke kan forventes, at alle respondenterne besidder den fornødne baggrundsviden om væsentlighed, er der givet nogle informationsark de steder, hvor afhandlingen fandt det behjælpeligt.

Der er gennem hele spørgeskemaet blevet indsat en validering, der forhindrer respondenterne i at besvare et spørgsmål halvt eller helt springe et spørgsmål over, og dermed gå videre til næste spørgsmål uden at besvare det pågældende spørgsmål fyldestgørende. Dette har til formål, at sikre, at alle de respondenter der har gennemført spørgeskemaet, også har besvaret alle de spørgsmål som de er blevet stillet. Afhandlingen har på baggrund af det forholdsvis store antal af respondenter valgt, at benytte lukkede spørgsmål, hvor respondenterne kan vælge deres svar ud fra nogle bestemte svarmuligheder. De lukkede spørgsmål er at foretrække, fordi de understøtter og overskueliggøre den efterfølgende behandling af de samlede data, samt har det formål at man kan udtale sig om generelle antagelser og tendenser i respondenternes svar. Der er ved enkelte spørgsmål blevet angivet svarmuligheden "andet", der giver respondenterne mulighed for, at skrive en bemærkning eller hvis de har svært ved, at finde et passende svar i blandt de oplyste svarmuligheder. Spørgsmålene er hovedsagelig "single choice", som betyder at respondenterne kun kan afgive ét svar, og dermed ikke kan svare på flere ting i samme spørgsmål, som det er med "multiple choice".

Der vil nedenstående afsnit blive beskrevet, hvilke overvejelser og valg der er truffet i forbindelse med hvert enkelt spørgsmål eller information i spørgeskemaet.

4.2.2.2 Informationsark om væsentlighed

Spørgeskemaet introduceres med et kort informationsark. Her bliver væsentlighedsbegrebet meget kort beskrevet, og de vigtigste informationer givet. Dette har til formål, at udruste respondenterne med basal viden om og kendskab til væsentlighedsbegrebet for, at kunne besvare spørgeskemaet kvalificeret.

Spørgsmål 1 – "Jeg ønsker at besvare spørgeskemaet som"

Spørgeskemaet indledes med dette spørgsmål for, at kende det videre forløb for den enkelte respondent, idet aktionærene f.eks. ikke kan besvare spørgsmålene omkring virksomhedens regnskabsmæssige præstationer, antal medarbejdere mv..

4.2.2.3 Spørgsmål om den enkelte virksomhed

Herefter kommer der en række spørgsmål om den enkelte virksomhed. I spørgsmålene omkring virksomheden er der allerede flere af oplysningerne, der er kendte på baggrund af oplysningerne i CVR og Bisnode, som konsekvens af oplysningskravene i årsregnskabet. Afhandlingen har på trods af dette imidlertid valgt, at inkludere disse spørgsmål, for at afprøve respondenternes forståelse for emnet, samt at få de enkelte respondenter til at overveje, hvilken virksomhed de svarer på vegne af i den resterende del af spørgeskemaet.

Spørgsmål 2 – "Har du/I fået foretaget revision af årsregnskabet?"

Dette spørgsmål er medtaget både for, at understrege spørgeskemaets emne og dermed lede respondentens tankegang hen imod emnet, men er i lige så høj grad medtaget for, at se hvor mange virksomheder der muligvis aldrig har hørt om begrebet før. Herved menes der således de små virksomheder, da der er revisionspligt for de store virksomheder.

Spørgsmål 3, 4 og 5 – "Hvad er virksomhedens årlige omsætning og samlede aktiver? Samt hvor mange medarbejdere er der i virksomheden?"

Som nævnt ovenfor er flere af oplysningerne allerede kendte fra årsregnskabet. På trods af dette, har afhandlingen alligevel valgt, at spørge ind til disse oplysninger, for bl.a. at teste respondentens forståelse for hvilken virksomhed der bliver svaret for. Intervallet i de følgende svarmuligheder er udvalgt på baggrund af de eksisterende regnskabsklasser jf. Årsregnskabsloven § 7. En virksomhed skifter regnskabsklasse, hvis den to år i træk har været over eller under to af de 3 størrelsesgrænser. Valget af disse grænser er foretaget for, at kunne analysere på, hvorvidt en virksomheds størrelse har indflydelse på deres holdning til væsentlighed. Det spurgte interval er således det samme som Årsregnskabsloven § 7 foreskriver det, samt muligheden for, at vælge "ved ikke/ønsker ikke at oplyse". De spurgte intervaller fremgår af bilag 2. Når der tales om virksomhedernes størrelser fremadrettet, vil der blive henvist til regnskabsklasserne i Årsregnskabsloven, hvilket er mikro virksomheder, små virksomheder, mellemstore virksomheder og store virksomheder.

Spørgsmål 6 – "Hvilken af disse brancher karakteriserer bedst virksomheden?"

Dette spørgsmål er blevet medtaget for, at kunne analysere på, hvorvidt der inden for nogle brancher, er større eller mindre tendens til at vælge det ene frem for det andet i de pågældende spørgsmål. Kategorierne er hovedsageligt baseret på branchekoderne, dog er nogle af dem redigeret efter egne erfaringer. Der er endvidere valgt, at give respondenterne muligheden for at kunne svare "anden branche".

Spørgsmål 7 – "Hvor mange år har virksomheden eksisteret?"

Til at klarlægge, om der er en sammenhæng mellem virksomhedens alder og syn på væsentlighed ved revision af årsregnskaber er dette spørgsmål blevet valgt. Intervaller fremgår ligeledes af bilag 2.

4.2.2.4 Spørgsmål om respondenter

For at klarlægge om der eksisterer en sammenhæng mellem respondentens køn, alder og uddannelsesniveau og holdning til væsentlighed ved revision af årsregnskaber, blev der i denne del af spørgeskemaet valgt at stille spørgsmål til dette.

Spørgsmål 8 – "Hvad er dit køn?"

Svarmulighederne er enten "mand" eller "kvinde". Dette skal afgøre om der er en sammenhæng mellem køn og respondenternes svar.

Spørgsmål 9 – "Hvad er din alder?"

Dette spørgsmål skal afdække om der eksisterer en sammenhæng mellem alder og respondenternes svar. Svarmulighederne er så vidt muligt delt op i årtier indtil den nuværende pensionsalder for de ældste på arbejdsmarkedet, hvilket er 65 år.

Spørgsmål 10 – "Hvad er din senest afsluttede uddannelse?"

Ligesom ovenstående spørgsmål er dette medtaget for, at se om der er sammenhæng mellem uddannelsesniveau og respondenternes svar. De pågældende svarmuligheder er udarbejdet med udgangspunkt i undervisningsministeriets niveauer i det ordinære uddannelsessystem, hvor de mest almindelige uddannelsesniveauer efter afhandlingens opfattelse er inkluderet.

4.2.2.5 Spørgsmål om kendskab til væsentlighedsbegrebet

Spørgsmål 11 – *”Var du, før dette spørgeskema, klar over at der fandtes et væsentlighedskriterium i forbindelse med revision af et regnskab?”*

Dette spørgsmål stilles for at klarlægge om der eksisterer manglende viden omkring væsentlighedsbegrebet blandt respondenterne. Herunder kan der analyseres på, hvad kendskabet har af indflydelse i forhold til de resterende svar respondenterne afgiver, samt hvilken ”type” af regnskabsbruger der har mindst kendskab til væsentlighedsbegrebet.

Spørgsmål 12 – *”Hvordan fik du kendskab til begrebet væsentlighed ved revision af årsregnskaber?”*

Dette spørgsmål fandt afhandlingen naturlig, at stille efter forrige spørgsmål, da man dermed kunne få klarlagt, hvordan respondenterne var blevet oplyst omkring væsentlighedsbegrebet.

4.2.2.6 Spørgsmål om de kvantitative benchmarks og procentsatser

Dette informationsark blev indsat for, at forklare hvad der menes med de kvantitative faktorer. Informationsarket forklarer kort, hvordan de kvantitative benchmarks og procentsatser anvendes, samt giver respondenterne et overblik over de typiske anvendte benchmarks og dertilhørende procentsatsinterval. Dette er gjort for, at sikre en fælles forståelse for specielt procentsatsintervallet, idet intervallet gennem tiderne har varieret en del, samt at udstyre respondenterne med kvalificeret viden herom. Intervallet i denne opgave er blevet fastsat på baggrund af pensumbøgernes forskrifter på Cand.merc.aud. studiet og den nyeste forskning på området (Eilifsen & Messier, 2015).

Spørgsmål 13 – *”Mener du at kvantitative benchmarks, som anvist i skemaet ovenfor, bør have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber?”*

På baggrund af foregående informations bliver respondenterne bedt om, at vurdere om de kvantitative faktorer skal have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Dette spørgsmål stilles for at belyse, om regnskabsbrugerne er af samme opfattelse som revisorerne, og mener at kvantitative faktorer skal have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet eller om der eksisterer en kløft herimellem.

Spørgsmål 14-16 – *”På en skala fra 1 til 7, hvor enig er du så i følgende udsagn?”*

De næste tre spørgsmål fremstiller en række udsagn, som har til formål at afdække respondenternes holdninger til de kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsinterval. Respondenterne blev bedt om at vurdere, hvor enige de var i udsagnene på en skala fra 1 til 7, hvoraf 1 er ”meget uenig”, 4 er

"neutral" og 7 er "meget enig". Udsagnene tager udgangspunkt i informationsarket om de kvantitative faktorer. De enkelte spørgsmål ses nedenfor, og vil ikke blive kommenteret yderligere.

Spørgsmål 14 – *"De typiske anvendte kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsinterval som er anvist i skemaet skal korrigeres op, og dermed mindske sikkerheden for fejlinformation, revisionsindsatsen og omkostningerne som følge heraf"*

Spørgsmål 15 – *"De typiske anvendte kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsinterval som er anvist i skemaet skal korrigeres ned, og dermed forøge sikkerheden for fejlinformation revisionsindsatsen og omkostningerne som følge heraf"*

Spørgsmål 16 – *"De typiske anvendte kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsinterval som er anvist i skemaet skal ikke korrigeres, og dermed forbliver sikkerheden for fejlinformation, revisionsindsatsen og omkostningerne på det nuværende niveau"*

4.2.2.7 Spørgsmål om de kvalitative overvejelser

Spørgsmål 17 – *"Mener du at kvalitative faktorer, som f.eks. virksomhedens ejerforhold, branche, forretningsmæssige risici og regnskabsmæssige præstation, bør have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber?"*

Ligesom spørgsmålet omkring respondenternes vurdering af de kvantitative faktorer, bliver respondenterne her bedt om, at vurdere de kvalitative faktorer indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Formålet med dette er at se, hvorvidt respondenterne foretrækker de kvalitative faktorer indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet mere, mindre eller lige så meget som de kvantitative faktorer.

Spørgsmål 18 – *"Du bedes efter bedste evne vurdere og prioritere, hvilke af de nedenstående kvalitative faktorer som du synes er mest væsentlige, at have i betragtning i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber. (Heraf er 1 mest væsentligt og 8 er mindst væsentligt)"*

Dette spørgsmål er medtaget for at kunne analysere på, hvilke kvalitative faktorer regnskabsbrugerne finder mest og mindst væsentlige i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Afhandlingen beder i dette spørgsmål respondenterne om, at prioritere mellem otte kvalitative faktorer, hvoraf 1 er mest væsentlig og 8 er mindst væsentlig. De kvalitative faktorer er bestemt på baggrund af pensum bøgerne på Cand.merc.aud. studiet, revisionsstandarderne og videnskabelige artikler der omhandler kvalitative faktorer. Af de udvalgte kvalitative faktorer kan eksempelvis nævnes, virksomhedens art, anvendte regnskabspraksis og branchespecifikke faktorer (Krogstad et al 1984; Steinbart 1987; Iskandar & Iselin 1999), virksomhedens regnskabsbrugere (Krogstad et al 1984; Steinbart 1987) og virksomhedens interne kontroller (Krogstad et al 1984). Ydermere har afhandlingen forsøgt, at opdele de otte faktorer i henholdsvis fire eksterne og fire interne faktorer. De eksterne faktorer består af branchespecifikke faktorer, regnskabsbrugerne, reguleringsmæssige faktorer og samfundsøkonomiske faktorer, og de interne faktorer består af virksomhedens art, interne kontroller, mål og strategier samt anvendt regnskabspraksis.

Spørgsmål 19 – *”Angiv hvilken betydning følgende kvalitative forhold bør have, i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber”*

Dette spørgsmål ligger sig meget op af forrige spørgsmål, eftersom spørgsmålet omhandler en vurdering af de kvalitative overvejelser i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed. Spørgsmålet er valgt at blive taget med, idet valgmulighederne i dette spørgsmål er en smule anderledes, da det omhandler nogle specifikke overvejelser indenfor hver af de otte kvalitative faktorer i forrige spørgsmål. En anden grund til, at medtage dette spørgsmål er, at få skabt et endnu mere nuanceret billede af hvad respondenterne vurderer som værende væsentlige overvejelser. Svarmulighederne i dette spørgsmål er således heller ikke en prioritering, men en vurdering af de kvalitative overvejelser på en skala fra 1 til 7, hvoraf 1 er angivet som ”ingen betydning”, 4 er ”nogen betydning” og 7 er ”meget betydning”. Afhandlingen opnår herved både en prioritering og vurdering af de kvalitative overvejelser, som efterfølgende kan sammenholdes og analyseres. De udvalgte kvalitative overvejelser er blot nogle få af de mange overvejelser, der kan være i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. De udvalgte overvejelser er fundet på baggrund af de ”overordnede” kvalitative faktorer fra forrige spørgsmål, idet de skulle kunne sammenholdes med disse. Der blev således foretaget en subjektiv vurdering fra afhandlingens side i forhold til udvælgelsen af de pågældende kvalitative overvejelser.

4.2.2.8 Spørgsmål om andre tiltag

Spørgsmål 20-23 – *”På en skala fra 1 til 7, hvor enig er du så i følgende udsagn?”*

De sidste spørgsmål som afhandlingen har valgt, at tage med i spørgeskemaundersøgelsen er spørgsmål, som kategoriseres som ”andre tiltag”. Som beskrevet i afsnit 2.3.4 vedrørende forventningskløften, så har regnskabsbrugerne sommetider nogle andre forventninger til revisionen end, hvad der i virkeligheden kan forventes af revisor. For at komme disse misforståelser eller manglende viden til livs har afhandlingen valgt, at opstille en række udsagn, som regnskabsbrugerne skal forholde sig til. Overskriften ”andre tiltag” kan lyde underlig, men er hovedsagelig valgt for at virke så neutral som mulig. Respondenterne bliver bedt om, at vurdere udsagnene på en skala fra 1 til 7, hvoraf 1 er ”meget uenig”, 4 er ”neutral” og 7 er ”meget enig”.

Spørgsmål 20 – *”Alle fejl og mangler der opdages under revisionen bør rettes, både dem som er væsentlige og dem som ikke er væsentlige”*

Dette udsagn har afhandlingen valgt at medtage for, at se om der eksisterer en forventningskløft mellem regnskabsbrugerne og revisors arbejde, og i så fald få et overblik over hvilke regnskabsbrugere, der forventer dette af revisors arbejde. Det kommer ofte bag på nogle regnskabsbrugere, at revisor ikke giver fuld sikkerhed for at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation (Porter & Gowthorpe, 2004). Dette betyder at nogle regnskabsbrugere har en forventning om, at revisor undersøger og efterser alle poster i regnskabet, og at regnskabet således ikke indeholder fejlinformationer. Dette stemmer dog ikke ens med virksomheden, eftersom revisor kun er forpligtet til, at udtale sig med høj grad af sikkerhed.

Spørgsmål 21 – *”Der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer, som alle revisorer skal følge og regnskabsbrugere kan anvende ved fastsættelse af væsentlighed ved revision af årsregnskaber. (og ikke som nu, hvor de enkelte revisionsfirmaer udvikler deres egne vejledninger og fortolkninger i forhold til de gældende regler)”*

Afhandlingen har valgt, at tage dette udsagn med for, at få anskueliggjort et eventuelt behov for klarere regler i form af en universal vejledning, som alle revisorer skal følge, og ikke udarbejde deres egen manual på baggrund af. Der eksisterer i øjeblikket ingen klare vejledninger eller regler om, hvordan de kvantitative væsentlighedstærskler fastsættes, ud over eksemplificeringen af to nævnte procentsatser i ISA 320.A7, hvilket må siges at være sporadisk. Det synes på nuværende tidspunkt kun muligt, at anvende enten de kvantitative tommelfingerregler (Chewning et al, 1998; Kristensen, 2015) eller revisionsfirmaernes egne revisionsmanualer. Udarbejdelsen og udviklingen af nogle ensartede retningslinjer, vil især være behjælpelige ved fastsættelsen af de kvantitative væsentlighedstærskler.

Spørgsmål 22 – ”Væsentlighedsniveauet som revisor anvender ved revision af årsregnskabet som helhed, bør offentliggøres i revisors påtegning således, at regnskabsbrugerne har mulighed for at kende til væsentlighedsniveauet”

Dette spørgsmål er taget med for, at klarlægge om der eksisterer et behov for respondenter i relation til at få væsentlighedsniveauet offentliggjort. EU-kommissionen offentliggjorde i 2010 ”Grønbogen”, som havde til formål, at afdække revisionsområdet, for at se om der eksisterede et behov for forandringer (EU-kommissionen, 2010). Efterfølgende blev der udarbejdet specifikke anbefalinger til, hvordan lovgivningen på revisionsområdet kunne gøres bedre (EU-Kommissionen, 2011a). Et af forslagene var, at offentliggøre revisors benyttede væsentlighedsniveau i revisionspåtegningen, hvilket havde til formål at formindske forventningskløften (EU-kommissionen, 2010). Selvom IAASB overvejede, at tilføje EU-kommissionens anbefaling i de nye revisionsstandarder blev det ikke til noget (IAASB, 2011), og det er dermed ikke et krav at offentliggøre revisors benyttede væsentlighedsniveau (ISA 700 (ajourført), 2015). På baggrund heraf ønsker afhandlingen, at få klarlagt om der i virkeligheden eksisterer dette behov i blandt regnskabsbrugerne.

Spørgsmål 23 – ”Kunne du/I finde på, at anvende andre virksomheders væsentlighedsniveau, hvis det blev offentliggjort i revisors påtegning/årsrapporten?”

Afhandlingen fandt det naturligt, at stille dette spørgsmål som opfølgning på forrige spørgsmål. Det kunne godt tænkes, at nogle respondenter blot ønsker mere transparens og åbenhed, men i virkeligheden ikke ville benytte sig af det.

4.2.3 Pilottests

Inden spørgeskemaundersøgelsen blev sendt ud til respondenterne, blev det pilottestet af to omgange. Disse pilottests blev foretaget af flere årsager, herunder for at få en forståelse af, om de anvendte formuleringer, opsætning, længde og svarmuligheder i spørgeskemaet blev opfattet og forstået ens. Afhandlingen lagde specielt vægt på formuleringerne og forståelsen af spørgsmålene, samt længden af spørgeskemaet, for at øge samdrægtigheden og opnå så mange respondenter som muligt.

Spørgeskemaet blev i første omgang testet på to kolleger, hvoraf den ene er økonomimedarbejder og den anden er Cand.jur., samt på to personer fra afhandlingens netværk, heraf er den ene uddannet Cand.merc.aud. og den anden finansøkonom. Afhandlingen valgte i første omgang, at teste spørgeskemaet på nogle personer med forskellig uddannelse, alder og baggrund. Diversiteten af testpersonerne er også valgt på baggrund af, at de ikke alle skulle have dybgående kendskab til væsentlighed ved revision af

årsregnskaber og forudindtagede omkring emnet. Desuden ville afhandlingen ikke sende en pilottest ud til eksterne kunder/virksomheder med det samme, hvis spørgeskemaet havde nogle basale fejl, der kunne rettes inden da.

Den første pilottest viste sig, at være særdeles behjælpelig. Der blev foretaget flere rettelser efter første pilottest, herunder blev enkelte spørgsmåls formuleringer og informationsarkene ændret og præciseret. Desuden blev to spørgsmål helt fjernet, da disse var for uklare og let kunne misforstås. Herudover blev svarskaalen ændret fra 1 til 5, til 1 til 7 for at give respondenterne svarmulighederne "delvis enig" og "delvis uenig" i håbet om, at opnå en endnu større nøjagtighed i respondenternes svar. Afhandlingen blev desuden gjort opmærksom på, at det tidsmæssige aspekt i forhold til at besvare spørgeskemaet måske var lidt for tidskrævende. De fire testpersoner brugte efter eget udsagn mellem 8 og 13 minutter på at besvare alle spørgsmålene. Idet afhandlingen ønskede en besvarelsestid på mellem 5 og 10 minutter, blev der således foretaget et par ændringer. Svarmulighederne i spørgsmål 19 blev reduceret og et helt afsnit omkring respondenternes syn på konsekvenserne ved, at anvende de kvalitative faktorer i større omfang end hidtil blev fjernet, idet afsnittet godt kunne undværes.

Efter første test var afsluttet og de efterfølgende rettelser var blevet foretaget, blev anden test sat i gang. Her valgte afhandlingen at sende spørgeskemaet ud til to virksomhedsledere, som ikke var en del af afhandlingens netværk. De fik en e-mail tilsendt, hvor de blev bedt om, at forholde sig til spørgeskemaets opbygning, spørgsmålenes formulering og forståelse, spørgeskemaets tidsmæssige aspekt, spørgsmålenes relevans, samt spørgeskemaets layout og eventuelle tekniske problemer. Den anden pilottest viste sig at være en succes og der var således ikke de store indvendinger imod spørgeskemaet. Dog blev der foretaget en ændring i forhold til formuleringen af spørgsmål 21, for at præcisere hvad der menes med "universal vejledning". Testpersonerne brugte efter eget udsagn 7 og 8 minutter på at besvare spørgeskemaundersøgelsen, hvilket afhandlingen finder tilfredsstillende. Testpersonerne havde yderligere bemærkninger til spørgeskemaet.

Kapitel 5 - Analyse

I dette kapitel vil afhandlingens indsamlede empiri blive analyseret. Resultaterne af respondenternes besvarelser af spørgeskemaundersøgelsen vil således blive fremlagt og gennemgået. Analysen består af en diskussion og gennemgang af, hvad resultaterne viser. Disse vil blive sammenholdt med resultaterne af tidligere undersøgelser og artikler på området, samt relevant teori og metodeovervejelser. Resultaterne er blevet frembragt på baggrund af data fra de 197 respondenter, som har besvaret alle spørgsmålene i spørgeskemaundersøgelsen. Af de 197 respondenter er 108 af dem kategoriseret som virksomhedsledere, 33 långivere og 56 aktionærer. Idet der er indsamlet en så forholdsvis stor datamængde vil der kunne kombineres et ubegrænset antal af sammenhænge og kombinationer. Afhandlingen har derfor valgt, at fokusere på de forhold og sammenhænge, som findes mest betydelige og hvor der er nok respondenter til, at kunne konkludere noget gyldigt herom. Endvidere vil der i enkelte sammenhænge, kunne sættes spørgsmålstegn ved, om der er respondenter nok, til at kunne foretage en endegyldig konklusion derpå. Der vil dermed være tale om en tendens, frem for definitive konklusioner. Strukturen på analysen vil være den samme som spørgeskemaets opbygning, og de enkelte bestanddele af spørgeskemaundersøgelsen vil blive gennemgået, diskuteret og analyseret.

5.1 Kendskabet til væsentlighedsbegrebet

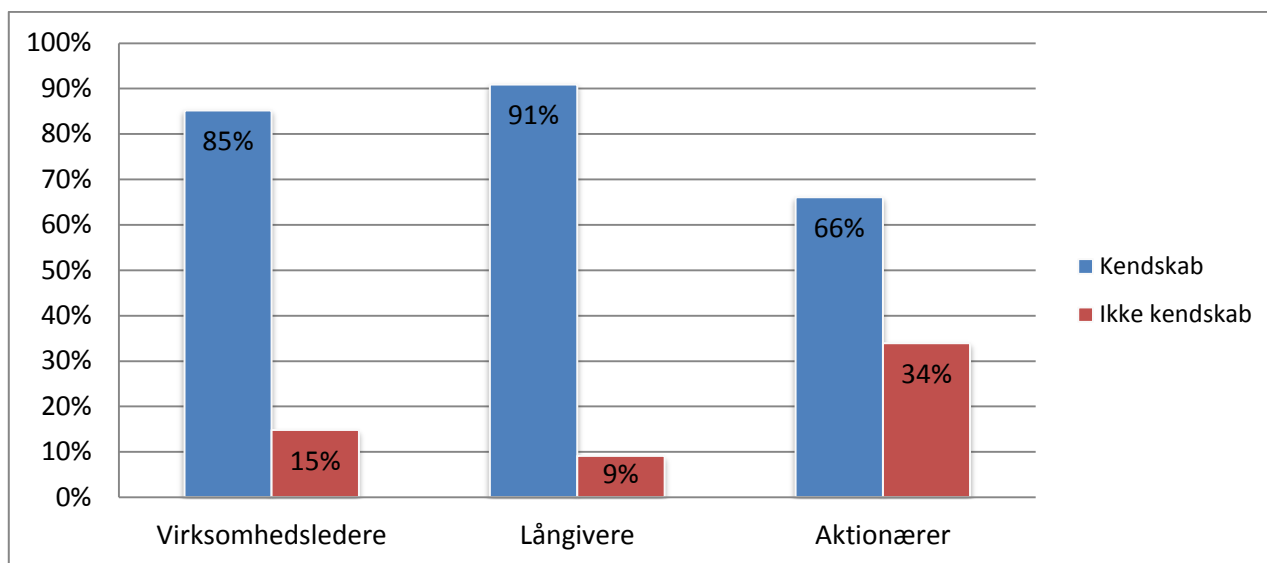
Det første reelle spørgsmål om væsentlighed var, hvorvidt respondenterne havde kendskab til, at der fandtes et væsentlighedskriterium ved revision af årsregnskaber. Der kan herved opnås en forståelse for, om der eksisterer manglende viden omkring begrebet og der dermed en potentiel forventningskløft mellem regnskabsbrugere og revisor.

Undersøgelsens resultater viser, at det generelle kendskab til, at der eksisterer et væsentlighedskriterium ved revision af årsregnskaber blandt respondenter er på 81 %. Der er således 19 % der ikke kendte til begrebet, hvilket må siges at være en relativ stor andel, idet størstedelen af respondenterne er virksomhedsledere. For at finde ud af, hvad der kan ligge til grund for dette, vil afhandlingen analysere på respondenternes individuelle kendetegn og væsentligste sammenhænge.

Hvilke regnskabsbrugere havde på forhånd kendskab til væsentlighedsbegrebet?

Som det fremgår af nedenstående figur, så er der en markant forskel på hvilken type regnskabsbruger, som havde kendskab til væsentlighedsbegrebet på forhånd.

Figur 8 – Oversigt over regnskabsbrugernes kendskab til væsentlighedsbegrebet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

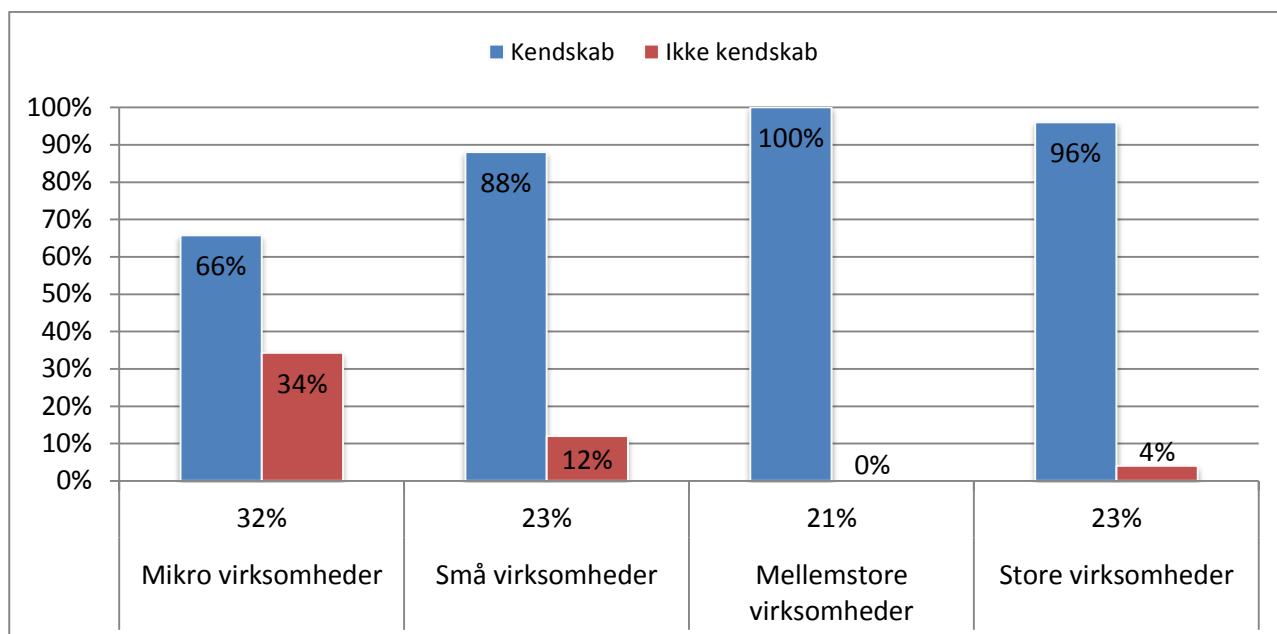
Kendskabet til væsentlighedsbegrebet er lavest for aktionærerne, hvor kun 66 % har kendskab til væsentlighedsbegrebet. Dette kan skyldes flere forskellige ting, men en af de væsentligste ting kan være, at aktionærerne ikke har samme uddannelse som eksempelvis långiverne, eller ikke er i kontakt med en revisor ligesom virksomhederne er det.

Långiverne er den gruppe af regnskabsbrugere, der i denne undersøgelse, havde størst kendskab til væsentlighedsbegrebet på forhånd. Dette var også hvad afhandlingen havde forventet på forhånd, idet långiverne burde være oplyst omkring dette begreb via deres uddannelse eller arbejde.

For virksomhedslederne er kendskabet til væsentlighed ved revision af årsregnskaber på 85 %, hvilket kan virke lidt lavt. Dette kan dog skyldes, at 14 af de virksomheder, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen ikke fik foretaget revision af deres årsregnskab. Kendskabet for denne gruppe var således på 71 %, hvilket var lidt overraskende, eftersom afhandlingen troede det ville være endnu lavere. Kendskabet for de virksomheder der har fået foretaget revision er på 88 %.

Endvidere kan der analyseres på, hvorvidt virksomhedernes størrelser har indflydelse på kendskabet til væsentlighedsbegrebet. Som det fremgår af figur 9, så ser dette ud til at være tilfældet.

Figur 9 – Oversigt over virksomhedsstørrelserne ift. kendskabet til væsentlighedsbegrebet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Som beskrevet i afsnit 4.2.2.3, så er virksomhederne inddelt i regnskabsklasserne efter de gældende kriterier i ÅRL § 7, men da afhandlingen som tidligere nævnt ikke kender til virksomhedernes størrelsesgrænser sidste år, så antager afhandlingen at de hører til en bestemt regnskabsklasse, hvis de blot opfylder to af de tre kriterier på nuværende tidspunkt. Efter en gennemgang af alle virksomhedernes besvarelser kan det konkluderes, at der er henholdsvis 35 mikro virksomheder, 25 små virksomheder, 23 mellemstore virksomheder og 25 store virksomheder.

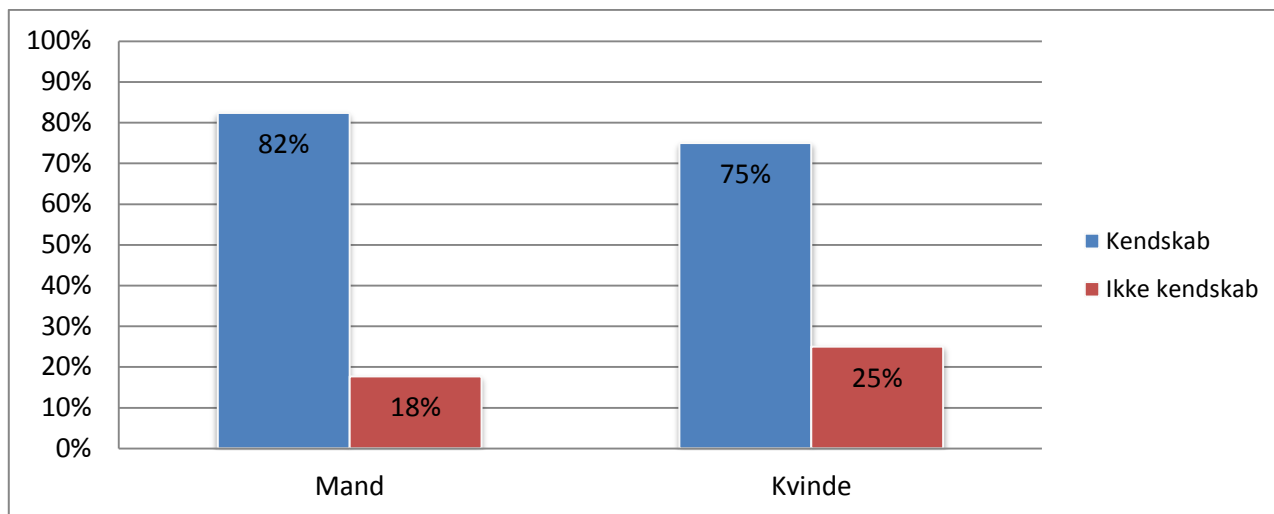
Af figur 9 fremgår det, at mikro virksomhederne har det mindste kendskab til væsentlighed ved revision af årsregnskaber. Dette skyldes højst sandsynligt, at ikke alle i denne gruppe af virksomheder får foretaget revision af deres årsregnskab, og dermed ikke er i kontakt med en revisor, som kunne oplyse dem herom. Det samme kan være tilfældet for nogle af de små virksomheder, eftersom 3 respondenter ikke havde kendskab hertil. Kendskabet til væsentlighedsbegrebet er stort set 100 % for de mellemstore og store virksomheder, hvor kun 1 respondenter har svaret at vedkommende ikke kendte til begrebet.

Det kan ud fra resultaterne i spørgeskemaundersøgelsen således konkluderes, at der både er forskel på regnskabsbrugernes kendskab til væsentlighedsbegrebet, og på virksomhedernes størrelses indflydelse på kendskabet.

Har respondentens køn nogen betydning for kendskabet til væsentlighedsbegrebet?

Som det kan ses i nedenstående figur, så er fordelingen mellem mændenes og kvindernes besvarelser nogenlunde ens, dog er kendskabet en lille smule større hos mændene.

Figur 10 – Oversigt over kønsfordelingen ift. kendskabet til væsentlighedsbegrebet

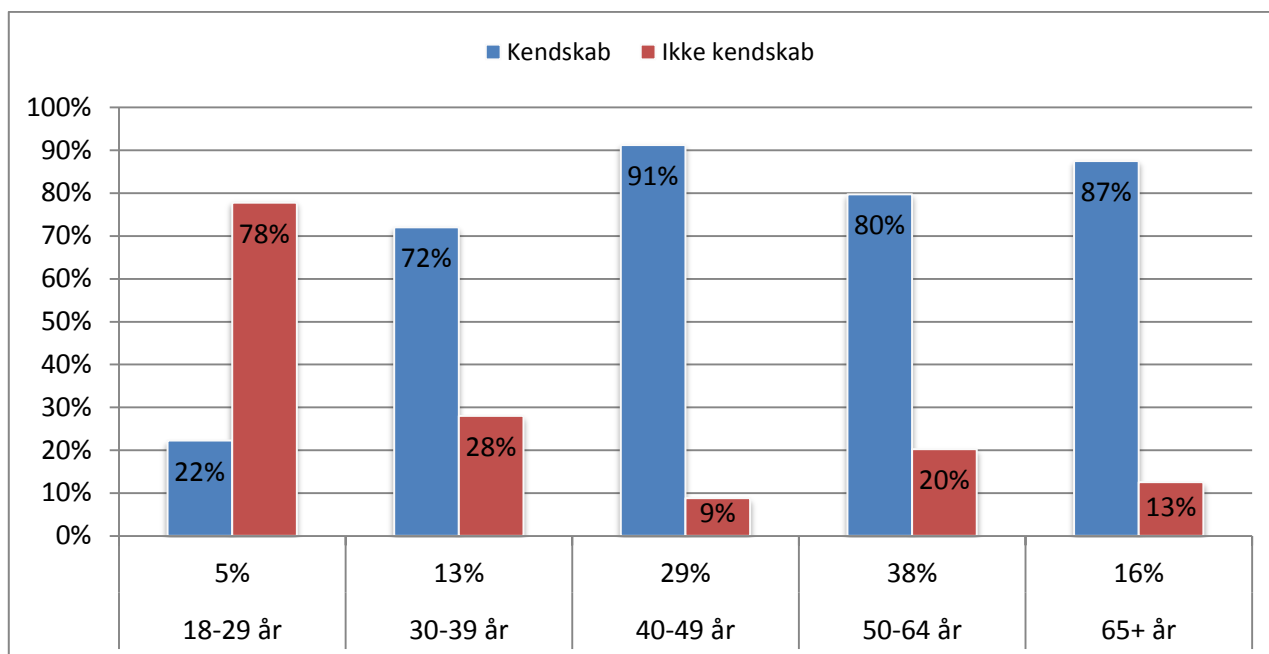
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Forskellen kan måske skyldes det faktum, at kun 44 kvinder har besvaret spørgeskemaet, hvorimod hele 153 mænd har besvaret spørgeskemaet. Man kunne således forestille sig, at denne forskel ville blive formindsket ved flere kvindelige besvarelser. Endvidere viser resultaterne, at der er flest mandlige virksomhedsledere, långivere og aktionærer. Fordelingen af mænd og kvinder, som har besvaret spørgeskemaet stemmer meget godt overens med kønsfordelingen af de danske ledelsesposter (Elkjær, 2017). Kønsfordelingen bakkes ligeledes op af Uddannelses- og forskningsministeriets opgørelse over kønsfordelingen på videregående uddannelser, hvor der ses en klar overvægt af mænd inden for de traditionelle erhvervsøkonomiske og finansielle fag (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2016). Ud fra resultaterne i spørgeskemaundersøgelsen kan det konkluderes, at der er en lille forskel på kønnenes kendskab til væsentlighedskriteriet.

Har respondentens alder nogen betydning for kendskabet til væsentlighedsbegrebet?

For at kunne analysere om respondentens alder har nogen betydning for kendskabet til væsentlighedsbegrebet, blev der i spørgeskemaundersøgelsen spurgt hertil. Af nedenstående figur fremgår det, at kendskabet til væsentlighedsbegrebet er størst for gruppen mellem 40-49 år og lavest for gruppen under 30 år.

Figur 11 – Oversigt over aldersfordelingen ift. kendskabet til væsentlighedsbegrebet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Der kan på baggrund af ovenstående figur udledes følgende observationer og sammenhænge:

18-29 årige – Selvom der er meget få respondenter i denne aldersgruppe, kan det siges, at der er flere respondenter som ikke har kendskab til væsentlighedsbegrebet end respondenter der har. Ved en hurtig gennemgang af denne aldersgruppe viste det sig, at seks ud af de ni respondenter havde besvaret spørgeskemaet som aktionærer/investorer, hvilket kan indikere at de ikke har haft mulighed for, at opnå kendskab til begrebet igennem en revisor. Dette sammenholdt med gruppens relative få besvarelser og unge alder kan være årsagen det manglende kendskab hertil.

30-39 årige – For denne aldersgruppe er kendskabet til væsentlighedsbegrebet noget større end for den unge gruppe. Denne gruppe repræsenterer alle typerne af regnskabsbrugere ligeligt, hvilket kan være skyld i det større kendskab. Herudover er denne aldersgruppe kendetegnet ved, at man er færdiguddannet, hvilket også kan have indflydelse på, at man herved har opnået kendskab til væsentlighedsbegrebet. Det færdiggjorte uddannelsesniveau er i hvert fald højere for denne aldersgruppe end unge aldersgruppe. Ydermere kan den ekstra livserfaring være medindflydende på kendskabet.

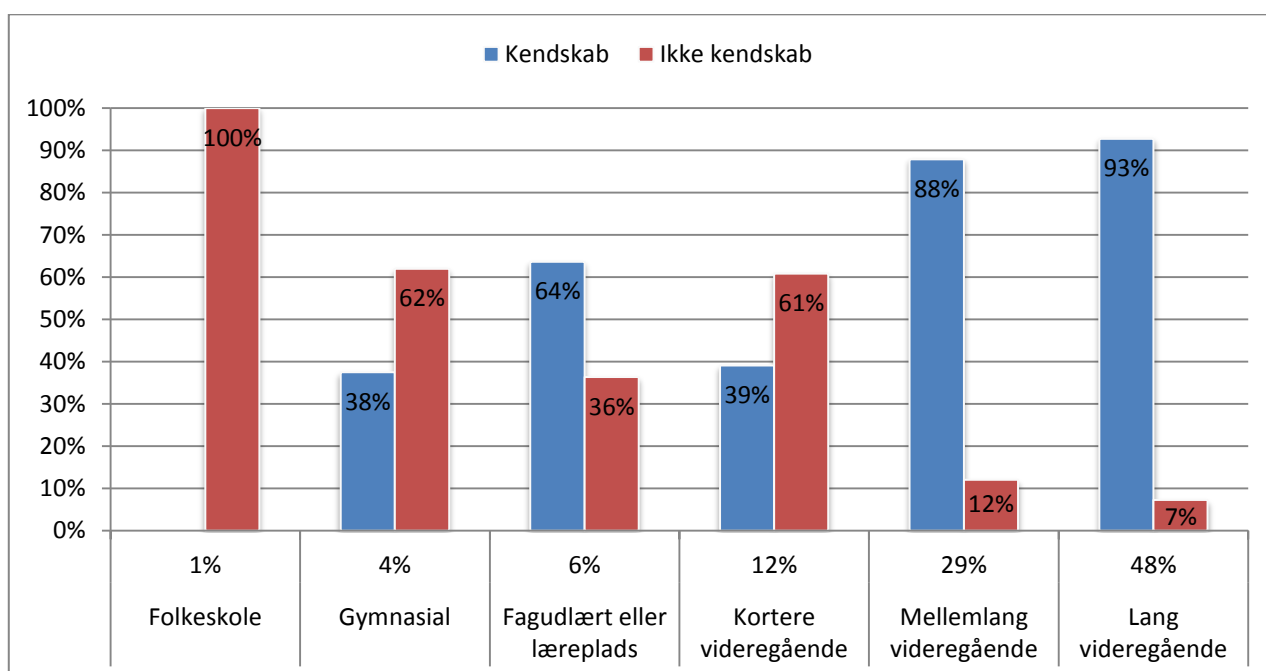
40-65+ årige – De næste tre aldersgrupper fra 40-49 år, 50-64 år og mere end 65 år er valgt at blive slået sammen. Dette skyldes, at alle tre aldersgrupper ligger mellem 80 % til 91 % kendskab til væsentlighedsbegrebet, hvilket må siges at være meget tæt på hinanden, hvorfor det ville være svært, at se på forskellene mellem disse aldersgrupper. Kendetegnet for alle tre aldersgrupper er, at der er en overrepræsentation af virksomhedsledere i forhold til de andre to typer af regnskabsbrugere. Dette stemmer overens med, at langt de fleste virksomhedsledere er mellem 40 år og 60 år (DST, 2015).

Det kan uanset årsagerne konkluderes, at den yngste aldersgruppe af regnskabsbrugere har mindst kendskab til væsentlighedsbegrebet, og at kendskabet stiger i takt med ens alder, dog topper det ved aldersgruppen 40-49 år.

Har respondentens uddannelsesniveau nogen betydning for kendskabet til væsentlighedsbegrebet?

Det næste kendetegn der analyseres på, er respondentens senest afsluttede uddannelsesniveau. Dette er gjort for, at se hvorvidt respondenternes længde af uddannelse korrelerer med kendskabet til væsentlighedsbegrebet. Af figur 12 ses det, at kendskabet til væsentlighedsbegrebet vokser i takt med respondenternes uddannelsesniveau.

Figur 12 – Oversigt over uddannelsesniveauet ift. kendskabet til væsentlighedsbegrebet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

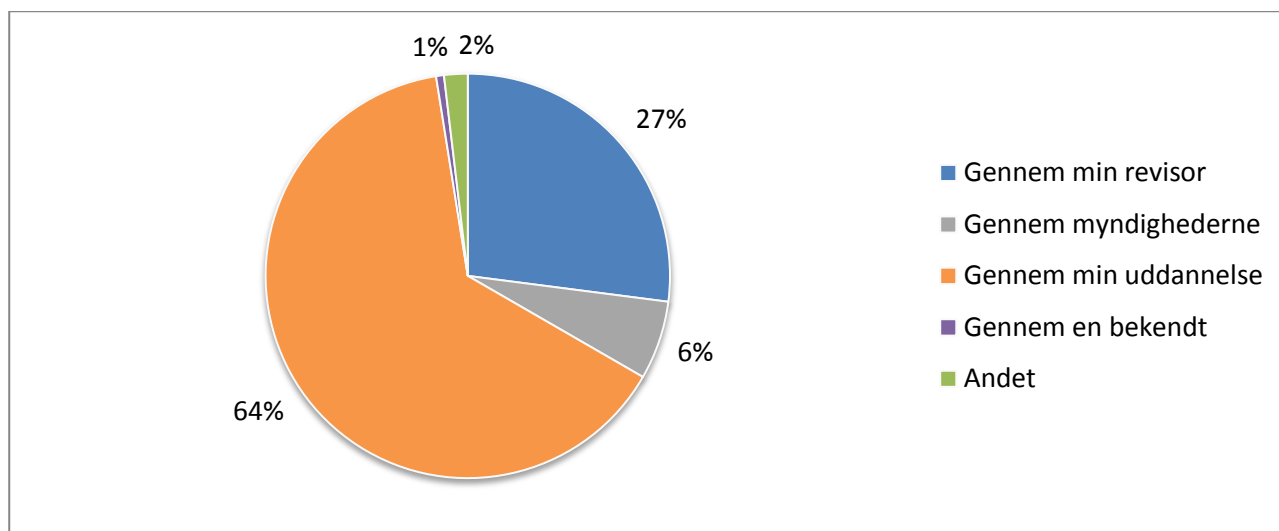
Som det fremgår af ovenstående figur er kendskabet til, at der findes et væsentlighedskriterium ved revision af årsregnskaber lavest ved folkeskole uddannede. Der kan dog hverken siges noget generelt eller om der er tale om en tendens, eftersom der kun er tale om én respondent. Ses der på respondenterne med en gymnasial eller kort videregående uddannelse, så er de næsten identiske. Her svarer 38-39 % af respondenterne, at de har kendskab til væsentlighedsbegrebet, hvilket stemmer meget godt overens med afhandlingens forudindtagede opfattelse herom. Respondenterne med en læreplads eller fagudlært uddannelse har et noget større kendskab til væsentlighedsbegrebet, end respondenterne med en gymnasial eller kort videregående uddannelse. Dette kan virke en smule overraskende, idet disse uddannelses typer sjældent lærer om begrebet på deres uddannelsesinstitutioner. En nærmere gennemgang viste dog, at 71 % af respondenterne i denne kategori besvarede spørgeskemaundersøgelsen som virksomhedsledere, hvilket betyder de højst sandsynligt har været i kontakt med en revisor, og dermed er blevet oplyst herom. Det kommer ikke som en overraskelse, at respondenterne med en mellemlang eller

lang videregående uddannelse har det største kendskab til væsentlighedsbegrebet. Respondenternes kendskab for disse grupper ligger på 88-93 %, hvoraf der er størst kendskab for respondenterne med en lang videregående uddannelse.

På baggrund af resultaterne i spørgeskemaundersøgelsen kan det konkluderes, at respondenterne med en kort uddannelse har mindst kendskab til væsentlighedsbegrebet, og respondenterne med en lang uddannelse har størst kendskab hertil. Endvidere kan det konkludere, at respondenterne med en læreplads eller fagudlært uddannelse har større kendskab til begrebet end respondenterne med en gymnasial eller kort videregående uddannelse.

I forlængelse af spørgsmålet om, hvorvidt respondenterne var klar over at der fandtes et væsentlighedskriterium i forbindelse med revision af årsregnskaber, blev de bedt om, at angive hvordan de havde opnået kendskabet herom. I nedenstående figur ses det, at størstedelen af respondenterne opnår deres kendskab til væsentlighedsbegrebet gennem enten deres revisor eller uddannelse.

Figur 13 – Oversigt over hvordan respondenterne opnåede deres kendskab til væsentlighedsbegrebet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Kendetegnet for de respondenter, som opnår kendskab til væsentlighedskriteriet gennem deres revisor er, at 79 % af dem er virksomhedsledere. De resterende 21 % er højst sandsynligt tidligere virksomhedsledere, idet de svarer, at de har opnået deres kendskab til væsentlighed gennem en revisor. Ser man på de virksomheder, som har fået foretaget revision, så har 37 % af disse opnået deres kendskab til væsentlighedsbegrebet gennem deres revisor. Af gruppen som har fået foretaget revision viser det sig yderligere, at 13 % ikke har kendskab til væsentlighedsbegrebet. Dette burde revisor alt andet lige have informeret deres klienter om.

Som det fremgår af figur 12, så har 77 % af respondenterne i denne undersøgelse en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Dette faktum, sat sammen med at det også er denne gruppe, der har det største kendskab til væsentlighedsbegrebet stemmer overens med, at 64 % af respondenterne opnår deres kendskab til væsentlighedsbegrebet gennem deres uddannelse. Det viser sig også, at hele 97 % af de

respondenter der har opnået kendskab til væsentlighed gennem deres uddannelse har en mellemlang eller lang videregående uddannelse.

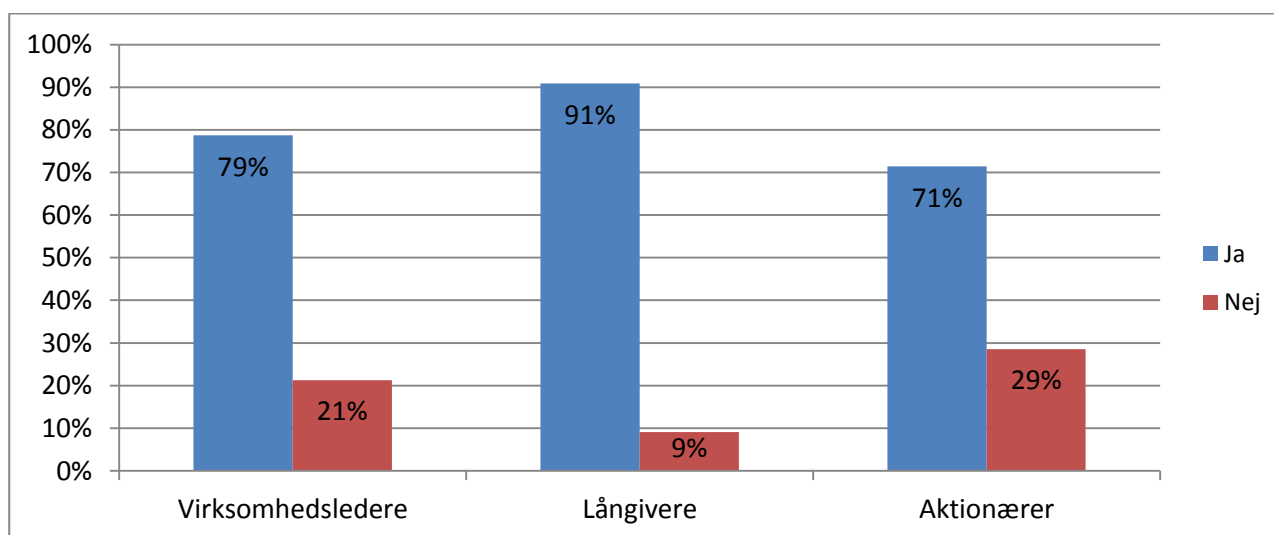
Det er svært, at sammensætte nogle tendenser eller sammenhænge mellem de resterende grupper, idet der er så forholdsmeæssig få besvarelser. Der er dog efterladt tre kommentarer i svarmuligheden "andet", som indikerer at tidligere erfaring fra revisionsbranchen og oplysning gennem arbejdet har hjulpet til deres kendskab. Det kan ud fra spørgeskemaundersøgelsens resultater konkluderes, at respondenterne opnår deres kendskab til væsentlighedsbegrebet gennem deres uddannelse eller via deres revisor.

5.2 Vurdering af de kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsers indvirkning på væsentlighed

Kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatser har været benyttet til, at danne grundlag for det anvendte væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed i mange år (Iskandar & Iselin, 1999). Som beskrevet i kapitel 3, så viste de første studier om væsentlighed, at de kvantitative faktorer faktisk var bestemmende for væsentlighedsniveauet. Afhandlingen har derfor valgt, at høre respondenterne om, de mener at de kvantitative faktorer stadigvæk skal have indvirkning på fastlæggelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber.

Resultaterne af undersøgelsen viser, at 79 % af respondenter mener, at de kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsinterval bør have indvirkning på fastlæggelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber. Det betyder dermed, at omkring hver femte respondent mener, at de kvantitative benchmarks ikke bør have indflydelse på fastlæggelse af væsentlighedsniveauet. Af nedenstående figur fremgår det endvidere, at der er forskel på regnskabsbrugernes holdninger herom.

Figur 14 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvantitative benchmarks indvirkning på væsentlighed

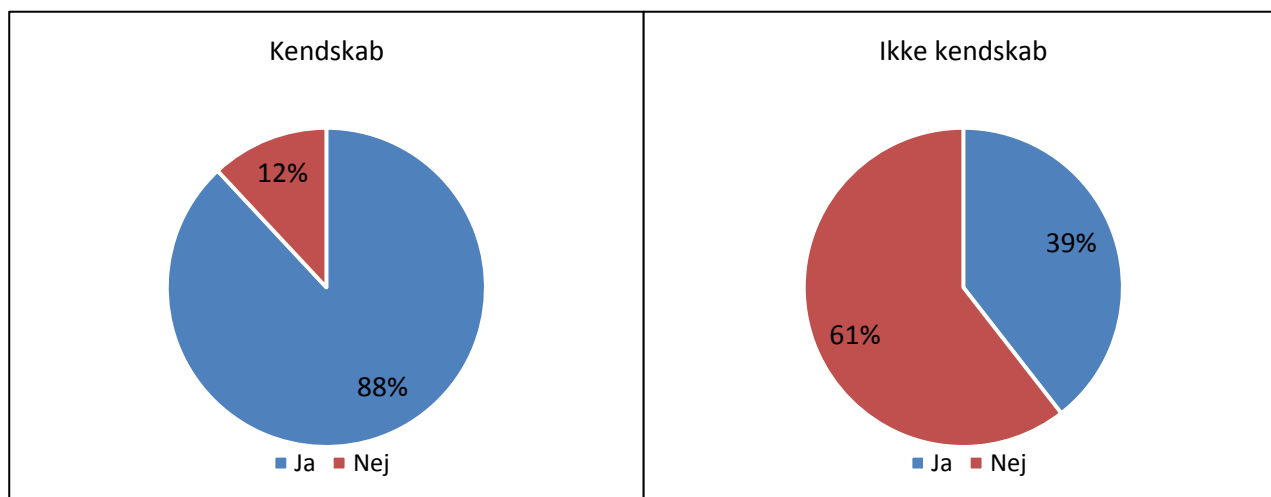

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Aktionærerne er den kritiske gruppe over for de kvantitative benchmarks indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Næsten hver tredje aktionær mener, at de ikke bør have indvirkning herpå. Den

næst kritiske gruppe er virksomhedslederne, der ligger på nøjagtig samme procentsatser som det overordnede resultat for regnskabsbrugere. Med hele 91 % er långiverne den gruppe af regnskabsbrugere, der er størst tilhænger af, at kvantitative benchmarks bør have indvirkning på fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet. Hvis man ser på regnskabsbrugernes kendetegn, så er der særligt et parameter der skiller sig ud i forhold til, hvorvidt de kvantitative benchmarks bør have indvirkning på væsentlighedsniveauet, hvilket er deres kendskab til væsentlighedsbegrebet.

Figur 15 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvantitative benchmarks indvirkning på væsentlighed ift. kendskab

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

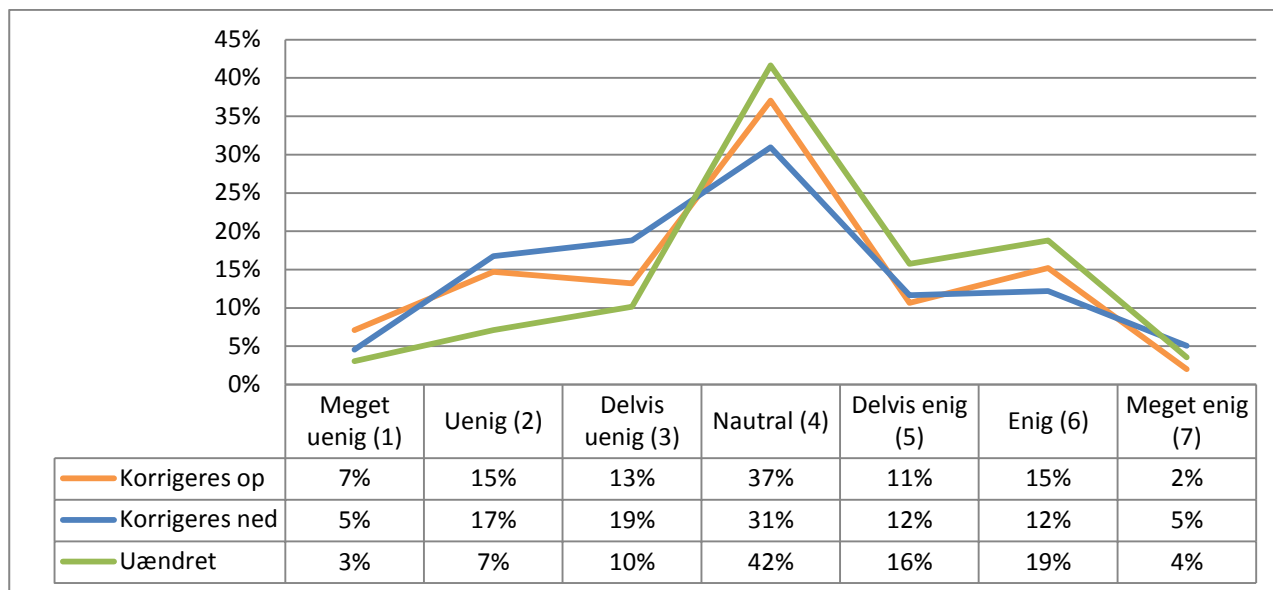
Som det fremgår af ovenstående figur, så har respondenterne uden kendskab til væsentlighedsbegrebet en større tendens til, at svare "nej" på spørgsmålet. Kendskabet til væsentlighedsbegrebet har således en klar indvirkning på respondenternes holdning til de kvantitative benchmarks indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet.

På baggrund af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen kan det konkluderes, at typen af regnskabsbruger og deres kendskab til væsentlighedsbegrebet har betydelig indflydelse på deres holdning til de kvantitative benchmarks indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet.

5.3 Vurdering af de kvantitative benchmarks procentsatsintervaller

Resultaterne i dette afsnit er blevet til på baggrund af, at respondenterne blev bedt om at vurdere hvor enige de var i tre udsagn omkring de oftest anvendte benchmarks og dertilhørende procentsatsintervaller. De blev bedt om, at vurdere udsagnene på en skala fra 1 "Meget uenig" til 7 "Meget Enig" om de oftest anvendte procentsatser skulle korrigeres op, ned eller forblive uændret. I figur 16, ses den overordnede point fordeling af respondenternes samlede besvarelser.

Figur 16 – Regnskabsbrugernes holdninger til de kvantitative benchmarks og procentsatser

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Som det fremgår af kapitel 3, så har tidligere undersøgelser og studier vist, at der er en forskel på, hvilken procentsats og dermed væsentlighedsniveau, som revisorer og regnskabsbrugere benytter. Resultaterne i denne undersøgelse giver ikke et klart svar på, hvilke procentsatsintervaller der er mest passende, men giver en præcis om, hvorvidt de nuværende benchmarks og dertilhørende procentsatsintervaller skal korrigeres. Spørgeskemaets resultater viser, at respondenterne ønsker, at de eksisterende procentsatsintervaller skal forblive på deres nuværende niveau. Dette udsagn scorer således den højeste gennemsnitlige rating, og hele 80 % af respondenterne giver dette udsagn 4 eller mere.

Opdeler man regnskabsbrugerne i deres respektive grupper, så ses der en forskel på, hvordan de enkelte grupper har besvaret udsagnene. Resultaterne for de forskellige grupper af regnskabsbrugere er vist i nedenstående figur. Her ses det at långiverne er den gruppe, der har de største udsving i forhold til den gennemsnitlige rating for regnskabsbrugerne. Långiverne er stort set neutrale over for, at procentsatserne korrigeres op, men er den gruppe der er størst tilhænger af, at procentsatserne forbliver på deres nuværende niveau eller korrigeres ned, med en rating på henholdsvis 4,48 og 4,58. Generelt har långiverne rangeret de forskellige udsagn en smule højere end de andre grupper. Aktionærernes besvarelser viser, at de ligeledes rangerer en opjustering af de nuværende satser lavest, dog er de neutrale overfor en nedjustering og positive over for at satserne forbliver på det nuværende niveau. At långiverne foretrækker et lavere niveau end aktionærerne er ikke i overensstemmelse med de resultater Jennings et al. (1987) kom frem til. Deres undersøgelse viste at långiverne var den gruppe af regnskabsbrugere, der anvendte det højeste væsentlighedsniveau. At långiverne og aktionærerne i højere grad foretrækker en nedjustering frem for en opjustering er ikke overraskende, da dette vil øge revisionsindsatsen og sikkerheden for fejlinformation.

Figur 17 – Sammenligning af regnskabsbrugernes holdninger til de kvantitative benchmarks og procentsatser

	Referencegruppe (100 %)	Virksomhedsledere (55 %)		Långivere (17 %)		Aktionærer (28 %)	
	Skala	Skala	Diff.	Skala	Diff.	Skala	Diff.
Skal korrigeres op	3,83	3,88	0,05	3,94	0,11	3,68	-0,15
Skal korrigeres ned	3,85	3,56	-0,29	4,58	0,73	4,00	0,15
Skal forblive uændret	4,30	4,30	0,00	4,48	0,18	4,21	-0,09

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Virksomhedslederne rangerer generelt udsagnene på samme måde, som gennemsnittet af referencegruppen, dog med den undtagelse, at de er den gruppe der er mest imod en nedjustering af de nuværende procentsatsintervaller. Dette kan skyldes, at en nedjustering vil have negativ indvirkning på revisionsomkostningerne, eftersom det øger revisionsindsatsen. Virksomhedslederne er således den eneste gruppe af regnskabsbrugere, som har rangeret en opjustering af det nuværende niveau højere, end en nedjustering. Det kan på baggrund heraf udledes, at virksomhedslederne foretrækker et højere procentsatsinterval end de andre to typer af regnskabsbrugere, hvilket stemmer overens med tidligere undersøgelser (Firth, 1979; Iskandar & Iselin, 1999). Der var endvidere ingen markante forskelle på virksomhederne imellem.

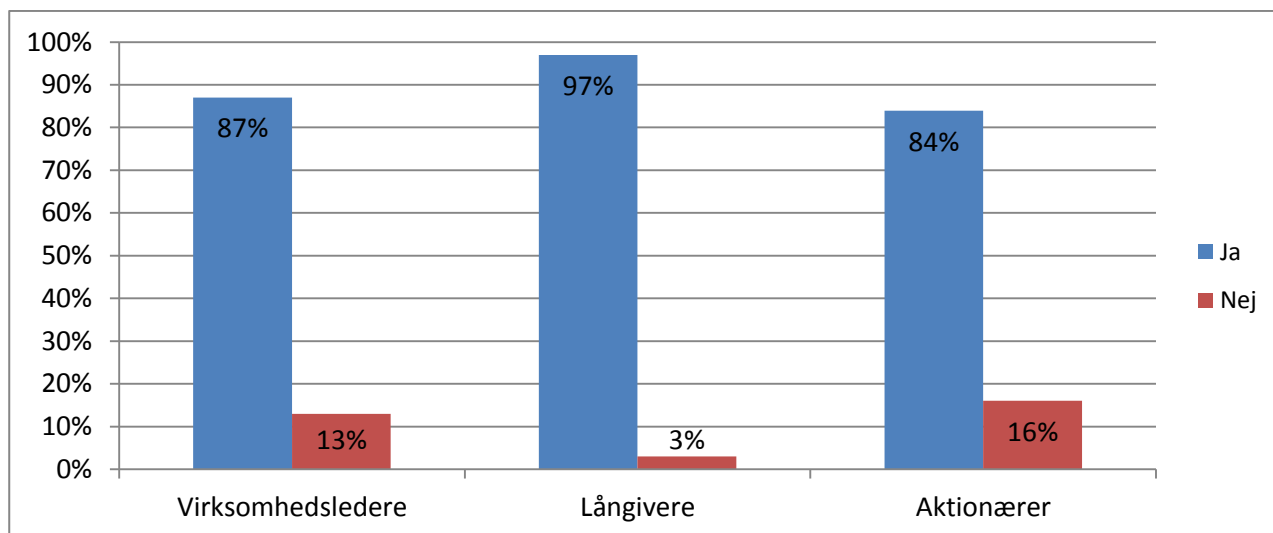
5.4 Vurdering af de kvalitative overvejelser indvirkning på væsentlighed

De kvalitative faktorer blev, som tidligere nævnt i kapitel 3, allerede i 1970'erne anerkendt for, at have indflydelse på fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet (Iskandar & Iselin, 1999). På trods af dette blev de kvalitative faktorer indflydelse på fastlæggelsen af væsentlighed dog først empirisk undersøgt i midten af 1980'erne (Krogstad et al 1984; Steinbart 1987). Her blev det bekræftet, at en række forskellige ikke-finansielle faktorer havde indflydelse på fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet, herunder virksomhedens interne kontroller, anvendte regnskabsprincipper, branchemæssige faktorer og regnskabsbrugerne. Afhandlingen har på baggrund heraf valg, at undersøge om respondenterne mener de kvalitative faktorer bør have indvirkning på fastlæggelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber, herunder hvilke kvalitative faktorer de vurderer, bør have mest indflydelse herpå.

I relation til spørgsmålet omkring respondenternes vurdering af, hvorvidt de kvalitative faktorer bør have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, så svarer 88 % af respondenterne "ja". Dette er således en noget større procentdel end, hvad respondenterne svarede til samme spørgsmål omkring de kvantitative benchmarks indvirkning. Kun omkring hver niende respondent mener, at de kvalitative faktorer ikke bør have nogen indvirkning, hvorimod det var omkring hvert femte, der mente det samme om de kvantitative benchmarks. Ligesom ved resultaterne af respondenternes holdninger til de kvantitative

benchmarks, så er der ved dette spørgsmål ligeledes en forskel på de forskellige typer af regnskabsbrugere, hvilket fremgår af nedenstående figur.

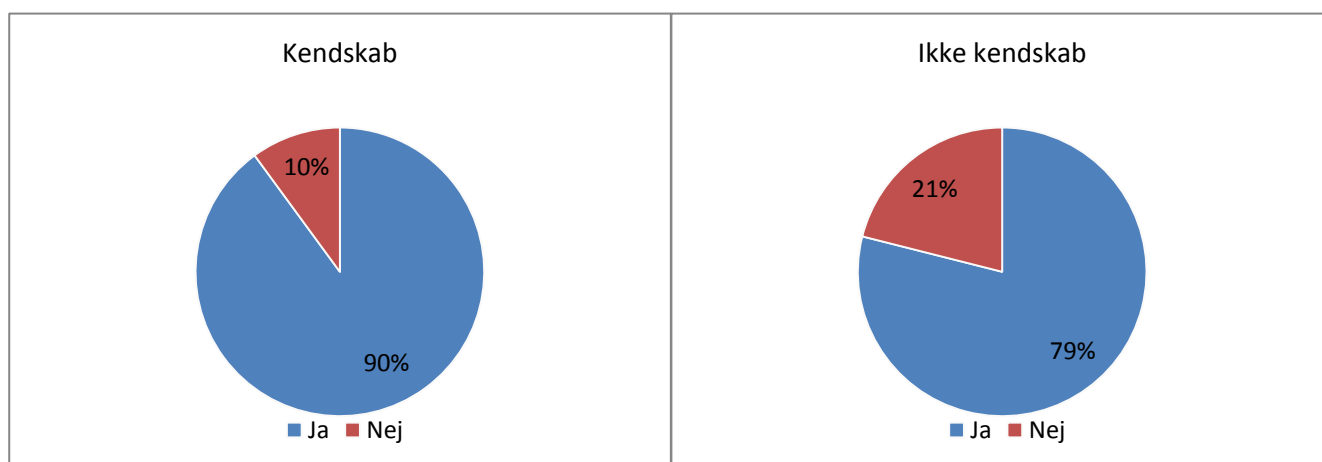
Figur 18 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvalitative faktors indvirkning på væsentlighed

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Fordelingen af respondenternes besvarelser ligner meget den fordeling, der var på spørgsmålet om de kvantitative benchmarks. Resultaterne viser, at aktionærerne er den kritiske gruppe af regnskabsbrugere over for de kvalitative faktors indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, hvor næsten hver sjette mener, at de ikke bør have en indvirkning herpå. Med en tilkendegivelse på 87 % så er virksomhedslederne en smule mere positive stemte over for de kvalitative faktors indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Den gruppe der er absolut mest positiv over for de kvalitative faktorer er långiverne. Her mener hele 97 %, at en virksomheds kvalitative faktorer skal have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Ser man på regnskabsbrugernes kendskab til væsentlighedsbegrebet, så har dette igen en betydelig indvirkning på respondenternes besvarelser.

Figur 19 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvalitative faktors indvirkning på væsentlighed ift. kendskab

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Af ovenstående figur fremgår det, at respondenterne uden kendskab til væsentlighedsbegrebet i mindre omfang svarer "ja" til spørgsmålet om, hvorvidt de kvalitative faktorer skal have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Det er således ca. hver femte af respondenterne uden kendskab til væsentlighed der er imod, at de kvalitative faktorer bør have en indvirkning, hvorimod det for respondenterne med kendskab til væsentlighed kun er hver tiende.

Ud fra spørgeskemaundersøgelsens resultater kan der konkluderes, at der er forskel på de forskellige regnskabsbrugeres holdninger til, hvorvidt de kvalitative faktorer skal have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Herudover har kendskabet til væsentlighedsbegrebet igen en afgørende betydning for respondenternes opfattelse af begrebet.

5.5 Prioritering af de kvalitative faktorer

Resultaterne er i dette afsnit fremkommet ved, at respondenterne blev bedt om at vurdere og prioritere otte forskellige kvalitative faktorer, som var opdelt i henholdsvis fire eksterne og fire interne faktorer. Respondenterne blev bedt om, at rangere de otte faktorer i en prioriteret rækkefølge fra 1 "mest væsentligt" til 8 "mindst væsentligt". I figur 20 ses både respondenternes samlede resultater, og resultaterne for de enkelte grupper af regnskabsbrugere, med angivelse af den gennemsnitlige rating og difference for de otte udvalgte faktorer.

Figur 20 – Oversigt over regnskabsbrugernes gennemsnitlige rangering af de otte kvalitative faktorer

	Referencegruppe		Virksomhedsledere		Långivere		Aktionærer	
	(100 %)		(55 %)		(17 %)		(28 %)	
Kategori	Nr.	Gns. rating	Gns. rating	Diff.	Gns. rating	Diff.	Gns. rating	Diff.
Virksomhedens interne kontroller	1	3,10	2,98	-0,12	3,24	0,14	3,25	0,15
Virksomhedens art	2	3,18	3,17	-0,01	3,18	0,00	3,21	0,03
Virksomhedens regnskabspraksis	3	3,56	3,29	-0,27	3,97	0,41	3,84	0,28
Branchespecifikke faktorer	4	4,70	5,07	0,37	4,33	-0,37	4,2	-0,50
Virksomhedens regnskabsbrugere	5	5,11	5,33	0,22	5,12	0,01	4,68	-0,43
Reguleringsmæssige faktorer	6	5,24	5,13	-0,11	5,03	-0,21	5,57	0,33
Virksomhedens strategier og mål	7	5,40	5,44	0,04	5,39	-0,01	5,34	-0,06
Samfundsøkonomiske faktorer	8	5,71	5,59	-0,12	5,73	0,02	5,91	0,20

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Tallene i tabellen er et gennemsnit af de placeringer de forskellige faktorer har fået, i forhold til respondenternes prioritering af de otte kvalitative faktorer. "Virksomhedens interne kontroller" har opnået den højeste gennemsnitlige rangering af respondenterne med 3,10 og lige efter kommer "virksomhedens art", der ligger på 3,18. Dermed er "virksomhedens interne kontroller" og "virksomhedens art" de faktorer, som er mest væsentlige for respondenterne, selvom "virksomhedens regnskabspraksis" ligger forholdsvis

tæt efter. De kvalitative faktorer der af respondenterne er placeret fra nummer fire til otte ligger relativt tæt i intervallet mellem 4,70 og 5,71, dog med "samfundsøkonomiske faktorer" helt i bunden.

Ser man på tværs af referencegruppen, så er det ikke overraskende at forhold som "virksomhedens interne kontroller" og "virksomhedens art" er prioriteret højest, da de er placeret som nummer et eller to hos dem alle. Den eneste kvalitative faktor, der har opnået en gennemsnitlig rangering på under tre er virksomhedsledernes rangering af "virksomhedens interne kontroller". Netop dette faktum indikerer, at virksomhedslederne er klar over, at en høj kvalitet af de interne kontroller medfører en forhøjelse af virksomhedens væsentlighedsniveau (Krogstad et al 1984; Blokdijk et al 2003). Der er mere uenighed på tværs af referencegruppen i forhold til den gennemsnitlige placering af nummer tre og fire. "Virksomhedens regnskabspraksis" bliver af virksomhedslederne gennemsnitligt vurderet til 3,29, hvilket er noget højere end hvad aktionæerne og långiverne vurderer den til at være. Omvendt vurderer både aktionæerne og långiverne de "branchespecifikke faktorer" en del højere end hvad virksomhedslederne gør det. Der er således kun 0,36 i forskel på prioriteringen af nummer tre og fire hos aktionæerne og långiverne, derimod er der hele 1,78 i forskel på prioriteringen af disse hos virksomhedslederne. "Virksomhedens regnskabsbrugere" og "reguleringsmæssige faktorer" er de femte og sjette højest prioriterede faktorer, men regnskabsbrugerne er ikke enige i prioriteringen af disse. Virksomhedslederne og långiverne vurderer de "reguleringsmæssige faktorer" til at være femte højest med en gennemsnitlig rangering på henholdsvis 5,03 og 5,13. Derimod vurderer aktionæerne dem til at være 5,57, hvilket betyder de vurderes næst lavest. Modsat vurderer aktionæerne "virksomhedens regnskabsbrugere" til, at være femte højest med end gennemsnitlig rangering på 0,43 under referencegruppens gennemsnit. "Virksomhedens strategier og mål" samt "samfundsøkonomiske faktorer" bliver af alle regnskabsbrugerne vurderet meget lavt. Ved prioriteringen af de otte udvalgte kvalitative faktorer ses det endvidere, at virksomhedens interne faktorer prioriteres højere end de eksterne faktorer, hvilket fremgår af nedenstående figur.

Figur 21 – Oversigt over regnskabsbrugernes gennemsnitlige rangering af de kvalitative interne og eksterne faktorer

	Referencegruppe	Virksomhedsledere	Långivere	Aktionærer
	(100 %)	(55 %)	(17 %)	(28 %)
	Gns. rating	Gns. rating	Gns. rating	Gns. rating
De interne faktorer	3,81	3,72	3,95	3,91
De eksterne faktorer	5,19	5,28	5,05	5,09

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Den gennemsnitlige prioritering for referencegruppen af de interne faktorer og eksterne faktorer ligger på henholdsvis, 3,81 og 5,19, hvilket er en forskel på 1,38. Der ses igen en uenighed på tværs af referencegruppen, hvor virksomhedslederne i højere grad end de andre grupper mener, at de interne faktorer er mere væsentlige at have i betragtning ved fastsættelsen af væsentlighedsniveauet end de eksterne faktorer. Forskellen på rangeringen af de interne og eksterne faktorer er således 1,56 for virksomhedslederne, 1,10 for långiverne og 1,18 for aktionæerne. Denne forskel skyldes som tidligere nævnt specielt regnskabsbrugernes forskellige prioritering af faktorerne fra nummer tre til seks.

5.6 Skalavurdering af de kvalitative overvejelser

Resultaterne er i dette afsnit blevet til ved, at respondenterne blev bedt om at vurdere seksten kvalitative overvejelser på en skala fra 1 "ingen betydning" til 7 "meget betydning", som det er beskrevet i afsnit 4.2.2.7. De seksten overvejelser er så vidt muligt forsøgt inddelt i de otte overordnede kvalitative faktorer således, at der er to underliggende påvirkninger og overvejelser i hver kategori, hvilket muliggøre en efterfølgende sammenligning. Nedenfor ses resultaterne af respondenternes besvarelser vedrørende de seksten udvalgte kvalitative overvejelser.

Figur 22 – Oversigt over regnskabsbrugernes gennemsnitlige rangering af de seksten kvalitative overvejelser

Nr.	Kategori	Kvalitative overvejelser	Gns. rating
1	IK	Kendte fejl og svagheder i virksomhedens interne kontroller	5,08
2	PS	Virksomhedens ændrer regnskabspraksis	4,88
3	RB	Virksomhedens låneforbindelser, SKAT og kreditorer	4,75
4	IK	Virksomhedens informationssystemer og tilknyttede kontroller	4,71
5	PS	Virksomhedens ændrer regnskabsmæssige skøn	4,49
6	RB	Virksomhedens ejere, aktionærer eller investorers forventninger	4,42
7	RF	Lovgivning og regulering med indflydelse på virksomhedens drift	4,34
8	AR	Virksomhedens strukturelle opbygning	4,20
9	SM	Virksomhedens overordnede planer for fremtiden	4,01
10	AR	Type af indtægtskilder, produkter eller tjenesteydelser	3,94
11	BF	Leverandører og kunders forhandlingsstyrke	3,80
#	SM	Forretningsmæssige risici ifm. udviklingen af nye produkter/ydelser	3,80
13	BF	Markedet og konkurrencen, herunder rivalisering og efterspørgslen	3,69
#	SF	Lønniveau, renteniveauet og finansieringsmuligheder	3,69
15	RF	Regeringspolitik som løbende påvirker virksomheden	3,57
16	SF	Markedsøkonomiske forhold/konjunkturer	3,15
Anm.: BF = Brache faktorer, RP = Reguleringsmæssige faktorer, SF = Samfundsmæssige faktorer, RB = Regnskabsbrugere, AR = Virksomhedens art, SM = Strategier og mål, IK = Interne kontroller PS = Anvendt regnskabspraksis og skøn #: To overvejelser er placeret som nr. 11 og 13, idet de fik samme gennemsnitlige rating.			

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Ovenstående figur viser respondenternes gennemsnitlige vurdering af enkelte kvalitative overvejelser, og er sorteret efter den højest gennemsnitlige rangering øverst i tabellen. "Virksomhedens interne kontroller" er den kategori, som samlet set har fået den højeste gennemsnitlige rangering, idet begge kvalitative overvejelser i denne kategori ligge i top fire ud af seksten, hvilket fremhæver vigtigheden af nogle gode og stærke interne kontroller(5,08) samt kvalitetssikre og pålidelige informationssystemer(4,71). Ligeledes ligger "virksomhedens anvendte regnskabspraksis" og "virksomhedens regnskabsbrugere" højt placeret, eftersom alle disse kvalitative overvejelser ligger i tabellens øvre halvdel med en gennemsnitlig rating mellem 4,42 og 4,88. At netop disse tre kategorier ligger i toppen er ikke overraskende, da disse faktorer allerede i de tidligste studier vedrørende kvalitative faktorer blev erklæret for betydelige i forbindelse med revisors fastsættelse af væsentlighedsniveauet (Krogstad et al 1984; Steinbart 1987). Først ved nummer 8 i tabellen kommer den første kvalitative overvejelse om "virksomhedens art", der er vurderet til 4,20. Dog kan det ikke konkluderes, at "virksomhedens art" er helt uden betydning, idet den gennemsnitlig rating er

over 4 og dermed ligger på den øvre del af skalaen. "Samfundsøkonomiske faktorer" er den kategori, der ligger rangeret helt i bunden som den klart mindst betydningsfulde.

Det er bemærkelsesværdigt at det kun er nummer et og otte, der bevarer deres rangering i kategoriernes indbyrdes placering, i forhold til om respondenterne skal prioritere de kvalitative faktorer eller vurdere de kvalitative overvejelser. En sammenligning af kategoriernes indbyrdes placering ud fra de to spørgsmål ses i figuren nedenfor.

Figur 23 – Sammenligning af de kvalitative faktorer indbyrdes placering ift. prioritering og vurdering

Kategori	Placering ud fra vurdering af de kvalitative overvejelser	Placering ud fra prioritering
Virksomhedens interne kontroller	1	1
Virksomhedens regnskabspraksis	2	3
Virksomhedens regnskabsbrugere	3	5
Virksomhedens art	4	2
Reguleringsmæssige faktorer	5	6
Virksomhedens strategier og mål	6	7
Branchespecifikke faktorer	7	4
Samfundsøkonomiske faktorer	8	8

Kilde: Spørgekemaundersøgelse foretaget i april 2017

Det er særligt vurderingerne af kategorierne "virksomhedens art", "branchespecifikke faktorer" og "virksomhedens regnskabsbrugere", som er forskellige i deres besvarelser ud fra de to spørgeteknikker, eftersom disse tre kategorier er de eneste, der har rykket sig mere end én placering. De resterende kategorier har således kun rykket sig maksimalt én placering. Umiddelbart burde det forventes, at resultaterne ville pege mere i samme retning. Kriterierne og graden af valgfrihed i de to spørgsmål er dog forskellige, hvilket kan skyldes respondenternes forskellige besvarelser af spørgsmålene. I det første spørgsmål bliver respondenterne bedt om, at tage konkret stilling til de opstillede valgmuligheder og prioritere dem, hvilket kan være svært, hvis de synes at flere kategorier er lige vigtige. Derfor valgte afhandlingen, at stille et lignende spørgsmål, som i modsætning til det første spørgsmål gav respondenterne muligheden for, at synes alle de kvalitative overvejelser har stor betydning - eller ingen betydning for den sags skyld. Som det kan ses i figur 23 gav dette et andet resultat, og dermed et mere nuanceret billede af, hvilke kvalitative overvejelser respondenterne vurderer til at have betydning. Spørgeteknikken har således en betydelig indflydelse på resultaternes udfald, hvilket også var overvejet af afhandlingen da spørgsmålene blev udfærdiget.

I figur 24 på side 60, er respondenterne blevet inddelt i de forskellige regnskabsbruger-grupper. Tabellen viser først gennemsnittet af de vurderede kvalitative overvejelser og dernæst gennemsnittet af prioriteringen af de kvalitative faktorer for den samlede gruppe af regnskabsbrugere, som er kaldet referencegruppen. Herefter vises de samme tal for de forskellige typer af regnskabsbrugere, og virksomhederne er yderligere inddelt i størrelser.

I forhold til skalavurderingen af de enkelte kvalitative overvejelser er der generelt en relativ lille afgivelse fra referencegruppen, dog med enkelte undtagelser. "Virksomhedens interne kontroller" vægtes en smule højere af virksomhederne end af långiverne og aktionærerne, og i forhold til virksomhedens størrelse

vægtes de højest for de større virksomheder. Dette kan eventuelt skyldes, at de store virksomheder har flere og mere komplicerede informationssystemer, og dermed kender til vigtigheden af tilknyttede interne kontroller. I relation til "virksomhedens art" ligger långiverne og aktionæerne meget tæt på referencegruppen, hvorimod der i blandt virksomhederne er en større forskel. Heraf ses det, at de mindste virksomheder prioriterer "typen af indtægter" noget højere end de større virksomheder, og omvendt prioriterer de større virksomheder "virksomhedens strukturelle opbygning" noget højere end de mindre virksomheder. Dette kan således skyldes, at de små virksomheder er simple opbygget end de store og derfor ikke ser det på samme måde. Ved prioriteringen af "virksomhedens anvendte regnskabspraksis" ses der en forskel på regnskabsbrugerne, idet virksomhedslederne prioriterer denne faktor højere end hvad långiverne og aktionæerne gør det, heraf vurderes denne faktor højest af de større virksomheder. I forhold til skalavurderingen af de "branchespecifikke faktorer" ses det, at disse vurderes og prioriteres højest af långiverne og aktionæerne. Det kan yderligere ses, at de store virksomheder vurderer disse lavest, og dermed finder de ikke disse overvejelser for særligt betydelige i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. "Virksomhedens regnskabsbrugere" blev ved prioriteringsspørgsmålet ikke prioriteret særligt højt, og der var således ingen af regnskabsbruger-grupperne, der havde denne faktor med i den bedste halvdel. Billedet er dog et andet, når det kommer til skalavurderingsspørgsmålet, hvor stort set alle vurderer disse til, at have "nogen betydning" eller derover. Alt imens långiverne vurderer "virksomhedens låneforbindelser" som det mest betydelige, så vurderer de store virksomheder og aktionæerne "virksomhedens ejer og aktionærer" som det mest betydelige. Dette kommer nok ikke bag på mange, eftersom det omhandler netop disse grupper. De "reguleringsmæssige faktorer" viser samme billede som ved "virksomhedens anvendte regnskabspraksis", idet virksomhederne prioriterer disse faktorer højere end långiverne og aktionæerne. Ligeledes ses det, at de større virksomheder prioriterer dette højere end de mindre virksomheder. Dette kan skyldes, at de store virksomheder i højere grad oplever, hvilken indflydelse dette kan have på dem, end hvad tilfældet er for de mindre virksomheder. "Virksomhedens mål og strategier" bliver overraskende nok vurderet mindre betydeligt. De forskellige regnskabsbrugere afviger ikke meget fra referencegruppens vurdering og prioritering, dog synes aktionæerne at vurdere disse overvejelser en anelse højere end de øvrige regnskabsbrugere. Dette kan skyldes, at aktionæerne i høj grad investerer deres penge på baggrund af virksomhedernes mål og strategier for fremtiden. Den sidste og lavest prioriterede kategori er "samfundsøkonomiske faktorer". De udvalgte kvalitative overvejelser i denne kategori er i gennemsnit af alle regnskabsbrugerne, på nær af långiverne, vurderet til under fire. Desuden vurderer de store virksomheder, at "markedsøkonomiske konjunkturer" ikke skal have nogen særlig betydning i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighed, da de kun vurderer denne til 2,76. I en tid, hvor de samfundsøkonomiske konjunkturer ikke påvirker virksomhederne negativt, kan det være svært at se, hvilken betydning disse skal have i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Om respondenternes vurderinger vedrørende de "samfundsøkonomiske faktorer" ville være de samme i en krisetid kan der kun gisnes om.

Afslutningsvis kan det siges, at de interne faktorer i forhold til skalavurderingen er vurderet til 4,39 i gennemsnit, hvorimod de eksterne faktorer er vurderet til 3,93 i gennemsnit. Igen er forskellen mellem de interne og eksterne faktorer størst for virksomhedslederne, og mindst for långiverne og aktionæerne. Dette kan skyldes, at långiverne og aktionæerne i højere grad anskuer virksomhederne på et mere overordnet niveau, hvor virksomhedens interessenter og branche vægtes højere. Hvor om aldrig er så virker denne forskel noget mindre end ved prioriteringsspørgsmålet, hvilket kan skyldes at respondenterne

har valgfrihed til, at vurdere flere af de kvalitative overvejelser lige højt, eller det faktum at de får opstillet nogle konkrete kvalitative overvejelser inden for hver kategori.

Figur 24 – Oversigt over respondenternes gennemsnitlige prioritering og vurdering af de kvalitative faktorer inddelt i regnskabsbruger-grupper

		Referencegruppe		Långivere		Aktionærer		Virksomhedsledere (55 %)							
		(100 %)		(17 %)		(28 %)		Mikro		Små		Mellemstore		Store	
Kategori	Kvalitative overvejelser	Skala	Gns. rating	Skala	Gns. rating	Skala	Gns. rating	Skala	Gns. rating	Skala	Gns. rating	Skala	Gns. rating	Skala	Gns. rating
IK	Kendte fejl og svagheder i virksomhedens interne kontroller	5.08	3.1	5.09	3.24	4.89	3.25	5.06	3.09	5.32	3.02	5.39	2.86	5.22	2.91
	Virksomhedens informationssystemer og tilknyttede kontroller	4.71		4.85		4.68		4.34		4.81		5.02		4.87	
AR	Virksomhedens strukturelle opbygning	4.2	3.18	4.15	3.18	4.16	3.21	4.08	2.94	4.36	3.19	4.52	3.29	4.49	3.38
	Type af indtægtskilder, produkter eller tjenesteydelser	3.94		3.85		4.2		4.38		4.11		3.92		3.63	
PS	Virksomhedens ændrer regnskabspraksis	4.88	3.56	4.85	3.97	4.91	3.84	4.77	3.51	5.02	3.32	5	3.07	5.07	3.2
	Virksomhedens ændrer regnskabsmæssige skøn	4.49		4.42		4.39		4.38		4.62		4.69		4.63	
BF	Leverandører og kunders forhandlingsstyrke	3.8	4.7	4.24	4.33	3.89	4.2	3.87	4.82	3.9	5.21	3.68	5.14	3.43	5.2
	Markedet og konkurrencen, herunder rivalisering og efterspørgslen	3.69		3.64		4.39		4.01		3.84		3.18		3.06	
RB	Virksomhedens låneforbindelser, SKAT og kreditorer	4.75	5.11	5.42	5.12	4.77	4.68	4.67	5.6	4.52	5.46	4.73	5.22	4.65	4.91
	Virksomhedens ejere, aktionærer eller investorers forventninger	4.42		4.45		4.82		3.74		4.58		4.43		4.91	
RF	Lovgivning og regulering med indflydelse på virksomhedens drift	4.34	5.24	4.24	5.03	4.29	5.57	4.41	5.27	4.26	5.18	4.42	5.02	4.67	4.97
	Regeringspolitik som løbende påvirker virksomheden	3.57		3.85		3.61		3.61		3.42		3.45		3.35	
SM	Virksomhedens overordnede planer for fremtiden	4.01	5.4	4.12	5.39	4.41	5.34	3.77	5.48	4.2	5.22	3.87	5.55	3.66	5.49
	Forretningsmæssige risici ifm. udviklingen af nye produkter/ydelser	3.8		3.55		4.38		3.76		3.92		3.57		3.33	
SF	Lønniveau, renteniveauet og finansieringsmuligheder	3.69	5.71	4.21	5.73	3.93	5.91	3.45	5.29	3.78	5.4	3.45	5.85	3.26	5.94
	Markedsøkonomiske forhold/konjunkturer	3.15		3.3		3.43		3.03		3.12		3.16		2.76	
Anm.: BF = Branche faktorer, RP = Reguleringsmæssige faktorer, SF = Samfundsmæssige faktorer, RB = Regnskabsbrugere, AR = Virksomhedens art, SM = Strategier og mål, IK = Interne kontroller, PS = Anvendt regnskabspraksis og skøn															

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

5.7 Delkonklusion

Om regnskabsbrugernes kendskab til væsentlighed kan det konkluderes, at typen af regnskabsbrugeren har en betydning i forhold til kendskabet. Långiverne har det største kendskab til begrebet, herefter kommer virksomhedslederne og til sidst kommer aktionærerne. Det viser sig ligeledes, at virksomhedens størrelse har indflydelse på kendskabet, idet kendskabet til væsentlighed vokser i takt med virksomhedens størrelse. Endvidere viser det sig, at alderen har en betydning for kendskabet til væsentlighedsbegrebet. Den yngste aldersgruppe har det mindste kendskab, og det største kendskab til begrebet ligger i aldersgruppen 40-49 år, dog er kendskabet generelt jævnt højt fra alderen 40 år og op efter. Yderligere kan det konkluderes, at respondenternes uddannelsesniveau har en afgørende betydning for kendskabet til væsentlighed. Det viser sig at de respondenter, der har et lavt uddannelsesniveau har mindst kendskab til begrebet, og at de respondenter, der har gennemført en mellemlang eller lang videregående uddannelse har det største kendskab til væsentlighed. Dette bakkes ligeledes op af det faktum, at respondenterne hovedsageligt opnår deres kendskab til væsentlighedsbegrebet igennem deres uddannelse eller revisor.

Det kan på baggrund af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen konkluderes, at 79 % af respondenterne ønsker en bibeholdelse af de kvantitative benchmarks indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Det viser sig yderligere, at typen af regnskabsbruger og deres kendskab til væsentlighedsbegrebet har betydelig indflydelse på deres holdning til de kvantitative faktorer, eftersom hele 88 % af respondenterne med kendskab til væsentlighedsbegrebet synes de kvantitative faktorer skal have en indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Når respondenterne bliver bedt om, at vurdere de kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsintervaller er tendensen, at de skal forblive på deres nuværende niveau. Det kan dog konkluderes, at långiverne i højere grad end de andre regnskabsbruger-grupper ønsker en nedjustering af de nuværende procentsatser. Ydermere kan det konkluderes, at omkring 36 % til 37 % af respondenterne er neutrale over for hvilket niveau procentsatsintervallerne skal være på.

Hvad angår de kvalitative faktorerers indflydelse på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, kan det konkluderes, at 88 % af respondenterne synes disse skal have indvirkning herpå. Når respondenterne bliver tvunget til, at prioritere mellem hvilke kvalitative faktorer, der bør have mest indflydelse på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, så er tendensen at virksomhedens interne faktorer prioriteres højest. De højest rangerede faktorer er "virksomhedens art" og "virksomhedens interne kontroller", hvorimod den lavest rangerede faktor er "samfundsøkonomiske faktorer". Konklusionerne skal dog genovervejes en smule, efter respondenternes vurdering af de underliggende kvalitative overvejelser. Når respondenterne frit kan vurdere, hvilken betydning de forskellige kvalitative overvejelser bør have, er tendensen stadig at virksomhedens interne faktorer vurderes højest, dog ikke med samme margin som ved prioriteringen. Det kan yderligere konkluderes, at "virksomhedens interne kontroller" igen vurderes højest, men også "virksomhedens regnskabspraksis" og "virksomhedens regnskabsbrugere" bliver vurderet højt af især de store virksomheder. Afslutningsvis kan det konkluderes, at respondenterne mener de "samfundsøkonomiske faktorer" skal have en meget lille betydning i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet.

Kapitel 6 - Fyldestgørende eller behov for andre tiltag?

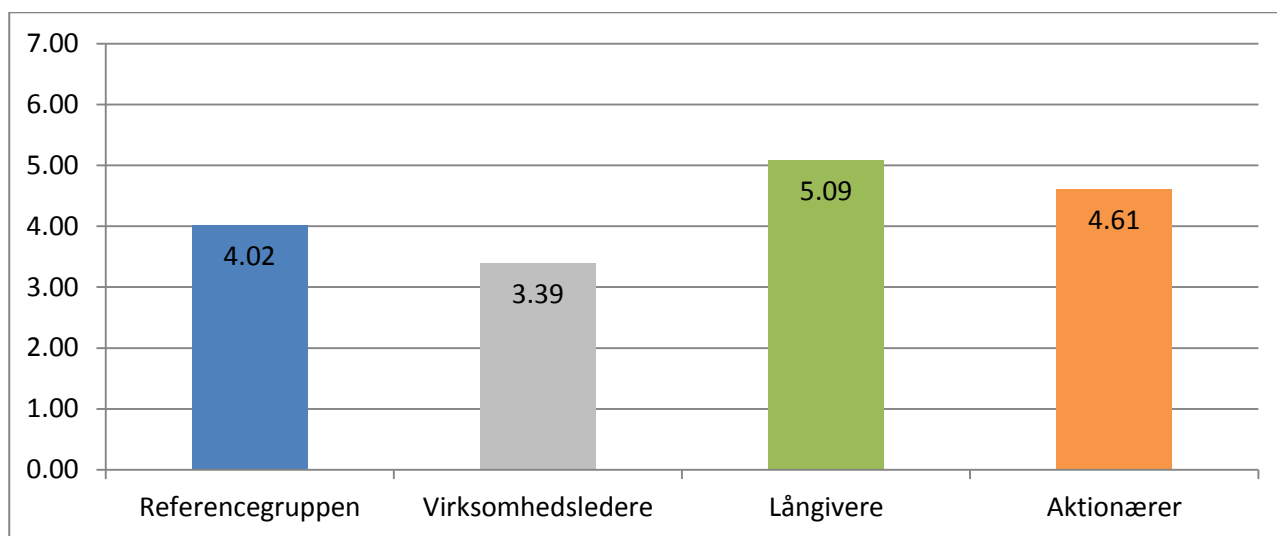
Dette afsnit handler om, hvordan respondenterne ser på de foranstaltninger, i form af "andre tiltag" som afhandlingen har opsat med henblik på, at mindske forventningskløften og forbedre væsentlighedsbegrebet. Der vil være en diskussion af regnskabsbrugernes grunde til, at ville implementere disse tiltag eller ej. Dette vil således bidrage til forståelsen af, hvordan regnskabsbrugerne opfatter væsentlighedsbegrebet, og se om der eksisterer eventuelle ønsker og behov fra regnskabsbrugernes side.

Resultaterne i dette afsnit er blevet udarbejdet på baggrund af, at respondenterne blev bedt om at vurdere tre forskellige udsagn omkring tiltag, der kunne bidrage til at mindske forventningskløften og forbedre væsentlighedsbegrebet. Respondenterne blev bedt om, at vurdere udsagnene på en skala fra 1 "Meget uenig" til 7 "Meget Enig".

6.1 Vurdering af udsagnet "Alle fejl og mangler der opdages under revisionen bør rettes..."

I figur 25 nedenfor er den gennemsnitlige fordeling af respondenternes besvarelser, for både referencegruppen og for de tre typer af regnskabsbrugere. Som det ses er der ikke enighed på tværs af referencegruppen.

Figur 25 – Gennemsnitlig fordeling af regnskabsbrugernes besvarelse af spørgsmålet "Alle fejl og mangler der opdages under revisionen bør rettes, både dem som er væsentlige og dem som ikke er væsentlige".

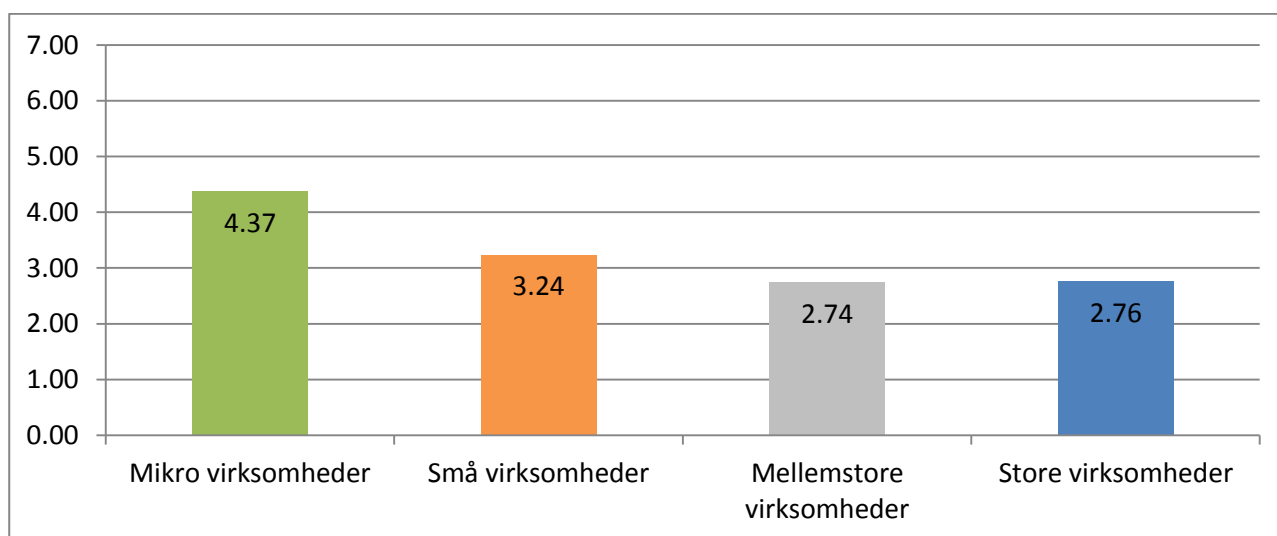
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Resultaterne viser, at gennemsnittet for referencegruppen er på 4,02, hvilket svarer til "neutral" på skalaen. Dette er dog ikke tilfældet for de enkelte grupper af regnskabsbrugere. De mest positive over for dette udsagn er långiverne, som gennemsnitlig vurderer udsagnet til 5,09, hvilket er en smule over "delvis enig". De næst mest positive er aktionærerne som vurderer udsagnet til 4,61, hvilket betyder at de befinder sig et sted imellem "neutral" og "delvis enig". Virksomhedslederne er den eneste gruppe af regnskabsbrugere, der er negative over for dette udsagn, og vurderer det i gennemsnit til 3,39.

Der er således flere aspekter i dette udsagn, som kan påvirke de enkelte respondenter. Der kan eksempelvis være tale om, at regnskabsbrugernes har en bestemt forståelse for og opfattelse af, hvad der kan forventes af revisor ved revisionens udførelse. Denne forståelse er ikke altid i overensstemmelse med, hvad der i virkeligheden kan forventes, hvilket kan medføre at en mulig forventningskløft kan opstå mellem revisor og regnskabsbrugere jf. afsnit 2.3.4. Desuden kan udsagnet have en stærk subjektiv appel på nogle af respondenterne, da det at rette fejl og mangler kan være et rent principielt spørgsmål for dem.

Endvidere har de forskellige typer af regnskabsbrugere hver deres dagsorden, idet de hver især ønsker at maksimere alle omstændigheder til egen fortjeneste jf. afsnit 2.1.1. Regnskabsbrugere har derfor ikke samme rationale i forhold til udsagnet. For långiverne og aktionærerne handler det om, at sikre de får deres lån og investeringer betalt tilbage med en fortjeneste. Færre fejl og mangler i regnskabet vil alt andet lige højne troværdigheden til regnskabet, også selvom disse ikke påvirker det overordnede billede af regnskabet. Långiverne og aktionærerne har dermed incitament til, at ville have disse fejl og mangler rettet. Virksomhedsledernes rationale er et andet, idet de i højere grad foretager deres valg ud fra et cost-benefit-perspektiv. Eftersom de uvæsentlige fejl og mangler ikke påvirker det overordnede billede af virksomhedens regnskab, hvorfor skulle de så gide, at bruge penge på at få disse rettet. Ydermere ses der en signifikant forskel i besvarelserne, i forhold til virksomhedernes størrelser, hvilket fremgår af nedenstående figur.

Figur 26 – Gennemsnitlig fordeling ift. virksomhedsstørrelserne af besvarelserne af spørgsmålet ”Alle fejl og mangler der opdages under revisionen bør rettes, både dem som er væsentlige og dem som ikke er væsentlige”.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Med en gennemsnitlig vurdering på 4,37 er mikro virksomhederne de eneste indenfor gruppen af virksomhedsledere, der vurderer dette udsagn over "neutral". Der kan være flere årsager til dette, men en af dem kunne være, at der som vist i afsnit 5.1 er 34 % af respondenterne i denne gruppe, der ikke har kendskab til væsentlighedsbegrebet. En anden årsag kunne være, at det for disse virksomheder ikke ville være særligt omkostningstungt, at foretage disse rettelser. Endvidere kan det faktum, at hele 37 % af virksomhederne i denne kategori ikke får foretaget revision også være afgørende for deres vurdering af udsagnet. Vurderingerne for de resterende virksomhedsstørrelser ligger mellem 2,74 og 3,24, hvilket er lige

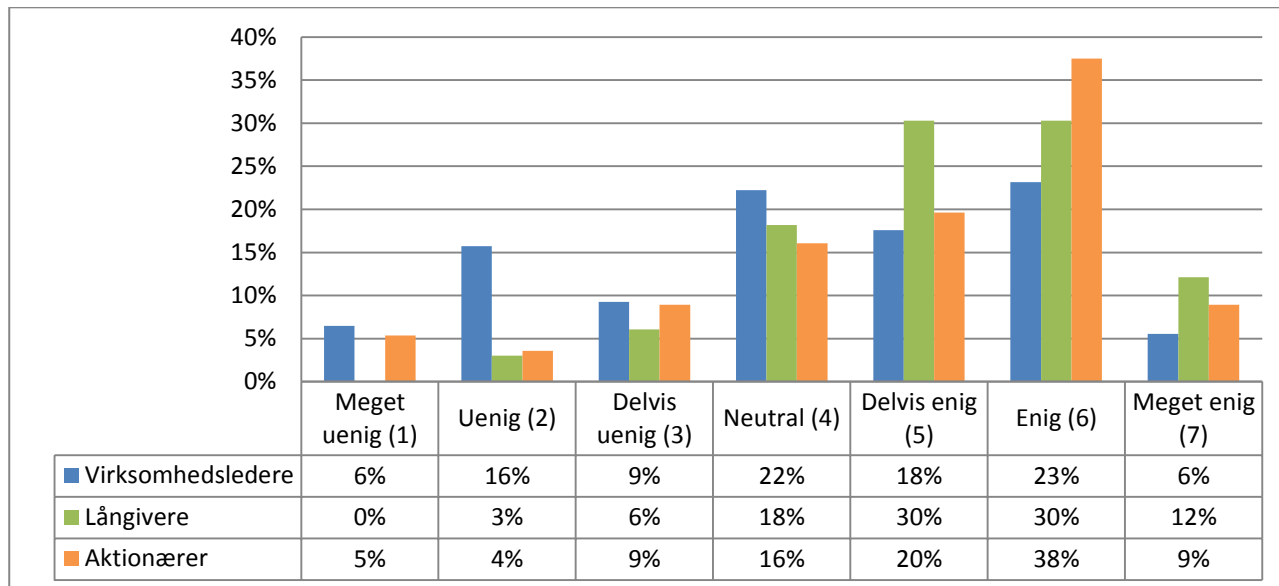
omkring "delvis uenig". Resultaterne viser således, at jo større virksomheden er, jo mindre går de ind for, at uvæsentlige fejl og mangler skal rettes.

De samlede resultater for hele referencegruppen giver ikke et entydigt svar på spørgsmålet om, hvorvidt respondenterne gerne vil implementere dette udsagn. Resultaterne svinger tilmed meget i forhold til de forskellige grupper af regnskabsbrugere. Selvom 59 % af respondenterne besvarer udsagnet med svarmulighederne 4-7, så er det langt fra nok til, at kunne konkludere at respondenterne er enige i denne foranstaltning, men en mulig forventningskløft lurar.

6.2 Vurdering af udsagnet "Der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer..."

I de revisionsstandards, som eksisterer i øjeblikket, figurerer der næsten ingen forskrifter for, hvordan de kvantitative væsentlighedstærskler bestemmes. En måde hvorpå denne problematik kan afhjælpes, er ved at indføre nye ensartet retningslinjer med bestemte kvantitative væsentlighedstærskler. I spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne derfor spurgt om, hvorvidt de var enige eller uenige i udsagnet omkring, der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer. 76 % af respondenterne besvarede dette udsagn med svarmulighederne fra 4-7 på vurderingsskalaen. I figuren nedenfor er den procentvise fordeling af de forskellige regnskabsbrugeres besvarelser vist.

Figur 27 – Procentvis fordeling af de forskellige grupper af regnskabsbrugeres besvarelser på spørgsmålet "Der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer..."

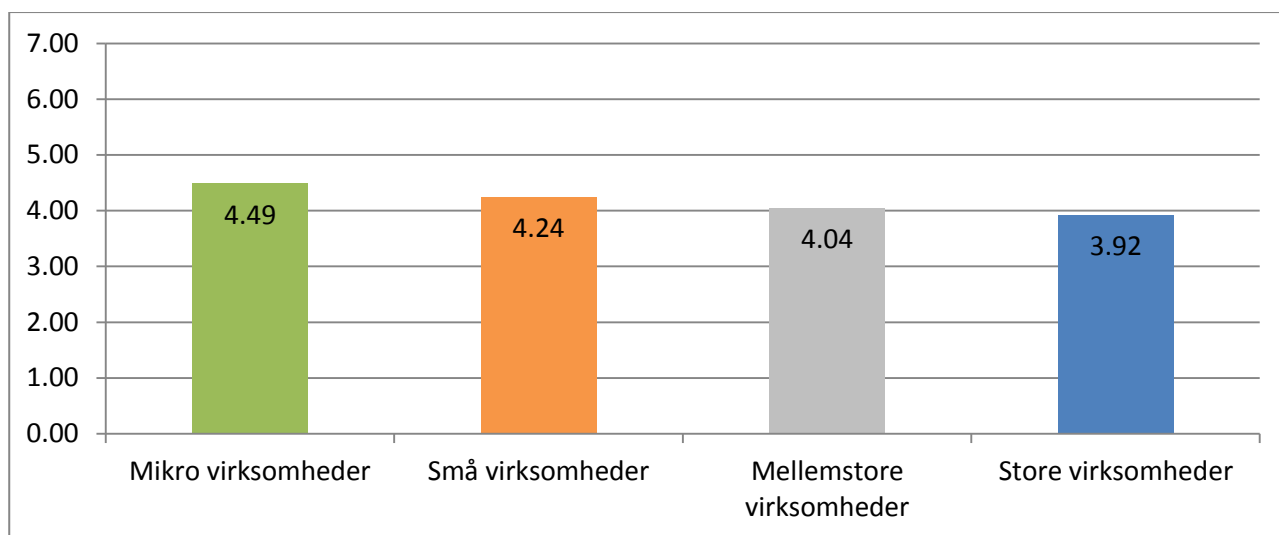
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Tallene i figuren viser, at flertallet af respondenterne er positive stemte over for dette udsagn. Endvidere ses der en forskel på de forskellige grupper af regnskabsbrugere. Ligesom forrige udsagn er långiverne og aktionærerne igen er de mest positive over for dette udsagn, hvorimod virksomhedslederne ikke er lige så begejstrede. Der er således hele 67 % til 72 % af långiverne og aktionærerne der besvarer udsagnet med svarmulighederne 5-7, og kun 9 % til 18 % er decideret imod udsagnet (svarmulighed 1-3). Derimod er der

mere splittelse blandt virksomhedslederne, hvor 31 % af besvarelsene ligger på under 4 på svarskaalen, og 47 % besvarer udsagnet med svarmulighederne 5-7. Resultaterne kunne tyde på, at der specielt for långiverne og aktionærernes side er et ønske om en universal vejledning med klarere retningslinjer, som ville kunne give dem større gennemsigthed og sammenligningsgrundlag i forhold til revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet.

I relation til virksomhedernes størrelser, så ses der ved dette udsagn ikke en lige så tydelig forskel, som ved foregående udsagn. Resultaterne i figuren nedenfor viser dog alligevel en klar tendens, idet virksomhederne synes mindre om udsagnet jo større virksomheden er. Mikro virksomhederne er igen de mest positive og vurderer i gennemsnit udsagnet til 4,49, herefter kommer de små virksomheder med et gennemsnit på 4,24 og til slut vurderer de mellemstore og store virksomheder udsagnet til mellem 3,92 og 4,04. Eftersom denne forskel er forholdsvis lille kan det være svært, at sige noget endeligt om dette, men der er ingen tvivl om, at kendskabet til væsentlighedsbegrebet igen spiller en rolle i forhold til respondenternes besvarelser.

Figur 28 – Gennemsnitlig fordeling ift. virksomhedsstørrelserne af besvarelsene på spørgsmålet "Der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer..."

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Der findes således både argumenter, der taler for og imod dette udsagn. En universal vejledning vil for mange regnskabsbrugere skabe større klarhed og gennemsigthed. Afhandlingen vurderer, at mange af regnskabsbrugerne vurderer dette udsagn højt, fordi en universal vejledning vil gøre væsentlighedsbegrebet mere klart gennemskueligt for både regnskabsbrugerne såvel som for revisorerne. Endvidere vil mange af de regnskabsbrugere der har vurderet udsagnet lavt argumentere for, at revisor ved bedst og er i stand til, at foretage den korrekte vurdering på baggrund af sin professionelle dømmekraft og faglige viden. Ydermere vil regnskabsbrugerne der er positive over for dette udsagn mene, at en forøgelse af ensartetheden blandt revisorerne ved fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet, vil medføre en forøget ensartethed blandt årsregnskaberne, og dermed også sammenligneligheden. Kritikerne vil derimod mene, at på trods af denne ensartethed af de kvantitative vurderinger af væsentligheden, så vil retningslinjerne stadig efterlade plads til, at revisor kan foretage sin faglige vurdering. Udover ensartetheden vil en universal vejledning også øge objektiviteten ved fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, hvilket vil øge

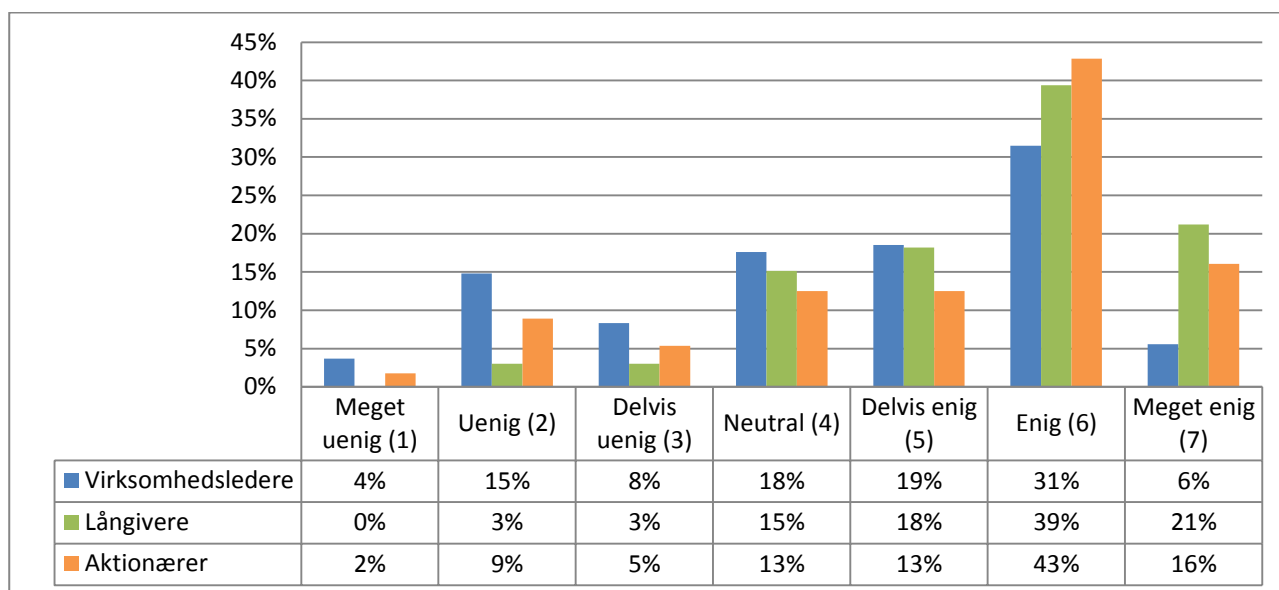
pålideligheden af årsregnskabet for nogle regnskabsbrugere. Modargumentet til dette vil være, at nogle ting bare er umulige at nedskrive i nogle regler og vejledninger. Her tænkes der eksempelvis på forskellene i de forskellige virksomheders brancher og markeder, samt virksomhedernes forskellige størrelser. Det ville være svært, at lave ens regler for alle typer af virksomheder uden, at vejledningen bliver alt for lang og skal tage hensyn til alt for mange ting.

Der er både gyldige argumenter for og imod dette udsagn, men tendensen viser at flertallet af respondenterne går ind for dette udsagn, idet mere end tre ud af fire vurderer udsagnet til, at være over 4 på vurderingsskalaen. Da flertallet af respondenterne foretrækker nogle klarere og måske mere objektive retningslinjer kan det konkluderes, at de eksisterende revisionsstandarder ikke er klare nok for respondenterne, og at der dermed eksisterer en forventningskløft i form af præstationskløften og rimelighedskløften jf. afsnit 2.3.4. På den anden side findes der også argumenter for, at revisors præstation vil blive mangelfuld, hvis revisors professionelle dømmekraft og faglige vurdering bliver undermineret, idet netop dette er helt centralt i vurderingen af fastlæggelsen af væsentlighed ved revision af årsregnskaber jf. afsnit 2.2 og 2.3.

6.3 Vurdering af udsagnet *"Væsentlighedsniveauet som revisor anvender [...] bør offentliggøres..."*

Selvom det i øjeblikket ikke er et krav, at offentliggøre revisors anvendte væsentlighedsniveau i revisionspåtegningen (ISA 700 (ajourført), 2015), så ville afhandlingen undersøge om der trods dette eksisterede et behov herfor. Respondenterne blev bedt om, at tage stilling til udsagnet herom, og vurdere det på en skala fra 1 "meget uenig" til 7 "meget enig". Hele 80 % af respondenterne besvarede dette udsagn med svarmulighederne 4-7 på vurderingsskalaen. Resultaterne af de forskellige regnskabsbrugeres besvarelser fremgår endvidere af nedenstående figur.

Figur 29 – Procentvis fordeling af de forskellige grupper af regnskabsbrugeres besvarelser på spørgsmålet "Væsentlighedsniveauet som revisor anvender ved revision af årsregnskabet som helhed, bør offentliggøres i revisors påtegning..."

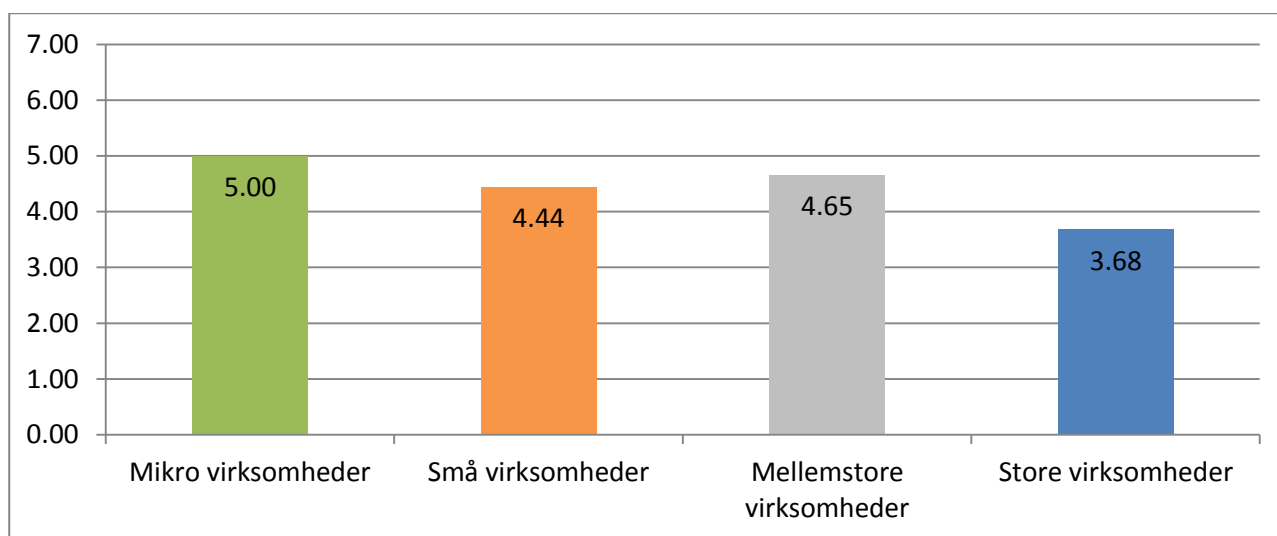
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Resultaterne i ovenstående figur viser, at størstedelen af respondenterne i overvejende grad er positive over for dette udsagn. Igen er der dog en forskel på de forskellige grupper af regnskabsbrugere. Långiverne er klart den mest positive gruppe over for dette udsagn, idet hele 94 % vurderer udsagnet til at være mellem 4-7 på svarskalaen. Den næst mest positive gruppe af regnskabsbrugere er aktionærerne, som i gennemsnit vurderer udsagnet til 5,18, heraf har hele 84 % af denne gruppe vurderet udsagnet til mellem 4-7 på svarskalaen. Den mindst positive gruppe af regnskabsbrugere over for dette udsagn er virksomhedslederne. Her vurderer 27 % (svarmulighed 1-3) at det ville være en dårlig ide, at offentliggøre revisors anvendte væsentlighedsniveau. Omvendt vurderer 56 % af virksomhedslederne, at de går ind for en offentliggørelse af væsentlighedsniveauet, og 18 % er neutrale over for udsagnet. Der ses hermed et stort ønske om offentliggørelse af væsentlighedsniveauet fra specielt långiverne og aktionærernes side, hvilket også tilfældet i EU-kommissionens høring af interessenterne (EU-Kommissionen, 2011b). Endvidere er størstedelen af virksomhedslederne også positive over for dette udsagn.

Regnskabsbrugerne kan ved en eventuel offentliggørelse af væsentlighedsniveauet selv vurdere om, hvorvidt det anvendte niveau vurderes væsentligt for den enkelte regnskabsbruger. Ligeledes vil en offentliggørelse af væsentlighedsniveauet kunne medføre en forøgelse af regnskabsbrugernes forståelse for regnskabet, og herigennem være medvirkende til, at mindske forventningskløften imellem regnskaberne og revisor. Forståelsen vil højnes ved, at synliggøre det væsentlighedsniveau som revisor anvender, og dermed tydeliggøre over for regnskabsbrugerne, at revisor ikke gennemgår alle transaktioner fuldstændig. Dog vil en eventuel offentliggørelse af væsentlighedsniveauet give regnskabsbrugerne den formodning, at væsentlighedsniveauet kan sammenlignes direkte på tværs af virksomheder. Der er herved risiko for, at regnskabsbrugerne vil benytte væsentlighedsniveauet som et kvantitativt komparativt grundlag selvom der ligeledes foreligger nogle kvalitative faktorer og overvejelser bag den samlede vurdering.

I relation til virksomhedernes størrelser, så viser resultaterne i nedenstående figur, at der er stor uenighed blandt virksomhedslederne. Virksomhedsledernes gennemsnitlige vurdering af dette udsagn spreder sig fra 3,68 til 5,00. Der danner sig tre grupperinger, hvoraf mikro virksomhederne er de mest positive, herefter kommer de små og mellemstore virksomheder med en gennemsnitlig rangering på 4,44 til 4,65, og til slut de store virksomheder, der kun vurderer udsagnet til 3,68 i gennemsnit. Der kan således ligge forskellige ting til grund for dette, men nogle af problemstillingerne vil uundgåelig være konkurrenceparameteret og meromkostningerne.

Figur 30 – Gennemsnitlig fordeling ift. virksomhedsstørrelserne af besvarelserne på spørgsmålet "Væsentlighedsniveauet som revisor anvender ved revision af årsregnskabet som helhed, bør offentliggøres i revisors påtegning..."

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Der kan argumenteres for, at det er en god ide at offentliggøre revisors anvendte væsentlighedsniveau i relation til, at eliminere revisors villighed til at påtage sig risiko i forhold til fastsættelsen. Det antages dermed, at revisor er villig til at pådrage sig en risiko ved, at fastsætte væsentlighedsniveauet for højt, for herigennem at kunne aflevere et mere attraktivt tilbud på den samlede revisionsydelse til virksomheden. Omvendt vil en offentliggørelse af væsentlighedsniveauet kunne risikere, at blive et forhandlingspunkt imellem virksomheden og revisor. Endvidere kan virksomheden have interesse i, at det offentliggjorte væsentlighedsniveau er lavt, og samtidig insistere på at revisionshonoraret forbliver det samme. Virksomhedens interesse i at have et lavt væsentlighedsniveau kan forklares ved, at regnskabs anseelse og sikkerhed øges. Revisor vil således have et ønske om, at væsentlighedsniveauet er så højt som muligt ud fra en lønsomhedsbetragtning. Ydermere kan offentliggørelsen af væsentlighedsniveauet føre til, at ledelsen vil argumentere for, at et højere væsentlighedsniveau skal medføre en billigere revisionsydelse, da der ofte er behov for mindre revisionsbevis herom. Kravet om at offentliggøre revisors anvendte væsentlighedsniveau kan desuden føre til meromkostninger. Det må forudsættes, at en sådan ændring af revisors påtegning vil betyde større arbejde i måden hvorpå revisor skal formulere sig, idet man går fra en standardiseret formulering til en mere virksomhedskaraktéristisk formulering, og derfor flere omkostninger. Denne meromkostning vil være til ulempe for virksomhedslederne, som ligeledes ikke har haft et ønske om offentliggørelsen (EU-Kommissionen, 2011b). Almindeligvis er det revisors faglige vurdering, der ligger til grund for fastsættelsen af det pågældende væsentlighedsniveau, hvilket ligeledes er

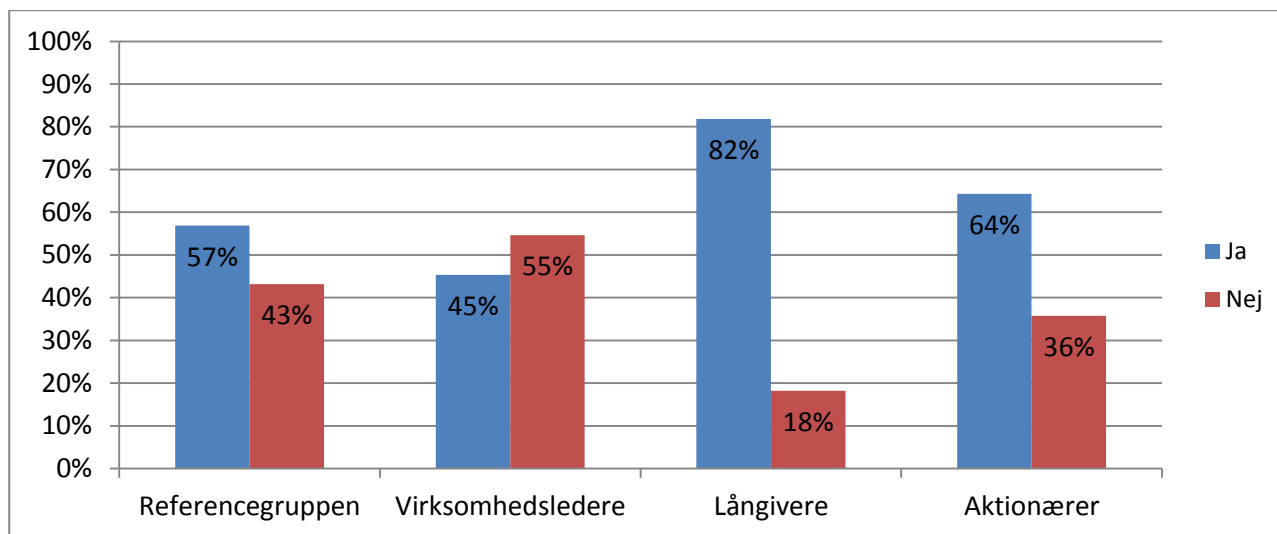
forbeholdt det enkelte revisionsfirma. De forudsætninger og overvejelser, som ligger til grund herfor kan betragtes som følsomme oplysninger. Det kan eksempelvis være oplysninger om virksomhedsspecifikke krav fra kreditinstitutter, der potentielt kan skade virksomheden ved en eventuel offentliggørelse heraf. Dog skal det nævnes, at revisor er underlagt tavshedspligt, hvilket betyder at en offentliggørelse af sådanne oplysninger ikke må være til gene for virksomheden.

Det større arbejde som revisor helt sikkert vil få i forbindelse med offentliggørelsen af væsentlighedsniveauet udspringer i den kompleksitet som fastsættelsen af væsentlighedsniveauet har. Det kan være svært, at forklare og konkretisere de antagelser revisor har gjort sig i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet på en tilfredsstillende og overskuelig måde over for regnskabsbrugerne. Der er hermed en risiko for, at revisionspåtegningen bliver mere uoverskuelig og kompleks end hidtil, og at oplysningerne om væsentlighedsniveauet kan have medindflydelse på, at regnskabsbrugerne foretager nogle implicite konstateringer om væsentlighedsniveauet. En offentliggørelse af væsentlighedsniveauet, vil derfor ikke nødvendigvis give regnskabsbrugerne den forståelse af de bagvedliggende faktorer og overvejelser som revisor har foretaget sig, i tilfælde af at det ikke er de begrundede oplysninger, men kun det beløbsmæssige væsentlighedsniveau. Det vurderes ligeledes sandsynligt, at en offentliggørelse vil have en påvirkning på selve væsentlighedsniveauet. Et forholdsvis højt væsentlighedsniveau kan for virksomhederne signalere, at revisor har vurderet deres organisation, som værende stabil og sund. Her tænkes der bl.a. på virksomhedens regnskabsmæssige oplysninger, interne kontroller og ledelsens integritet med videre. Forudsat at væsentlighedsniveauet bliver offentliggjort i revisionspåtegningen, så er der sandsynlighed for, at væsentlighedsniveauet kan blive et fokuspunkt vedrørende eventuelle uenigheder omkring årsregnskabet. Omvendt var hensigten ved offentliggørelsen større gennemsigtighed og formindskelse af forventningskløften, som netop var baggrund for de forslag EU-kommissionen fremlagde. Dette vil alt andet lige påvirke selve væsentlighedsniveauet som bliver offentliggjort, idet revisor i højere grad end før skal stå til ansvar for det vurderede væsentlighedsniveau. Der kan således argumenteres for, at revisor vil blive stimuleret til, at gøre det endnu bedre.

Ligesom ved foregående udsagn er der både gyldige argumenter for og imod en offentliggørelse af væsentlighedsniveauet. Resultater viser dog, at størstedelen af respondenterne er positive over for dette udsagn, hvilket indikerer at respondenterne ønsker at blive orienteret om revisors anvendte væsentlighedsniveau. Der foreligger således en kommunikationskløft, som kan løses ved, at justere de eksisterende revisionsstandarder.

I forlængelse af spørgsmålet om, hvorvidt respondenternes ønskede at revisors anvendte væsentlighedsniveau skulle offentliggøres, blev de spurgt om de kunne finde på, at anvende andre virksomheders væsentlighedsniveau. I nedenstående figur fremgår det, at 57 % respondenterne kunne finde på at anvende en anden virksomheds offentliggjorte væsentlighedsniveau.

Figur 31 – Gennemsnitlig fordeling af de forskellige grupper af regnskabsbrugeres besvarelser på spørgsmålet "Kunne du/I finde på, at anvende andre virksomheders væsentlighedsniveau, hvis det blev offentliggjort i revisors påtegning?"

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse foretaget i april 2017

Hovedparten af de respondenter, der går ind for offentliggørelsen af væsentlighedsniveauet er således også dem, der ville anvende det, hvis de havde muligheden for det. Långivernes og aktionærernes vurdering af udsagnet, stemmer meget godt overens med deres tilkendegivelse i relation til dette spørgsmål. Resultaterne viser, at det er virksomhedslederne, der i mindre grad kunne finde på at anvende væsentlighedsniveauet, selvom over halvdelen af denne gruppe af regnskabsbrugere tilkendegav, at de var positive over for udsagnet. Trods mikro virksomhedernes store tilkendegivelse i forhold til udsagnet er det i overvejende grad dem, som ikke kunne finde på at anvende offentliggjorte væsentlighedsniveauer, idet kun 43 % svarer "ja" til spørgsmålet.

6.4 Delkonklusion

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsens resultater kan det konkluderes, at respondenterne ikke ønsker at alle væsentlige som uvæsentlige fejl og mangler, som opdages under revisionen skal rettes. Selvom 59 % af respondenterne tilkendegiver en vis positivitet over for udsagnet, så er tilslutningen stadig for lille til, at kunne konkludere, at der er et ønske om at få foretaget en ændring heraf. Det kan dog yderligere konkluderes, at en mulig forventningskløft lur, eftersom respondenternes tilkendegivelser ikke giver noget entydigt svar.

Resultaterne viser yderligere, at respondenterne i overvejende grad er positive over for både en implementering af nogle klarere universelle retningslinjer i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, samt en offentliggørelse af det væsentlighedsniveau som revisors anvender ved revision af årsregnskabet som helhed. Det kan heraf konkluderes, at der eksisterer en forventningskløft i form af præstationskløften og rimelighedskløften, idet respondenterne efterspørger mere og bedre information omkring fastsættelsen af væsentlighedsniveauet.

Kapitel 7 - Konklusion og perspektivering

7.1 Konklusion

I forbindelse med revision af årsregnskaber skal revisor afgive en revisionspåtegning med høj grad af sikkerhed, som opnås ved, at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau. Revisor skal dog først vurdere, hvad der kan betragtes som væsentligt. Væsentligheden betinges af revisors forventninger og betragtninger til, hvornår en fejlinformation i regnskabet med rimelighed kan forventes, at have indvirkning på regnskabsbrugerens økonomiske beslutninger, som træffes på baggrund heraf. Derfor kan fastsættelsen af væsentlighed ikke anses for at være en mekanisk formel, men nødvendiggøre at revisor foretager faglige vurderinger. Fastsættelsen af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed tager som regel afsæt i et valgt benchmark, hvortil der benyttes en procentsats. Det valgte benchmark og dertilhørende procentsats bliver bestemt på baggrund af revisors faglige vurdering, og bør indbefatte kvantitative såvel som kvalitative faktorer. Ved udførelsen af selve revisionen benytter revisor et lavere væsentlighedsniveau end det, der benyttes ved regnskabet som helhed, hvilket har til formål at mindske risikoen for, at den samlede størrelse af uopdagede og ikke-korrigerede fejlinformationer.

Tidligere undersøgelser om væsentlighed har set på, hvordan revisorer og regnskabsbrugere fastsætter væsentlighed. Dette er blevet gjort igennem både spørgeskemaundersøgelser, arkivstudier og eksperimentale studier. Resultaterne viste at både kvantitative såvel som kvalitative faktorer havde indflydelse på fastsættelsen af væsentlighed. I relation til de kvantitative benchmarks og procentsatser så viste resultaterne, at der var forskel på hvordan regnskabsbrugere og revisorerne fastsatte væsentlighed, hvilket medførte en forventningskløft imellem parterne. De nyere studier viste dog, at denne forskel var blevet mindsket i årenes løb. Resultaterne viste, at kvalitative faktorer som eksempelvis branchens karakteristika, regnskabsbrugernes forventning og virksomhedens anvendte regnskabspraksis havde betydning for væsentlighedsniveauets fastsættelse. Yderligere viste undersøgelserne, at der igennem tiden har været forskellige problemstillinger og løsningsforslag i forhold til, at skabe en større gennemsigtighed og lighed i revisorernes fastlæggelse af væsentlighedsniveauet.

Det kan i relation til virksomhedernes og regnskabsbrugernes kendskab til væsentlighed konkluderes, at dette hovedsageligt opnås igennem uddannelse og virksomhedernes revisorer. Resultaterne viste at 79 % af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen havde kendskab til væsentlighedsbegrebet på forhånd. Yderligere viste resultaterne, at långiverne havde det største forhåndskendskab til begrebet og aktionærerne havde det mindste. Endvidere har virksomhedernes størrelse en betydning for kendskabet til væsentlighedsbegrebet, hvilket skyldes kravet til og behovet for revision. Ydermere kan det konkluderes, at respondenternes alder og uddannelsesniveau har en klar betydning for kendskabet til væsentlighed. Respondenternes kendskab er mindst for de yngste regnskabsbrugere og størst i 40 års alderen, hvorefter kendskabet forblev jævnt højt. Endeligt har uddannelsesniveauet en afgørende betydning, idet kendskabet for alvor først opstod ved de respondenter, der havde en mellemlang eller lang videregående uddannelse.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viste, at 79 % af respondenterne mente, at de kvantitative benchmark og dertilhørende procentsatser skulle have indvirkning på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Herudover viste resultaterne, at dette tal var noget højere (88 %) for de respondenter, der allerede havde kendskab til væsentlighedsbegrebet. I relation til samme spørgsmål om de kvalitative faktorer var resultatet her 88 % for de samlede respondenter og 90 % for respondenterne

med kendskab til begrebet. Det kan derfor konkluderes, at hovedparten af respondenterne ønsker en bibeholdelse af både de kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatser, samt de kvalitative faktorer. Yderligere viste resultaterne, at respondenterne er tilfredse med de nuværende benchmarks og dertilhørende procentsatser, da disse blev vurderet højest i forhold til en eventuel op- eller nedjustering af de nuværende procentsatser.

Afhandlingen konkluderede tidlige, hvilke forskellige kvalitative faktorer, der har indflydelse på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. I afhandlingens empiriske undersøgelse blev respondenterne derfor bedt om, at prioritere og vurdere hvilken indvirkning de forskellige kvalitative faktorer bør have på fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Resultaterne fra prioriteringen viser tydeligt, at virksomhedens interne faktorer er mest væsentlige, at have med i overvejelserne i forbindelse med fastsættelsen af væsentlig. Det var faktorer som virksomhedens art og interne kontroller, der blev prioriteret højest. En konklusion om, at de eksterne faktorer således ikke har nogen betydning må dog revurderes efter inddragelsen af respondenternes vurdering af de kvalitative overvejelser. Her viser resultaterne, at de interne faktorer stadig blev prioriteret højere end de eksterne, men forskellen var noget mindre. Resultaterne viser yderligere, at virksomhedens anvendte regnskabspraksis og virksomhedens regnskabsbrugere har stor betydning for respondenterne, samt at de "samfundsøkonomiske faktorer" havde klart mindst betydning. Herudover viser en konkret måling, at virksomhedernes størrelse en betydning i relation til vurderingen af de kvalitative overvejelser, da disse bliver vurderet forskelligt på tværs af virksomhedsstørrelserne.

Ud over hvordan de eksisterende kriterier matcher virksomhederne og regnskabsbrugernes behov fokuserede analysen på, hvilke andre tiltag der kunne forbedre væsentlighedsbegrebet, og hvordan respondenterne så på disse muligheder. Spørgekemaundersøgelsens resultater viser, at respondenterne ikke ønsker at alle væsentlige som uvæsentlige fejl og mangler, som opdages under revisionen skal rettes, idet respondenternes besvarelser ikke gav et entydigt svar, men var meget splittede. Ydermere viser resultaterne, at størstedelen af respondenterne er positive over for både en udarbejdelse af nogle klarere retningslinjer i relation til fastsættelsen af væsentlighedsniveauet, samt en offentliggørelse af det væsentlighedsniveau som revisors benytter ved revision af årsregnskabet som helhed. Det kan dermed konkluderes, at der eksisterer et behov for yderligere tiltag i forbindelse med, at forbedre væsentlighedsbegrebet. Respondenternes behov koncentrerer sig i særdeleshed om mangelfulde standarder og rimelighedskløften, hvilket også kaldes kommunikationskløften. Manglende kommunikation anses derfor, at være en væsentlig årsag til forventningskløften, idet resultaterne viser at respondenterne efterspørger klarere og ensartede retningslinjer samt en offentliggørelse heraf. Endeligt kan det konkluderes, at begge tiltag har sine udfordringer, idet væsentlighedsbegrebet er en kompliceret vurdering og ikke kan generaliseres lige så nemt, som det lyder. Afslutningsvis så tydeliggør afhandlingens resultater, at det er udslagsgivende for nøjagtige konklusioner om virksomhedernes og regnskabsbrugernes holdning til væsentlighed, hvem der spørges, hvordan der spørges og om der foretages specifikke målinger.

7.2 Perspektivering

Konklusionen om, at væsentlighedsbegrebet i sin nuværende form ikke opfylder alle regnskabsbrugernes behov, kan være relevant i forhold til en eventuel videreudvikling eller tilpasning af begrebet. Afhandlingen giver ingen entydige svar på, hvorfor de enkelte grupper af regnskabsbrugere mener som de gør, men bidrager med sammenligninger og tendenser i forbindelse med forståelsen og udviklingen af væsentlighedsbegrebet. Det vil i forlængelse heraf være interessant, at foretage yderligere undersøgelser.

Som det fremgår af afhandlingens konklusion så er den såkaldte kommunikationskløft en væsentlig årsag til den forventningskløft, der er imellem revisor og regnskabsbrugere. Det kunne derfor være spændende og relevant, at undersøge denne kløft nærmere, og se om den også eksisterer i andre sammenhænge af revisors arbejde.

Afhandlingen konkluderede yderligere, at de eksisterende kvantitative benchmarks og dertilhørende procentsatsintervaller generelt matchede de enkelte regnskabsbrugeres behov. Grundet spørgeskemaets omfang blev der dog ikke spurgt ind til enkelte benchmarks og procentsatser. Det vil derfor være interessant at afdække, hvorvidt disse enkeltvis matcher brugernes behov. Dette kunne eventuelt gøres i en eksperimentel undersøgelse af både revisorer og regnskabsbrugere, for at se om revisors faktiske anvendte benchmark og procentsatser er i overensstemmelse med regnskabsbrugernes behov.

Samtidig vil det være interessant at klarlægge, hvorvidt regnskabsbrugernes vurderede og prioriterede kvalitative faktorer reelt vægtes på samme måde og lige så højt af revisor. Dette kunne ligeledes afdækkes ved en empirisk eller eksperimentel undersøgelse af de forskellige grupper af regnskabsbrugere og revisorer.

Det anbefales yderligere, at undersøge de foranstaltninger og tiltag, som regnskabsbrugere foretrak, i forhold til fordele og ulemper for regnskabsbrugere generelt og i relation til design. Det vil hertil være interessant, at undersøge de enkelte foranstaltninger og tiltag ud fra de forskellige interessenter, herunder revisorer, regnskabsaflæggere, regnskabsbrugere og offentlige myndigheder. Denne afhandling havde ikke mulighed for dette grundet de begrænsede rammer og omfang. Endvidere kunne det være relevant at undersøges om der eksisterer yderligere tiltag, som kunne forbedre væsentlighedsbegrebet.

Ved en eventuel offentliggørelse af revisors benyttede væsentlighedsniveau kunne det være spændende, at undersøge om det påvirker regnskabsbrugernes økonomiske beslutninger, og om de enkelte grupper af regnskabsbrugere bliver påvirket forskelligt af offentliggørelsen, herunder eksempelvis aktionærer, kreditorer og långivere. Det kunne ligeledes analyseres empirisk, hvorvidt regnskabsbrugere er enige i revisors benyttede væsentlighedsniveau, herunder anvendte benchmark og procentsats, samt kvalitative overvejelser i forbindelse med fastsættelsen af væsentlighedsniveauet. Herigennem kunne det også undersøges, hvilke kvantitative og kvalitative faktorer der blev prioriteret højest af revisor, samt hvordan disse påvirkede det endelige væsentlighedsniveau.

Kapitel 8 - Oversigt over anvendte forkortelser

AICPA	American Institute of Certified Public Accountants
ESMA	European Securities and Markets Authority
FSR	Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, kendt som FSR - danske revisorer
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
IFAC	International Federation of Accountants
ISA	International Standard on Auditing
PCAOB	Public Company Accounting Oversight Board
US GAAS	United States Generally Accepted Auditing Standards

Kapitel 9 - Litteraturliste

- AICPA. (2014). *Substantive Differences Between the ISAs and US GAAS*. American Institute of Certified Public Accountants, Financial Reporting Center.
- Andersen, I. (2009). *Den skinbarlige virkelighed – vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne*. (4. Udg., 2. Oplag) Samfundslitteratur.
- Bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer, lov nr. 385 af 17/04/2013, med senere ændringer lov nr. 736 af 17/06/2016
- Bernstein, L. A. (1967). The concept of materiality. *The Accounting Review* 42(1): 86-95.
- Blokdijk, H., Drieenhuizen F., Simunic D. A. & Stein M. T. (2003). Factors Affecting Auditors' Assessments of Planning Materiality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 22(2): 297-307.
- Chewning Jr., E. G., Wheeler S. W. & Chan K. C. (1998). Evidence on Auditor and Investor Materiality Thresholds Resulting From Equity-For-Debt Swaps. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 17(1): 39-53.
- Corte, J. M. d., Garcia, F. J. M. & Laviada, A. F. (2010). Effective use of qualitative materiality factors: evidence from Spain. *Managerial Auditing Journal* 25(5): 458-483.
- Delanty, G. (2005). *Social Science* (2. udg.). Open University Press.
- DST - Danmarks Statistik. (2015). *RAS300: Beskæftigede (ultimo november) efter branche (DB07), socioøkonomisk status, alder og køn*. Lokaliseret den 10. maj 2017 på <http://www.statistikbanken.dk/ras300>
- Edgley, C. (2014). A genealogy of accounting materiality. *Critical Perspectives on Accounting* 25(3): 255-271.
- Eilifsen, A., Messier Jr. , W. F., Glover, S. M., & Prawitt, D. F. (2014). *Auditing & Assurance Services*. (3. udg.). McGraw-Hill Education.
- Eilifsen, A. & Messier Jr., W. F. (2015). Materiality Guidance of the Major Public Accounting Firms. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 34(2): 3-26.
- Elkjær, B. (2017). *Analyse af kvinder i topledelse: Sådan har vi gjort*. Lokaliseret den 10. maj 2017 på <http://www.dr.dk/nyheder/indland/analyse-af-kvinder-i-topledelse-saadan-har-vi-gjort>
- Elling, J. O. (2014). *Finansiell rapportering*. (3 udg., 2. oplag). Gjellerup.
- Elm-Larsen, R. & Wallace, W. A. *Revision I agentteoretisk belysning*. I Revision: Funktion og Vision s. 211-238. Hentet fra materialesamling i revision 1 (2010). Cand.merc.aud, Institut for Regnskab og Revision.
- Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. (2008). *Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers erklæringer*.
- ESMA. (2013). *Feedback Statement, considerations of materiality in financial reporting*. European Securities and Markets Authority.

- EU-Kommissionen. (2010). *Grønbog - Revisionspolitik: Læren af krisen*. EU-Kommissionen.
- EU-Kommissionen. (2011a). *SEC(2011) 1385 - Executive summary of the impact assessment*. EU-Kommissionen.
- EU-Kommissionen. (2011b). *Summary of Responses Green Paper, Audit Policy: Lessons from the crisis*. EU-Kommissionen.
- Firth, M. (1979). Consensus views and judgment models in materiality decisions. *Accounting, Organizations and Society* 4(4): 283-295.
- Fisher, M. H. (1990). The Effects of Reporting Auditor Materiality Levels Publicly, Privately, or Not at All in Experimental Markets Setting. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 9(1990 Supplement): 184-224.
- Fondbrådet. (2008). *Fondbrådets generelle overvejelser og afvejninger ved vurdering af væsentlighed i forbindelse med regnskabskontrol*. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.
- FSR - danske revisorer. (2009). *Finanskrisen øger fokus på værdien af revision*. Lokaliseret den 25. april 2017 på <http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Nyheder/Nyheder%202009/Finanskrisen%20oeger%20fokus%20paa%20vaerdien%20af%20revision>
- FSR - danske revisorer. (2014). *Hvem står på mål for årsregnskabet?*. Revision og årsregnskaber. (3 udg.)
- Guba, E. G. (1990). *The Paradigm Dialog*. (1. udg.). Sage Publications.
- Holstrum, G. L. & Messier Jr., F. W. (1982). A Review and Integration of Empirical Research on Materiality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 2(1): 45-63.
- IAASB. (2009). *ISA 200 - Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med Internationale Standarder om Revision*.
- IAASB. (2009). *ISA 240 - Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskabet*.
- IAASB. (2013). *ISA 315 (ajourført) - Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser*.
- IAASB. (2009). *ISA 320 - Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision*.
- IAASB. (2009). *ISA 330 - Revisors reaktion på vurderede risici*.
- IAASB. (2009). *ISA 450 - Vurdering af fejlinformationer konstateret under revisionen*.
- IAASB. (2015). *ISA 700 (ajourført) - Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab*.
- IAASB. (2011). *Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change*. IFAC.
- IAASB. (2013). *Reporting on audited financial statements: proposed new and revised international standards on auditing (ISAs)*. International Auditing and Assurance Standards Board.

- Iskandar, T.M. & Iselin, E.R. (1999). A review of materiality research. *Accounting Forum* 23(3): 209-239.
- Jepsen, C. (2012). *Vejen ud af forventingskløften: Kommunikation og handling*. FSR - danske revisorer.
- Keune, M. B. & Johnstone, K. M. (2012). Materiality Judgments and the Resolution of Detected Misstatements: The Role of Managers, Auditors, and Audit Committees. *The Accounting Review* 87(5): 1641-1677.
- Kristensen, R. H. (2015) Judgment in an auditor's materiality assessments. *Danish Journal of Management & Business* (2).
- Krogstad, J. L., Ettenson R. T. & Shanteau J. (1984). Context and Experience in Auditors' Materiality Judgments. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 4(1): 54-73.
- Kuhn, T. (1973). *Videnskabens revolutioner*. (2. udg.). Fremad, Copenhagen.
- Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (revisorloven), lov nr. 468 af 17/06/2008, med senere ændringer lov nr. 1167 af 09/09/2016.
- Messier Jr., W. F., Martinov-Bennie N. & Eilifsen A. (2005). A Review and Integration of Empirical Research on Materiality: Two Decades Later. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 24(2): 153-187.
- PCAOB. (2013). *Proposed auditing standards*. Release No. 2013-005. Public Company Accounting Oversight Board.
- Porter, B. (1993). An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap. *Accounting and Business Research* 24(93): 49-68.
- Porter, B. & Gowthorpe, C. (2004). *Audit Expectation-Performance Gap in the United Kingdom in 1999 and Comparison with the Gap in New Zealand in 1989 and in 1999*. (1. udg.). The Institute of Chartered Accountants of Scotland.
- Steinbart, P.J. (1987). The Construction of a Rule-Based Expert System as a Method for Studying Materiality Judgments. *The Accounting Review* 62(1): 97-116.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2016). *Ansøgere og optagne fordelt på køn, alder og adgangsgrundlag*. Lokaliseret den 10. maj 2017 på <http://ufm.dk/uddannelse-og-institutioner/statistik-og-analyser/sogning-og-optag-pa-videregaende-uddannelser/grundtal-om-sogning-og-optag/ansogere-og-optagne-fordelt-pa-kon-alder-og-adgangsgrundlag>
- Voxted, S. (2006). *Valg der skaber viden – Om samfundsvidenskabelige metoder*. (1. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Årsregnskabsloven, lov nr. 1253 af 01/11/2013, med senere ændringer lov nr. 10/12/2015.

Kapitel 10 - Oversigt over tabeller og figurer

Figur 1 – Afhandlingens struktur	9
Figur 2 – Agentteoretisk model	11
Figur 3 – Koalitionsmodellen	12
Figur 4 – Revisionsrisikomodellen	17
Figur 5 – Forventningskløften.....	24
Figur 6 – Den korrigerede population efter udsendelsen af spørgeskemaundersøgelsen	34
Figur 7 – Udregning af besvarelsesprocenten	34
Figur 8 – Oversigt over regnskabsbrugernes kendskab til væsentlighedsbegrebet.....	44
Figur 9 – Oversigt over virksomhedsstørrelserne ift. kendskabet til væsentlighedsbegrebet	45
Figur 10 – Oversigt over kønsfordelingen ift. kendskabet til væsentlighedsbegrebet	46
Figur 11 – Oversigt over aldersfordelingen ift. kendskabet til væsentlighedsbegrebet	47
Figur 12 – Oversigt over uddannelsesniveaueft. kendskabet til væsentlighedsbegrebet	48
Figur 13 – Oversigt over hvordan respondenterne opnåede deres kendskab til væsentlighedsbegrebet.....	49
Figur 14 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvantitative benchmarks indvirkning på væsentlighed	50
Figur 15 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvantitative benchmarks indvirkning på væsentlighed ift. kendskab.....	51
Figur 16 – Regnskabsbrugernes holdninger til de kvantitative benchmarks og procentsatser	52
Figur 17 – Sammenligning af regnskabsbrugernes holdninger til de kvantitative benchmarks og procentsatser.....	53
Figur 18 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvalitative faktorer indvirkning på væsentlighed	54
Figur 19 – Oversigt over regnskabsbrugernes holdning til de kvalitative faktorer indvirkning på væsentlighed ift. kendskab.....	54
Figur 20 – Oversigt over regnskabsbrugernes gennemsnitlige rangering af de otte kvalitative faktorer	55
Figur 21 – Oversigt over regnskabsbrugernes gennemsnitlige rangering af de kvalitative interne og eksterne faktorer.....	56
Figur 22 – Oversigt over regnskabsbrugernes gennemsnitlige rangering af de seksten kvalitative overvejelser	57
Figur 23 – Sammenligning af de kvalitative faktorer indbyrdes placering ift. prioritering og vurdering	58
Figur 24 – Oversigt over respondenternes gennemsnitlige prioritering og vurdering af de kvalitative faktorer inddelt i regnskabsbruger-grupper.....	61
Figur 25 – Gennemsnitlig fordeling af regnskabsbrugernes besvarelse af spørgsmålet ” Alle fejl og mangler der opdages under revisionen bør rettes, både dem som er væsentlige og dem som ikke er væsentlige” ...	63
Figur 26 – Gennemsnitlig fordeling ift. virksomhedsstørrelserne af besvarelserne af spørgsmålet ” Alle fejl og mangler der opdages under revisionen bør rettes, både dem som er væsentlige og dem som ikke er væsentlige”	64
Figur 27 – Procentvis fordeling af de forskellige grupper af regnskabsbrugeres besvarelser på spørgsmålet ”Der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer...”	65
Figur 28 – Gennemsnitlig fordeling ift. virksomhedsstørrelserne af besvarelserne på spørgsmålet ”Der skal laves en universal vejledning med klarere retningslinjer...”	66

Figur 29 – Procentvis fordeling af de forskellige grupper af regnskabsbrugeres besvarelser på spørgsmålet "Væsentlighedsniveauet som revisor anvender ved revision af årsregnskabet som helhed, bør offentliggøres i revisors påtegning..."	68
Figur 30 – Gennemsnitlig fordeling ift. virksomhedsstørrelserne af besvarelserne på spørgsmålet "Væsentlighedsniveauet som revisor anvender ved revision af årsregnskabet som helhed, bør offentliggøres i revisors påtegning..."	69
Figur 31 – Gennemsnitlig fordeling af de forskellige grupper af regnskabsbrugeres besvarelser på spørgsmålet "Kunne du/I finde på, at anvende andre virksomheders væsentlighedsniveau, hvis det blev offentliggjort i revisors påtegning?"	71